

de Volkskrant

Anne Frank
Kochplanen voor
vrij beroep
> Binnenland 2

Gelijkspel Oranje
Het korte kleed
van Clarence Seedorf
> Sport 19

Muziekvirtuoso
Dook van de viool
naar bekende
> Kunst 10

Bos en Balkenende zetten stekels op

Begeerte - PvdA-lijsttrekker links kabinet is 'doelwit' van opvattingen met CDA 'verder weg dan ooit'

'Somaliërs hebben Hezbollah geholpen'

De Nederlandse ambassadeur in Somalië heeft bekend gemaakt dat hij heeft gezien hoe Somaliërs hebben geholpen Hezbollah in de strijd tegen de Amerikaanse marine in de Golf van Aden.

Widder?

Orphans

TOM

Andreas Schol

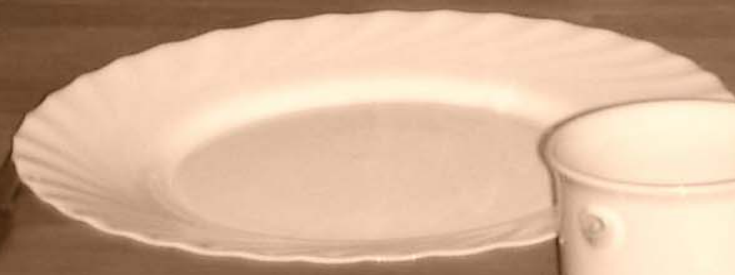
Seks doet vier miljoen mannen meer solo of op het web

120 duizend migranten mogen in Duitsland blijven

Donderdag

De Volkskrant, 11 september 2008, pagina 1

DE MELANCHEDEN

Pluriformiteit op papier

*Onderzoek naar de interne pluriformiteit van de berichtgeving over de casus
'Uruzgan' in de Volkskrant*

Marius Bilkes

Masterscriptie Bestuurskunde

November 2006

Faculteit der Sociale Wetenschappen

Erasmus Universiteit Rotterdam

Begeleiders:

Dr. A.R. Edwards

Prof. Dr. J. Colijn

“Were it left to me to decide whether we should have Government without Newspapers, or Newspapers without a Government I should not hesitate a moment to prefer the latter”
(Thomas Jefferson, 1787)

Voorwoord

Voor u ligt de scriptie ‘Pluriformiteit bij het ontbijt’ geschreven ter afronding van mijn studie Bestuurskunde aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam; een interessante en mooie tijd. Een studie en een stad waarvan ik heb genoten.

De scriptie was niet mogelijk geweest zonder de hulp van een aantal mensen die ik graag, via deze weg, wil bedanken. Allereerst dank ik mijn begeleider Arthur Edwards voor de steun en de kritische inzichten die hij mij heeft verschaft. Soms hoorde hij maanden niks van mij, dan weer vijf keer in de week. Dit alles een in goede harmonie. Dank hiervoor. Ook wil ik mijn tweede lezer Ko Colijn bedanken voor het op korte termijn van hulp zijn bij het afronden van deze scriptie. Tevens heeft hij waardevolle inzichten verschaft over de casus in dit onderzoek, de uitzending van Nederlandse militairen naar Uruzgan, door middel van een interview. Dank is er ook voor de Volkskrant en zijn medewerkers. De heren Elshout, Meens, Koelé en Ramdharie zijn zo vriendelijk geweest tijd vrij te maken en vragen te beantwoorden voor het onderzoek. Dit heeft een bijdrage geleverd aan mijn beeld over hoe berichtgeving in een krant tot stand komt. Martijn Kleppe wil ik bedanken voor zijn waardevolle adviezen over het hoe en wat van de inhoudsanalyse.

Ter afsluiting van dit voorwoord nog speciale dank voor familie en vrienden. In het bijzonder dank ik mijn ouders en Joost en Barbara. Ik gun iedereen zoveel liefde en kansen als ik heb mogen genieten.

Gido, Rikkert, Jurjen en Pieter bedankt voor de vriendschap, steun en de fantastische tijd.

Marius Bilkes

November 2006

Inhoudsopgave

VOORWOORD	4
INHOUDSOPGAVE	6
1. INLEIDING	10
1.1 Aanleiding	10
1.1.1 <i>Introductie</i>	10
1.1.2 <i>Kritiek op media</i>	11
1.2 Probleemstelling.....	14
1.2.1 <i>Pluriformiteit</i>	14
1.2.2 <i>de Volkskrant</i>	15
1.2.3 <i>Uruzgan</i>	16
1.2.4 <i>Vraagstelling</i>	18
1.3 De scriptie in vogelvucht	20
2. THEORETISCH KADER.....	22
2.1 Inleiding.....	22
2.2 Media in de samenleving	24
2.2.1 <i>'Social responsibility theory' en professionalisering</i>	26
2.2.2 <i>Openbaarheid (Habermas, Dahrendorf)</i>	30
2.2.3 <i>Functies van media in maatschappij en democratie</i>	31
2.2.4 <i>Voorwaarden voor mediafuncties</i>	33
2.3 Pluriformiteit	35
2.3.1 <i>Belang pluriformiteit</i>	37
2.3.2 <i>Interne (en externe) pluriformiteit</i>	38
2.3.3 <i>Belang interne pluriformiteit</i>	39
2.4 Factoren van invloed.....	44
3. OPERATIONALISERING	50
3.1 Hoofdvraag, deelvragen en definities.....	50
3.2 Variabelen	52
3.3 Waardes.....	54
3.3.1 <i>Inhoud</i>	54

3.3.2 Kleuring	57
3.2.3 Vorm	59
4. METHODE VAN HET ONDERZOEK	62
4.1 Inleiding	62
4.2 Selectie van de krantenartikelen	63
4.3 Inhoudsanalyse	65
4.4 Interviews	68
5. CASUS URUZGAN	70
5.1 Aanloop conflict in Afghanistan en Uruzgan	70
5.2 Verloop van de Nederlandse discussie	71
5.3 Standpunt politieke partijen	73
6. DE VOLKSKRANT	76
6.1 Geschiedenis van de Volkskrant	76
6.2 Identiteit	79
6.3 De Volkskrantlezer	80
6.4 De journalist	82
6.5 Zelfkritiek	83
6.6 Dagelijkse praktijk	85
7. ANALYSE	88
7.1 Analyse krantenartikelen	88
7.1.1 Inhoud	89
7.1.2 Kleuring	95
7.1.3 Inhoud en kleuring	98
7.1.4 Datum	101
7.2 Analyse factoren van mogelijke invloed	104
7.2.1 De Volkskrantlezer	104
7.2.1 De journalist	105
7.2.3 De organisatie	105

8. CONCLUSIE.....	108
8.1 Beantwoording van de deelvragen.....	109
8.2 Beantwoording van de hoofdvraag	113
8.3 Reflectie en aanbevelingen.....	115
LITERATUUR	118
Literatuur	118
Websites	122
BIJLAGEN.....	124
Bijlage 1: Kaart Afghanistan (Uruzgan).....	125
Bijlage 2: Twee voorbeelden van journalistieke gedragscodes	126
Bijlage 3: Functies van media	129
Bijlage 4: Model van inhoudsanalyse.....	130
Bijlage 5: Voorbeeld artikel	133
Bijlage 6: Overzicht gebruikte tabellen.....	137
Bijlage 7: Interviews	143
Bijlage 8: Organigram PCM Uitgevers	152
Bijlage 9: Redactiestatuut de Volkskrant (november 1998)	153
Bijlage 10: Overzicht gemiddelde Nederlandse journalist.....	161

'De leugen regeert'
(Koningin Beatrix, 1999)

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

1.1.1 Introductie

‘De leugen regeert.’

Dit citaat verscheen op 29 november 1999 in het NRC Handelsblad. In een gesprek met een aantal journalisten deed koningin Beatrix deze confronterende uitspraak over het functioneren van de media. De uitspraak deed veel stof opwaaien en niet alleen omdat de koningin eigenlijk niet geciteerd mag worden. Volgens de koningin worden de media ontsierd door ‘slordigheden’, ‘spelfouten’, ‘onzorgvuldigheden’ en ‘eenzijdigheid’.

Dat zij niet de enige is die er zo over denkt is de laatste jaren wel gebleken. De kritiek op de media is alom. Er verschijnen vele artikelen van vooraanstaande politici, bestuurders, wetenschappers en journalisten over het functioneren van de media. Deze artikelen gaan dieper in op kritiek die de media (tv, radio, krant, internet en journalisten) te verduren krijgen. De belangrijkste onderwerpen hierin zijn de invloed op en het belang voor de huidige samenleving van de media, de veranderingen waar de media mee te maken hebben en de problemen die zich hierbij voordoen.

De laatste 25 jaar hebben er vele ontwikkelingen plaatsgevonden die invloed hebben uitgeoefend op maatschappij en media. Te denken valt hierbij aan veranderingen in de maatschappij als ontzuiling, ontkerkelijking, individualisering, globalisering en de opkomst van ICT. Specifieke ontwikkelingen voor de media zijn ondermeer verregaande commercialisering en toenemende concurrentie, professionalisering, maar ook de eerder genoemde maatschappelijke ontwikkelingen spelen natuurlijk een rol. Volgens recente literatuur is mede door deze veranderingen de rol van de media in de maatschappij veranderd (RMO, 2003, SCP, 2004; Raad voor Cultuur, 2003).

Deze toenemende aandacht voor de media en hun (veranderende) rol in de democratie heeft tot de interesse geleid van waaruit deze scriptie is geschreven.

Allereerst zal er in het vervolg van de inleiding kort op een aantal voorbeelden worden ingegaan van aandacht van politici, bestuurders, wetenschappers en critici. Daar zal worden toegelicht waar het onderzoek in deze scriptie zich op richt. In het vervolg daarvan zal kort worden uitgeweid over een aantal onderwerpen in het onderzoek, zoals

de gebruikte casus en theorie. Tevens zullen de hoofdvraag en deelvragen worden geformuleerd. De inleiding eindigt met een overzicht in 'vogelvlucht' van de gehele scriptie.

1.1.2 Kritiek op media

Op 9 januari 2003 verschijnt er een kritische column van Pels in het NRC (in Rob, 2003: 16-17) over het functioneren van de media. Hij schrijft het volgende: *'de media (zijn) steeds meer de poortwachters, makelaars en regisseurs geworden van het openbare debat, ja zelfs van de naamsbekendheid en dus het publieke bestaan van individuen en instellingen'*. En vervolgt even later: *'Wat irriteert is dat de journalist zichzelf met zijn sterallures zo dwingend op de voorgrond plaatst dat het lijkt alsof hij de ware spreekbuis is van 'het volk', terwijl zijn gesprekspartners alleen een partij- of deelbelang lijken te vertegenwoordigen'*.

In Trouw op 3 juli 2002 zegt de toenmalige minister voor bestuurlijk vernieuwing Thom de Graaf: *'De macht van de politiek, van de rechters en van de ambtenaren is groot, maar de macht van de journalistiek over de publieke opinie is onovertroffen. En wie de publieke opinie stuurt, beïnvloedt daarmee ook, direct of indirect de publieke besluitvorming, van formatieakkoorden tot en met de hoogte van gerechtelijke straffen'*. En hij vervolgt: *'Verantwoording hoort bij macht en de journalist oefent macht uit, of hij het nou leuk vindt of niet. Er zijn nog steeds zeer vooraanstaande journalisten die volhouden dat zij slechts registreren en voor het overige doorgeefluik zijn van het publieke sentiment. Valt dat vol te houden? Nee, natuurlijk niet. De parlementaire verslaggever en de politieke commentator analyseren, selecteren, becommentariëren, beoordelen en rekenen af. Zij bepalen in hoge mate of de werkelijkheid bestaat in de ogen en oren van de consument. Zij kiezen dus en bij die keuze betrekken zij maatstaven die zelden worden geopenbaard'* (Rob, 2003: 16-17).

In een artikel van Rob Schoof worden Elias en Bardoel aangehaald (NRC, 8 juni 2002). Volgens oud-journalist Ton Elias hebben journalisten de feiten uit het oog verloren: *'ze leveren vooral commentaar en vergeten de verslaggeving, vergeten te beschrijven wat er werkelijk gebeurt in de samenleving, en hoe het zit'*.

Bardoel herkent wel iets in dit standpunt van Elias. Volgens hem is het probleem dat de journalistiek is verzakelijkt. Vroeger haalden de journalisten het nieuws nog daadwerkelijk op straat, tegenwoordig van achter hun bureau via de moderne

communicatietechnieken. Of, zoals Bardoel zegt, dat journalisten vroeger bij een brand nog echt *'met hun poten in het bluswater'* stonden, dat is niet meer.

Volgens Elias en Bardoel leven burgers en journalisten steeds meer in hun eigen wereld. Het gevolg daarvan is volgens Elias dat journalisten hun oren laten hangen naar *'beleidsleuteraars, hoogleraren en voorlichters'*. Deze tekortkoming zou nog minder erg zijn als journalisten zich ervan bewust zijn, als ze zouden doen aan zelfcontrole en verantwoording achteraf. Alleen gebeurt dit niet volgens Elias, het past niet in de journalistieke cultuur van Nederland om kritisch te zijn of kritiek te kunnen ontvangen. Balkenende hield op 8 november 2005 een pleidooi om meer goed nieuws af te drukken. Volgens hem zouden journalisten *'een beetje meer oog moeten hebben voor zaken die de goede kant opgaan'*. Als dit zou gebeuren dan ontstaat vanzelf een evenwichtiger beeld van de samenleving. Balkenende vervolgt: *'Informatie dient juist te zijn en ongekleurd. Evenwicht in een journalistiek product is van het grootste belang'*. Journalisten moeten volgens hem verder kijken dan 'hypes' en 'de beeldvorming'. Het artikel sluit af met: *'de manier waarop van vrijheden gebruik wordt gemaakt, is even belangrijk als die vrijheden zelf zijn'* (de Volkskrant, 8 november 2005).

Bardoel (NRC, 22 februari 2003) geeft het volgende aan: *'Media zijn machtiger geworden. In politiek en cultuur is het speelveld veelal verplaatst van de eigen podia naar het schouwtoneel van vooral de televisie. Media kunnen daarom niet langer, met een beroep op hun vrijheid, elke vorm van verantwoordelijkheid naar de samenleving afwijzen.'*

Bolkestein geeft op 10 november 2001 in de Volkskrant aan dat de 'pedagogische' taak van de media cruciaal is voor de kwaliteit van democratie. Echter heeft dit proces te lijden onder 'de zeven hoofdzonden van de journalistiek' op dit moment (slecht checken, weinig respect, beelden, relletjes, slechte opleiding, intellectuele bangigheid en slechte betaling). Bolkestein geeft aan dat de tijd nooit stil staat in de media. Er is tegenwoordig vierentwintig uur per dag en zeven dagen in de week nieuws, er zijn vele televisie- en radiozenders en dag- en weekbladen, en er is internet. Deze situatie leidt tot een grote druk. Deze druk zorgt ervoor dat de berichtgeving versnippert en dat er wordt gezocht naar sensationele berichten. Dit alles om de slag om de consument te winnen, ook al gaat dit ten koste van zorgvuldigheid en gedegen achtergrondinformatie.

Ook steeds meer wetenschappers geven het groter wordende belang van de media aan. Volgens sommigen staan we zelfs aan de vooravond van een 'mediacratie'. Hierin bepaalt niet meer afkomst, inkomen of persoonlijke waarde het stemgedrag, maar wat hij of zij te zien krijgt op televisie of in de krant. De volksvertegenwoordiging legt het af tegen een diffuus gezelschap van niet-gekozen, niet-gereguleerde, niet-gecontroleerde journalisten en nieuwsmakers ('t Hart e.a., 2002: 261).

Hendriks en Korsten (2001: 278) betogen dat de persmedia een macht vormen naast andere machten als de vierde macht van ambtenaren. Journalisten zijn niet altijd meer een neutrale factor, ze interpreteren meer dan vroeger en proberen de politieke ontwikkeling te beïnvloeden. De mogelijke invloed van de media op het openbaar bestuur is veelzijdiger geworden.

Of zoals Rosenthal (2002:292) aangeeft profiteren de media van de in Nederland voorkomende 'controleparadox'. Deze paradox houdt in dat aan de ene kant de behoefte aan publieke controle toeneemt en dat aan de andere kant de grondbeginselen van het bestel hiervoor aan de geïnstitutionaliseerde machten weinig ruimte laten. De media zijn hierop ingesprongen en volgens Rosenthal de nieuwe 'zevende macht' in de machten parade geworden. Accent in maatschappelijke en politieke debatten is komen te liggen op publieke controle van de macht. De controlefunctie die de media hier bij uitvoeren, heeft ze een machtige partij gemaakt, nog afgezien van andere functies die ze vervullen (2002: 295).

1.2 Probleemstelling

Deze fragmenten geven een kort overzicht van de discussie over de media in onze huidige maatschappij. Aangezien het niet mogelijk is in deze scriptie de media in zijn geheel te onderzoeken zal het onderzoek beperkt worden tot een gedeelte daarvan. In de theorie over het functioneren van de media wordt pluriformiteit (verscheidenheid) als een belangrijk onderdeel gezien. Een afgeleide van dit begrip is ‘interne pluriformiteit’. Dit is verscheidenheid binnen een medium, zoals een krant. Het doel van dit onderzoek is om ‘interne pluriformiteit’ te onderzoeken bij een onderwerp waar veel over is bericht. Gekozen is voor de casus ‘uitzending van Nederlandse militairen naar Uruzgan’ (hierna: casus ‘Uruzgan’) en als bron is voor de Volkskrant gekozen. Deze drie keuzes zullen in het vervolg van de inleiding kort worden behandeld. Hierna zal een vraagstelling worden geformuleerd.

1.2.1 Pluriformiteit

In onze democratie vervullen media een wezenlijke rol. De media vormen ‘een *construerend deel*’ van de democratie of te wel het hart van de openbaarheid (Van Cuilenburg, Scholten & Noomen, 1992).

De WRR stelt in 1982 dat *‘het tot het wezen van de democratie behoort dat zij ruimte schept voor meer uitingen dan die van slechts een individu, groep of partij. Immers in een volwassen democratie wordt hoge waarde toegekend aan het feit dat afwijkende meningen kunnen worden geuit en gehoord. Kennis en inzicht worden stapsgewijze verworven, waartoe de botsing der meningen bijdraagt. Deze maatschappelijke discussie kan echter slechts volwaardig zijn als relevante feiten en gebeurtenissen voldoende bekend zijn en de achtergronden degelijk worden belicht en verklaard.’*

Mediapluriformiteit is een van de cruciale begrippen voor goed functionerende media in onze democratie. Dit komt voort uit de waarde die wordt gehecht aan een pluriforme maatschappij. Of zoals filosoof John Dewey ooit formuleerde: *‘only a culturally plural society can embody the spirit of democracy; and only the spirit of democracy can nourish a sense of community and an appreciation of the integrity of diverse values’* (Lichtenberg, 2001).

Mediapluriformiteit moet ervoor zorgen dat burgers geconfronteerd worden met een brede waaier van opvattingen, zodat zij goed geïnformeerd kunnen participeren aan de democratische samenleving (Valcke, 2004: 119).

De media hebben een bepaalde maatschappelijke verantwoordelijkheid doordat ze deelnemen aan de overdracht van de verschillende in de samenleving aanwezige opvattingen en visies. Aan de samenhang met deze maatschappelijke verscheidenheid ontleent mediapluriformiteit haar dieperliggende betekenis. Ze is op zichzelf ook niet nastrevenswaardig, maar verdient bescherming vanwege haar overeenstemming met of afstemming op de maatschappelijke pluriformiteit. Onze samenleving, waar meerdere politieke, geestelijke en maatschappelijke waarden, denkbeelden en gevoelens ('free marketplace of ideas') naast elkaar bestaan dient aan de ene kant weerspiegeld en aan de andere kant bevorderd te worden door mediapluriformiteit (Valcke, 2005: 119-120).

De definitie van mediapluriformiteit in deze scriptie luidt als volgt: *'de heterogeniteit van de inhoud van media naar een bepaald kenmerk of bepaalde kenmerken'* (Van Cuilenburg, Scholten en Noomen & 1992: 326). Bij interne pluriformiteit gaat het om verschillen binnen het informatieaanbod van een zender, krant, omroeporganisatie of tijdschrift. Externe pluriformiteit heeft betrekking op verschillen tussen media, waarbij die media zelf min of meer als homogene grootheid wordt beschouwd (WRR, 1982).

Onlangs gaf, de toen nog in functie zijnde staatssecretaris, Medy van der Laan een interview waarin ze het belang van interne pluriformiteit aangaf: 'immers de meeste mensen lezen maar een krant' (De Journalist, 2005). Tevens gaf ze aan benieuwd te zijn hoe die pluriformiteit wordt beleefd. Een onderwerp waar naar meer onderzoek moet worden gedaan volgens haar.

In het theoretisch hoofdstuk ([Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader](#)) zal het begrip 'interne pluriformiteit' verder worden uitgewerkt.

1.2.2 de Volkskrant

De Volkskrant is op 2 oktober 1919 als weekblad opgericht. In 1921 (vanaf 1 oktober) verschijnt de krant als dagblad. De krant noemt zichzelf (Het Profiel, 2005: 6) *'een eigenzinnige en onconventionele krant die zijn zelfbewuste lezers betrokken houdt en uitdaagt, zodat zij het beste uit zichzelf en anderen halen'*. De krant wordt door de jaren heen als grootste 'kwaliteitskrant' beschouwd met tegenwoordig ongeveer een oplage van 320.000. In een volgend hoofdstuk zal dieper worden ingegaan op de geschiedenis van de krant, zijn statuten, zijn werknemers, zijn lezerspubliek et cetera.

De keuze voor de Volkskrant is een pragmatische geweest. Ten eerste is er voor een schrijvend medium gekozen. Het voordeel is dat geschreven bronnen goed zijn te onderzoeken. Dit proces is makkelijker dan bijvoorbeeld het onderzoeken van tv- en/of radio-uitzendingen. Ten tweede is het een tak van de media die in beweging is. Er vinden vele ontwikkelingen plaats zoals fusies en het verdwijnen van regionale titels. Ook wordt er veel kritiek geuit op de schrijvende media zoals na de gebeurtenissen in Srebrenica of de moord op Fortuyn. Tevens zijn kranten zich opnieuw aan het positioneren. Dit gebeurt om tegenvallende oplagecijfers te bestrijden, maar ook om positie te kiezen in de omgang met de nieuwe media. Uiteindelijk is het belangrijkste argument om voor de Volkskrant te kiezen het feit dat het de grootste kwaliteitskrant is.

1.2.3 Uruzgan

De reden om één specifieke casus te onderzoeken en niet alle berichtgeving in de Volkskrant is omdat zoals McQuail het stelt: 'lack of diversity can be established only by identifying sources, references, events, types of content, and so on, which are missing or under-represented. In themselves, media texts cannot be said to be diverse in any absolute sense (2005: 355)'. Het is haast onmogelijk om te bepalen welke zaken afwezig zijn in een krant. Door een casus te kiezen kan dit probleem worden verkleind.

Als casus om binnen de Volkskrant te onderzoeken is de berichtgeving over de uitzending van Nederlandse militairen naar Uruzgan gekozen. Deze berichtgeving loopt van 1 juni 2005 tot 5 februari 2006. Op 9 juni verscheen voor het eerst een bericht dat direct kan worden gekoppeld aan de casus. Op 2 februari was de stemming in de Tweede Kamer over dit onderwerp, daarom is 5 februari als einddatum van de te onderzoeken berichtgeving gekozen (twee dagen uitloop in berichtgeving na stemming). In het onderzoek zijn de maanden daarna niet opgenomen (in het hoofdstuk 4 wordt dit verder uitgewerkt).

Uruzgan is een provincie in Afghanistan (zie [bijlage 1](#) voor kaart). Het land ligt ingeklemd tussen het Midden-Oosten en Centraal-Azië en is door de strategische ligging al eeuwenlang inzet van strijd. Ondanks het ruige en bergachtige landschap hebben veel landen geprobeerd het te veroveren (www.nos.nl).

Op 11 september 2001 werd er weer een nieuw hoofdstuk aan de vijandige geschiedenis van Afghanistan toegevoegd. Op die datum zijn in de Verenigde Staten

terroristische aanslagen gepleegd. Deze aanslagen bleken het werk van het Al Quaida-netwerk, geleid door Osama Bin Laden. Dit Al Quaida-netwerk zou banden onderhouden met het toenmalige regime (Taliban) in Afghanistan. Op 7 oktober 2001 viel de Verenigde Staten, samen met Groot-Brittannië, Afghanistan binnen om de Taliban en Al Quaida te verdrijven.

Eind 2001 wordt het 'akkoord van Bonn' gesloten. Hierin is overeenstemming bereikt over het raamwerk voor de toekomstige politieke structuur van Afghanistan. Ook vragen verschillende vertegenwoordigers uit Afghanistan de internationale gemeenschap gezamenlijk om hulp. Tevens verklaren de Afghanen te willen samenwerken met de internationale gemeenschap tegen het terrorisme, de drugshandel en de georganiseerde misdaad. Op 5 december 2001 wordt een akkoord getekend waarbij wordt besloten een veiligheidsmacht te stationeren in Afghanistan (ISAF: International Security Assistance Force).

Naast de militaire operatie *Enduring Freedom* (een vechtmis­sie met als doel het opsporen van terroristen) van de VS (waar Nederland ook een bijdrage aan levert), worden er volgens die afspraak troepen gestationeerd in Afghanistan. Dit moet een opbouwmissie worden met als doel de veiligheid te garanderen en waar mogelijk te helpen met wederopbouw (www.defensie.nl).

Medio juni 2005 wordt Nederland gevraagd om extra militairen te leveren om dienst te doen in het zuiden van Afghanistan (Uruzgan) waar de missie naar toe is uitgebreid. In eerste instantie was de missie ter ondersteuning van de interim regering in Kaboel, deze is in oktober 2003 uitgebreid naar andere delen van Afghanistan.

De berichtgeving is onderzocht vanaf het moment dat de vraag voor extra troepen in de Tweede Kamer bekend werd door een tweetal brieven aan de kamer (3 en 16 juni 2005 Kamerstuk 28676/22) en er in de Volkskrant over werd bericht (9 juni 2005) tot de uiteindelijk beslissing van de Tweede Kamer om militairen te sturen. Het doel hiervan is om te onderzoeken of de Volkskrant in deze casus intern pluriform heeft bericht.

De casus Uruzgan heeft een aantal eigenschappen waardoor het een goed onderwerp voor dit onderzoek is. Ten eerste zijn er gedurende een lange periode veel berichten over verschenen (driekwart jaar en over de 200 berichten). Ten tweede is het een casus waarin de mogelijke oordeelsvorming simpel en onderzoekbaar is (voor óf tegen uitzending). Ook is het redelijk overzichtelijk wie de actoren en wat de onderwerpen zijn. Ten derde is er veel discussie over geweest in alle geledingen van de maatschappij,

vooral in politiek. Daardoor zijn er ook opinie artikelen verschenen, hebben columnisten erover geschreven en heeft de redactie regelmatig zijn mening op papier gezet.

1.2.4 Vraagstelling

De vraagstelling is ingegeven door de algemene vraag hoe de media functioneren in onze huidige democratie. In [hoofdstuk 2](#) zal worden uitgewerkt dat goed functionerende media in een democratie een groot goed zijn. Dit wordt onderzocht op een kleine schaal maar wel op een manier dat het gemakkelijk uit te breiden valt. In dit onderzoek wordt binnen een krant (De Volkskrant) aan de hand van een casus ('Uruzgan') onderzocht of de informatievoorziening door de Volkskrant intern pluriform te noemen is. De gedachte is dat interne pluriformiteit in de berichtgeving van de Volkskrant een positieve bijdrage levert aan het functioneren van de media in onze maatschappij. Een ander gedeelte van de vraagstelling staat stil bij mogelijke factoren die invloed uit kunnen oefenen op de interne pluriformiteit bij de Volkskrant.

De hoofdvraag luidt als volgt:

'Is de berichtgeving in de Volkskrant over de casus 'Uruzgan' intern pluriform en welke factoren zijn hierop van invloed?'

De hoofdvraag kan in twee gedeelten worden gesplitst. Het eerste gedeelte onderzoekt de interne pluriformiteit in de casus 'Uruzgan' in de berichtgeving van de Volkskrant. De deelvragen hierbij zijn opgebouwd aan de hand van drie dimensies. Deze drie dimensies zijn inhoud, kleuring en vorm. Aan deze dimensies zijn variabelen gekoppeld die in de berichtgeving worden onderzocht. Het tweede gedeelte beschrijft factoren die invloed uitoefenen op de interne pluriformiteit binnen de Volkskrant en hierdoor ook op de berichtgeving over de casus 'Uruzgan'. In de operationalisering wordt dit verder uitgewerkt.

De deelvragen die moeten leiden tot het beantwoorden van de hoofdvraag zijn in dezelfde twee gedeelten uitgesplitst. De deelvragen over interne pluriformiteit binnen de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' in de Volkskrant luiden:

- **Is de inhoud van de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' intern pluriform?**
- **Is de kleuring van de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' intern pluriform?**
- **Is de vorm van de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' intern pluriform?**

De laatste deelvraag heeft betrekking op de factoren die mogelijk van invloed zijn op de interne pluriformiteit binnen de Volkskrant. Deze luidt:

- **Welke factoren hebben invloed op de interne pluriformiteit bij de Volkskrant?**

De eerste drie deelvragen worden onderzocht door middel van een inhoudsanalyse van de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' in de Volkskrant. De laatste deelvraag is onderzocht aan de hand van literatuur en interviews met betrokkenen.

1.3 De scriptie in vogelvucht

Deze scriptie is opgebouwd uit acht hoofdstukken. [Hoofdstuk 2](#) bestaat uit het theoretische kader. Hierin wordt het belang van de media in onze samenleving uitgewerkt en de functies die ze daarbij uitvoeren. Om deze functies uit te kunnen voeren zijn een aantal voorwaarden noodzakelijk. Eén daarvan is pluriformiteit en in het bijzonder interne pluriformiteit. [Hoofdstuk 3](#) bevat de operationalisering. Hierin worden de hoofd- en deelvragen verder uitgewerkt. Ook wordt er aandacht geschonken aan de variabelen die worden onderzocht om de vragen in dit onderzoek gesteld, te kunnen beantwoorden. In [hoofdstuk 4](#) worden de gebruikte methodes uitgewerkt. De belangrijkste in dat hoofdstuk zijn inhoudsanalyse en interviews. In [hoofdstuk 5](#) wordt dieper ingegaan op de casus van het onderzoek, te weten Uruzgan. Aandachtspunten in dit hoofdstuk zijn de geschiedenis van het conflict, de loop van de politieke discussie in Nederland over de uitzending en de politieke standpunten daarbij. De Volkskrant staat centraal in [hoofdstuk 6](#). Dit is het medium waar de interne pluriformiteit bij wordt onderzocht. Aandacht in dit hoofdstuk is er voor de geschiedenis van de Volkskrant, zijn eigendomstructuur, de lezer, de journalist, het zelfkritische vermogen van de krant en de dagelijks gang van zaken binnen de berichtgeving. In [hoofdstuk 7](#) worden de uitkomsten van de inhoudsanalyse gepresenteerd en wordt aandacht geschonken aan de analyse van de factoren die invloed uitoefenen op de berichtgeving binnen de Volkskrant. De scriptie wordt afgesloten in [hoofdstuk 8](#) met de beantwoording van de hoofd- en deelvragen in de conclusie. Ook wordt een korte reflectie op het onderzoek gegeven en worden enkele aandachtspunten ter verbetering van de berichtgeving in de Volkskrant aangestipt.

'There can be no community without communication'
(Coleman, 2001)

2. Theoretisch Kader

2.1 Inleiding

Al gedurende vele eeuwen wordt het belang van maatschappelijke communicatie voor de samenleving erkend. In vroegere tijden werd communicatie over land, over rivieren en zeeën zelfs als een van de belangrijkste vormen van macht voor koningen en keizers, van staten en wereldrijken gezien (Bardoel & Van Cuilenburg, 2003: 14).

Volgens Bardoel & Van Cuilenburg wordt het maatschappelijke communicatiebestel vaak gezien als de ‘nerves of society’. In de jaren zestig en zeventig van de twintigste eeuw heeft dit beeld zich ontwikkeld tot een systeemtheorie. Ook al wordt tegenwoordig de systeemtheorie enigszins als gedateerd bestempeld binnen de sociale wetenschap geeft het wel een goed beeld waarom communicatie en informatie van belang zijn voor het functioneren van een samenleving. Bardoel & Van Cuilenburg verwoorden dit als volgt: *‘media en andere communicatiekanalen worden als onontbeerlijke voorzieningen beschouwd voor het besturen van de samenleving door de overheid en andere sturende instanties’* (2003: 15).

Het theoretisch kader bestaat uit drie onderdelen. Het eerste onderdeel ([2.2 Media in de samenleving](#)) heeft als doel het belang van de media in onze maatschappij te duiden en een inleiding te geven op het begrip ‘interne pluriformiteit’. Het tweede gedeelte gaat dieper in op het kernbegrip in deze scriptie, ‘pluriformiteit’ en dan vooral ‘interne pluriformiteit’ ([2.3 Pluriformiteit](#)). Hierin vindt de definiëring van het begrip plaats en wordt aandacht geschonken aan het belang van het begrip. Het laatste onderdeel van het theoretisch kader gaat dieper in op factoren die mogelijk invloed uitoefenen op de berichtgeving binnen de Volkskrant ([2.4 Mogelijke factoren van invloed](#)). Deze aanzet is noodzakelijk om het tweede gedeelte van de hoofdvraag te kunnen beantwoorden.

Het eerste gedeelte van het theoretisch kader begint met een inleiding over het belang van de media en hoe de verdeling tussen overheid, burger en media hierin een rol speelt. Dit wordt uitgewerkt met twee theoretische handvatten die in de vorige eeuw belangrijk zijn geweest voor de ontwikkeling van de media namelijk de ‘social responsibility theory en professionalisering. Vervolgens wordt dieper ingegaan op de denkbeelden van Habermas en Dahrendorf als verdieping op de positie van media in

onze samenleving (2.2.2 Openbaarheid (Habermas, Dahrendorf)). In 2.2.3 worden de mogelijke functies van de media weergegeven binnen een democratische samenleving. Dit zijn functies die binnen de Volkskrant herkend moeten kunnen worden. Van hieruit wordt er dieper ingegaan op voorwaarden die noodzakelijk zijn om die functies van media mogelijk te maken in de samenleving (2.2.4 Voorwaarden voor mediafuncties). Een van deze voorwaarden is pluriformiteit. Dit begrip staat centraal in deze scriptie en zal verder worden uitgewerkt in het tweede gedeelte van het theoretisch kader. Het doel van dit stuk theorie is om tot een definitie te komen die toepasbaar is in dit onderzoek. Hierna zal dieper worden ingegaan op het belang van pluriformiteit en dan vooral het belang van interne pluriformiteit in de media (2.3 Pluriformiteit).

Tenslotte wordt dieper ingegaan op factoren die van invloed kunnen zijn op de berichtgeving binnen de Volkskrant. Deze factoren zouden hierdoor ook invloed kunnen hebben op de berichtgeving over de casus 'Uruzgan'. Dit is opgebouwd aan de hand van een aantal analyseniveaus. (internationaal, nationaal, institutioneel et cetera). Het is onmogelijk om binnen deze scriptie naar een volledig beeld te streven. Daarom is ervoor gekozen een aantal voorbeelden te geven op de genoemde niveaus. Van hieruit wordt in de operationalisering (hoofdstuk 4) een aantal keuzes gemaakt.

2.2 Media in de samenleving

Een steeds veranderende, complexe samenleving kan onmogelijk aan de eisen van democratie voldoen, zonder een voortdurende informatievoorziening over en expressie van verschillende politieke opvattingen, wensen en ideeën. Het begrip 'democratie' berust in wezen op de opvatting dat alle burgers in vrijheid aan de politieke besluitvorming in de samenleving kunnen deelnemen (Van Cuilenburg, Scholten en Noomen, 1992: 319).

Volgens de in 1982 verschenen nota 'Samenhangend Mediabeleid' (p. 16) behoort het tot de achterliggende gedachte van de democratie dat deze ruimte schept voor meer uitingen dan die van slechts een individu, groep of partij. In een volwaardige democratie wordt veel waarde toegekend aan het feit dat afwijkende meningen kunnen worden geuit en gehoord. In een steeds veranderde maatschappij moeten veranderingen kunnen doorwerken in alle lagen van de maatschappij. Tevens dienen minderheden minstens de kans te hebben om zich tot meerderheden te kunnen ontwikkelen. Voor dit alles is een maatschappelijke discussie van groot belang. Deze kan alleen voldoende tot zijn recht komen als de feiten en gebeurtenissen bekend zijn en de achtergronden worden belicht en verklaard. In deze rol zijn de media van groot belang.

In de Medianota van het kabinet Den Uyl (1975: 9&10) werd dit als volgt door minister Van Doorn (PPR) gedefinieerd:

'De massamedia vormen op grond van hun informatieve, commentariërende en kritiserende functies en als middelen voor cultuurvorming niet alleen een construerend deel van de democratie, zij zijn het hart van de openbaarheid zonder welke onze maatschappij niet volgens de geldende opvattingen, regels en doelstellingen kan functioneren . Die maatschappij is veelzijdig en veelvormig. (...) Daarom ook dient aan het functioneren van de media de eis te worden gesteld, dat zij de maatschappelijke pluriformiteit weerspiegelen en aan bestaande behoeft patronen zoveel mogelijk beantwoorden . Er dient een kader te zijn waarin de verscheidenheid, dus de keuzemogelijkheid van informatie, gewaarborgd wordt ' (Voorstudie WRR 1982: 35).

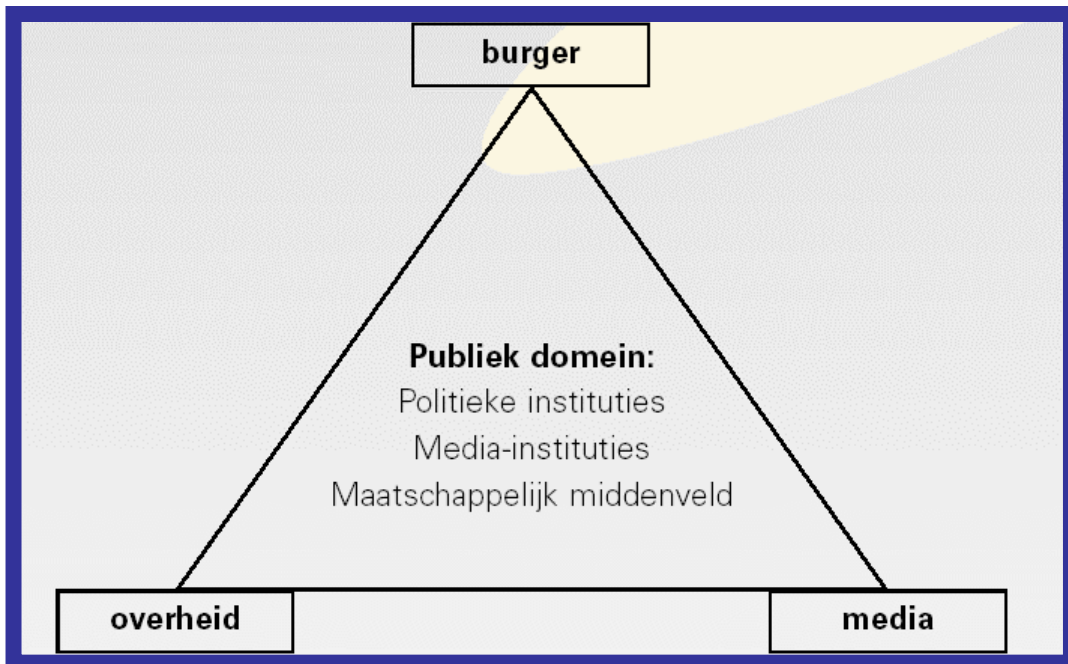
Het belang van de media in een democratie is erop gebaseerd dat ze een belangrijke rol spelen in de informatievoorziening en meningsvorming in een democratie. De media bevorderen de uitwisseling van ideeën, de botsing van meningen en uitingsmogelijkheden voor minderheidsstandpunten. Voor de burger is het tevens een

belangrijke informatiebron waarop ze hun politieke keuzes (kunnen) baseren (Boot & Vochteloo, 2002: 10).

In onze huidige maatschappij zijn er verschillende onderwerpen te noemen waar het belang van media in duidelijk wordt (McQuail, 2005).

- Media zijn een machtsbron: ze zijn een potentiële bron van invloed, controle en innovatie in de maatschappij; het is van primair belang voor vele sociale instituties als bron voor informatie en voor de verspreiding van informatie.
- Media zijn een arena waar vele nationale en internationale publieke zaken aan de orde worden gesteld.
- Media zijn een belangrijke bron van definities en beelden van de sociale realiteit: zij zijn een bron waar veranderende cultuur en waarden van een maatschappij of van groepen in die maatschappij worden geconstrueerd, bewaard en geuit.
- Media zijn de sleutel tot beroemdheid en sterrenstatus, dit is ondermeer van groot belang voor een effectief optreden in de publieke arena
- Media zijn de bron van een geordend en publiek betekenissysteem van wat 'normaal' is; afwijkingen worden aangegeven en vergelijkingen gemaakt in termen van de publieke versie van 'normaal gedrag'.
- Media zijn een belangrijke bron van vermaak en ontspanning.

De positie die de media innemen in de huidige samenleving is goed weergegeven in een rapport van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2003). Hier wordt de verhouding tussen burgers, overheid en media als volgt weergegeven (zie figuur 1: driehoeksrelatie burgers, overheid, media). RMO beschouwt de verhouding tussen burgers, overheid en media als een driehoeksrelatie. De drie hoekpunten bestaan uit burgers, overheid en media. Hiertussen bevindt zich het speelveld van het publieke domein.

Figuur 1: driehoeksrelatie burgers, overheid, media (RMO, 2003: 14)

In dit publieke domein ontmoeten burgers elkaar en kan er contact plaatsvinden met de machthebbers. Ook is dit de plaats voor debat en confrontatie. De media hebben veel invloed op dit domein. Burgers en maatschappelijk organisaties gebruiken de media steeds vaker als een arena om doelstellingen en belangen te behartigen. Ook moet er rekening worden gehouden met het feit dat de Nederlandse burger twintig a dertig uur per week gebruikmaakt van media. Dit betekent dat het een steeds centralere plek inneemt in het leven van mensen. Dit heeft invloed op de ervaringen van mensen en hun constructie van het wereldbeeld (RMO, 2003: 14 & 15).

2.2.1 'Social responsibility theory' en professionalisering

Van oudsher wordt marktwerking gezien als het meest probate middel om uitingsvrijheid te verdedigen tegenover 'the powers that be', volgens Bardoel. Maar in de loop van de tijd is het inzicht gegroeid dat vrijheid en zeker de vrijheid van de markt niet altijd maatschappelijke verantwoordelijkheid verzekert (Bardoel, 2003: 6&7).

Het ontstaan van de ideeën omtrent het belang van de pers voor de maatschappij is zeer verwant aan het liberale gedachtegoed dat in de achttiende en negentiende eeuw in Europa en Noord-Amerika sterk aanwezig was (ondermeer de 'Libertijnse

Perstheorie'). Deze ideeën gingen uit van het feit dat er een 'free marketplace of ideas' moet zijn. Dit kwam voort uit het centraal staan van vrijheid van individu en communicatie (vrijheid van meningsuiting) (Bardoel&Van Cuilenburg, 2003: 31).

Of zoals Stuart Mill het al lang geleden verwoordde in zijn strijd voor een vrije pers: *'The peculiar evil of silencing the expression of an opinion is, that it is robbing the human race, posterity as well as the existing generation, those who dissent from the opinion even more than those who hold it. If the opinion is right, they are deprived of the opportunity of exchanging error for truth; if wrong, they lose what is almost as great a benefit the clearer perception and livelier impression of truth, produced by its collision with error'* (McQuail, 2005: 169).

In het midden van de twintigste eeuw wordt de schaduwzijde ontdekt van een geheel vrije communicatiemarkt. In 1947 verschijnt in de VS een rapport (*A Free and Responsible Press*) waarin wordt gehamerd op de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de pers.

Volgens Van Cuilenburg, Scholten en Noomen (1992: 316 ev.) staat het hedendaagse denken over functies van de media in de Westerse wereld sterk onder invloed van dit rapport en in het bijzonder van de 'theory of the social responsibility of the press'. Het idee hierachter was dat door een vrije confrontatie van opvattingen en meningen de waarheid vanzelf naar voren zou komen. Alleen bleek uit een toenemend aantal klachten in de VS over het partijdige en sterk commerciële karakter en de zucht naar sensatie van de pers dat dit niet helemaal opging. Mede hierdoor gingen overheid, uitgeverij en journalisten zich bezinnen op de betekenis en functie van de pers. In 1942 werd de 'commission on freedom of the press' ingesteld. De door deze commissie geformuleerde theorie viel eigenlijk niet eens zozeer het primaat van de vrije communicatiemarkt aan, maar maakte duidelijk dat markten kunnen falen (Bardoe & Van Cuilenburg, 2003: 31; McQuail, 2005: 169 ev.).

Uit dit rapport kwam naar voren dat de pers moet zorgen voor een vrije en open 'market place of ideas'. Deze ontstaat echter niet vanzelf en de democratie is wel gebaat bij onderlinge concurrentie tussen verschillende ideeën en opvattingen. In de plannen van de commissie werd de manier waarop de journalist zijn taak opvat heel belangrijk gemaakt. Journalisten hebben een maatschappelijke verantwoordelijkheid. In het rapport werden vijf eisen ('measure of performance') gesteld aan de pers. De kern hiervan is dat de journalisten een op waarheid gebaseerd verslag van de gebeurtenissen van elke dag

moeten doen, dit in een context die de waarde van de informatie weergeeft. Ook moeten journalisten een forum bieden voor de uitwisseling van opmerkingen en kritiek. Dit moet echter wel allemaal gebeuren met het representatieve beeld van verschillende groeperingen in het achterhoofd bij de journalist. Een ander belangrijk punt is dat journalisten doelen en waarden van de maatschappij presenteren en uitleggen (Commission on the freedom of the press, 1947; p 20-30).

De commissie ondersteunde het idee van een diverse, objectieve, informatieve en onafhankelijke pers die niet beledigde, niet aanmoedigde tot misdaad, geweld of chaos. Deze sociale verantwoordelijkheid zou moeten worden bereikt door 'self control', hoewel overheidsingrijpen niet helemaal werd uitgesloten (McQuail, 2005: 171). De commissie meende dat het bereiken van de geformuleerde eisen een samenspel zou moeten zijn tussen pers, publiek en overheid. De pers moet zich bewust zijn van zijn verantwoordelijkheid. Het publiek zou bewust moeten zijn van de tekorten van de pers en kritisch hiertegenover moeten staan. De overheid zou misbruik van de persvrijheid moeten tegengaan door middel van bijvoorbeeld subsidies en wetgeving (Van Cuilenburg, Scholten en Noomen, 1992: 317).

Dat deze ideeën het in West-Europa zo goed deden heeft te maken met de behoefte aan maatschappelijke vernieuwing na de WOII en een progressievere politiek, als verweer tegen de golf persconcentraties in de jaren zestig (McQuail, 2000: 149-150 in Bardeel & Van Cuilenburg, 2003: 31).

Een andere belangrijke ontwikkeling als antwoord op falen van de massamedia (zowel de toenemende commercialisering als het gebrek aan politieke onafhankelijkheid) was de professionalisering in de journalistiek. Dit uitte zich bijvoorbeeld in de oprichting van verenigingen ('associations'), de oprichting van persraden ('press councils') en het ontwikkelen van codes en ethische normen van 'good practice' binnen de journalistiek (McQuail, 2005: 173). Persraden zijn organen die bemiddelen tussen het publiek en de massamedia. De belangrijkste functie van dit soort organen is om klachten te behandelen van partijen die zich benadeeld voelen door handelen van media, of in dit geval de schrijvende media. Een voorbeeld van de oprichting van 'persraden' in Nederland is de Raad voor de Journalistiek. Deze functie impliceert de behoefte om standaarden te hebben waarop fouten kunnen worden afgerekend. Dit zijn journalistieke gedragscodes. Het ontstaan van deze 'gedragscodes' voor journalisten gaat verder terug dan het ontstaan van de 'social responsibility theory'. Een van de eerste codes

werd al in 1923 in de VS gepubliceerd. De introductie van deze codes weerspiegelt twee feiten: ten eerste het proces van professionalisering binnen de journalistiek en ten tweede de wens om zich te kunnen beschermen tegen kritiek en bemoeienis van buitenaf. De meeste gebruikte principes in de verschillende gedragscodes¹ voor journalisten zijn:

- waarheid van informatie;
- duidelijkheid van informatie;
- verdedigen van publieke rechten;
- verantwoordelijkheid in het vormen van publieke opinie;
- standaardiseren van het zoeken en presenteren van informatie;
- respecteren van integriteit van bronnen (McQuail, 2005: 174).

In de Nederland hebben rond de jaren '60 nog een aantal andere ontwikkelingen plaatsgevonden binnen de media. Ook deze hebben geleid tot de verdere professionalisering van media en journalistiek. Deze ontwikkelingen bestonden onder meer uit stilistische en redactionele vernieuwing, uitbreiding en specialisering van redacties en groeiende aandacht voor de maatschappelijke status van het vak (RMO, 2003: 75).

Ook is de toegenomen professionalisering te ontdekken in het ontstaan van nieuwe journalistieke stijlen zoals eerst 'new' en later 'civil journalism' (RMO, 2003: 27).

Een laatste belangrijke ontwikkeling in de professionalisering van de journalistiek is het feit dat de scholing en opleiding van journalisten in recente decennia sterk verbeterd zijn, zowel op HBO-niveau als academisch niveau (Bardoel, 2003).

---

¹ zie bijlage 2 voor twee veel gebruikte journalistiek gedragscodes

2.2.2 Openbaarheid (Habermas, Dahrendorf)

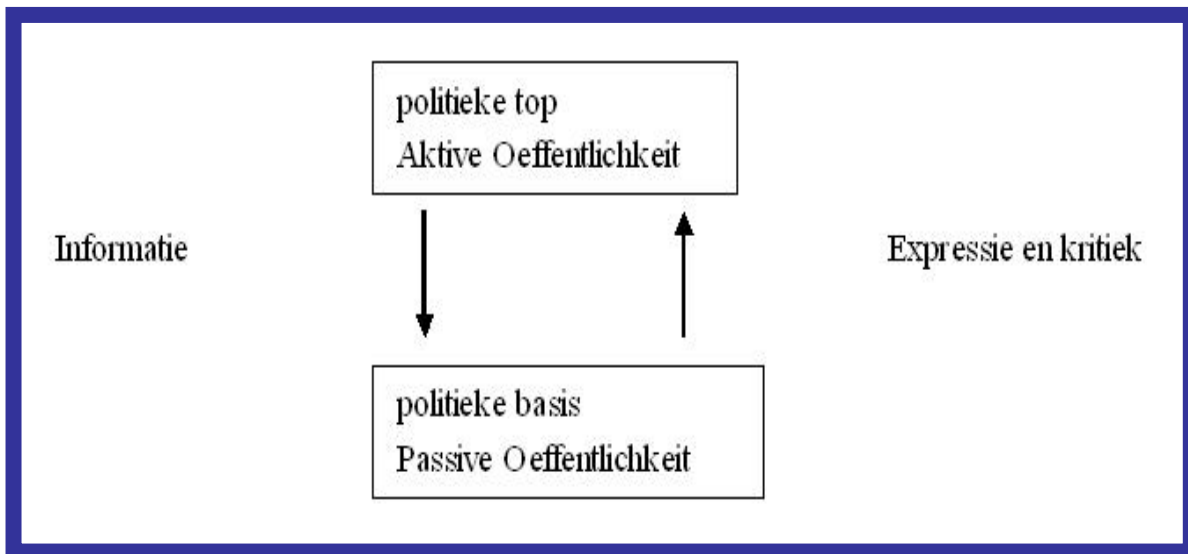
Een belangrijk begrip voor de rol van de media in de samenleving is 'openbaarheid'. Of eigenlijk het Duitse 'Öffentlichkeit'. Deze 'Öffentlichkeit' staat volgens Bardoel in de traditie van het eerder genoemde liberale denken. Het begrip heeft betrekking op een maatschappelijke ruimte waarin op basis van discussie en wederzijds vertrouwen burgers controle kunnen uitoefenen op bijvoorbeeld het functioneren van de overheid (1993: 49-50 in Bardoel & Van Cuilenburg, 2003: 42).

Van den Heuvel (2000: 29 in Bardoel & Van Cuilenburg, 2003: 33) omschrijft het als volgt: 'de maatschappelijke ruimte waarin overheid en georganiseerde burgers onze samenleving gestalte geven, waarin de cultuur vorm krijgt, waar het openbare debat over de kwaliteit van het leven plaatsvindt, waar mensen hun geloof belijden, hun vorming opdoen en hun belangen aan elkaar toetsen'.

Habermas heeft het begrip openbaarheid, 'Öffentlichkeit', geconceptualiseerd als een afzonderlijke sociale sfeer binnen de samenleving. Het staat volgens hem voor een sociale ruimte tussen staat en samenleving. Hierin kunnen burgers op basis van rationele discussie en wederzijds vertrouwen controle uitoefenen. Volgens Habermas leidt een rationele discussie tot een filtering van individuele belangen en meningen en leidt dit uiteindelijk tot de openbare mening. Hierin hebben media als taak het bijdragen aan en het faciliteren van het maatschappelijke debat. Of zoals Prakke het stelde dat de media allereerst 'de samenspraak in de samenleving' dienen. Dit denken is ook net als de theorie over de verantwoordelijkheid van de pers een aanvulling op het libertijnse idee van volledige vrijheid van de pers. Ook wijst Habermas erop dat deze 'openbaarheid' buiten de gevestigde instellingen als markt en staat behoort te staan. Tevens geeft hij het gevaar aan van wat hij noemt 'kolonisering' van de publieke sfeer door de institutionele belangen van markt en staat (Bardoel, 2003: 7&8).

Dahrendorf hanteert een pragmatische benadering dan Habermas. Bij hem staat de mate van participatie aan het democratische proces centraal. Hij maakt een onderscheid tussen 'aktive', 'latente' en 'passive' Oeffentlichkeit' (1974). Hij zegt dat iedere samenleving een 'halbierte Gesellschaft' is; de eerst groep, de active Oeffentlichkeit, bestaat uit een deel van het publiek dat met regelmaat initiatieven ontplooit in het politieke proces. Zij nemen deel aan de macht en beschikken over relevante informatie (deze groep is nooit groter dan 10 procent van de kiezers). De 'latente' groep bestaat uit

mensen die sporadisch deelnemen aan het politieke proces. Eigenlijk uitsluitend als kiezer aan de politieke besluitvorming. De 'passive Oeffentlichkeit' bestaat uit non-participanten aan het politieke proces. In een democratie is van cruciaal belang hoe deze groepen informatie krijgen over elkaars doen en laten of: 'how the other half lives'. De betekenis van de media is hierin groot. Media zorgen immers voor de vereiste openbaarheid en regelen de stroom van informatie tussen de 'aktive, latente en passieve Oeffentlichkeit' (Van Cuilenburg, Scholten en Noomen, 1992: 320-321 en Bardoel, 1997: 108). Een voorbeeld van dit proces is hieronder weergegeven in figuur 2: media als intermediair tussen politieke top en politieke basis.

Figuur 2: Media als intermediair tussen politieke top en politieke basis (Van Cuilenburg, Scholten en Noomen, 1992: 321)

2.2.3 Functies van media in maatschappij en democratie

Als volgende stap in dit theoretisch kader is het van belang om aan te geven wat functies van de media zijn en welke functies in dit onderzoek van belang zijn.

Twee klassieke theorieën over functies voor de media zijn van Laswell en Fauconnier (Van Cuilenburg, Scholten en Noomen, 1992: 318). Laswell heeft onderscheid gemaakt tussen drie algemene communicatiefuncties in een samenleving:

- *'surveillance of the environment'*;
- *'correlation of component parts of society in responding to the environment'*;

- *‘transmission of social heritage from one generation to the next’.*

Fauconnier (1973) stelt dit drietal gelijk met:

- berichtgeving: het verzamelen en verspreiden van gegevens over gebeurtenissen in de samenleving;
- opinievorming: het afstemmen van de verschillende delen van de samenleving op hun omgeving;
- socialisatie: de overdracht van sociale verworvenheden van de ene naar de andere generatie.

In het verlengde hiervan geeft McQuail (2005: 97-98) een zeer uitgebreid overzicht van mogelijke functies. Hij onderscheidt functies op basis van de begrippen informatie, correlatie, continuïteit, entertainment en mobilisatie. Dit schema is in zijn geheel weergegeven in [bijlage 3](#). In deze scriptie zijn niet alle functies die McQuail weergeeft nuttig. Van Cuilenburg beperkt zijn overzicht van mogelijke functies met de invalshoek media en democratie. Hierdoor ontstaan er volgens hem de volgende mogelijkheden:

- informatiefunctie: kern van de functie is het verschaffen van nieuws over zaken en gebeurtenissen in de samenleving. Hierbij gaat het om informatie die feitelijk en objectief moet zijn;
- opiniëeringsfunctie: kern van deze functie is het interpreteren, beoordelen en het vormen van waardeoordelen over zaken en gebeurtenissen in de samenleving;
- expressiefunctie: kern van deze functie is het feit dat media kunnen dienen als podium en of forum voor individuen en groepen om hun opvattingen te uiten;
- kritiekmfunctie: kern van deze functie zijn een drietal categorieën. Ten eerste de klassieke waakhondfunctie, ten tweede het aan de kaak stellen van misstanden in de maatschappij en ten derde discussie en confrontatie van verschillende met elkaar concurrerende opvattingen en ideeën (Van Cuilenburg, Scholten en Noomen, 1992: 319-320).

In deze scriptie is er gekozen voor de drie functies die Kleinnijenhuis en Oegema hebben gekozen (Van Kersbergen & Pröpper, 1995) te weten de informatiefunctie, de kritische functie en de expressiefunctie. Deze drie functies passen het best bij het onderzoek in deze scriptie.

De informatiefunctie zorgt voor het verschaffen van informatie over feiten, nieuws en meningen. De burgers ontvangen informatie over bijvoorbeeld het beleid, de

beleidsvoornemens en de beleidsuitvoering. Tijdens de casus 'Uruzgan' werden burgers geïnformeerd over de vraag van de NAVO aan Nederland om troepen te leveren en het politieke proces dat hierop volgde.

De tweede functie van belang in dit onderzoek is **de kritische functie**. Met deze functie wordt een bijdrage geleverd aan de publieke meningsvorming. Deze functie bestaat vooral uit redactionele commentaren en journalistieke interpretaties (zoals achtergronden) en analyses van het nieuws. Ook kunnen media bijvoorbeeld in de redactionele commentaren kritiek uitoefenen op de inhoud van het beleid van de regering en de wijze waarop dit tot stand is gekomen. In dit onderzoek zijn de redactionele commentaren en alle achtergrondartikelen opgenomen.

De derde functie is die van **de expressie** van de in de samenleving levende verschillende opvattingen. Deze staan bijvoorbeeld in de brievenrubrieken, artikelen van de columnisten en de forumpagina met opinies. Deze functie zorgt vooral voor de informatiestroom de andere kant op. Dit mechanisme dient ondermeer ter informatie van politici zelf. De media informeren de overheid over wat er onder de bevolking leeft.

2.2.4 Voorwaarden voor mediafuncties

Er moeten een aantal voorwaarden zijn om als media goed te kunnen functioneren en de verschillende mediafuncties te vervullen. Deze zijn gebaseerd op begrippen die we al eerder in de theorie zijn tegengekomen als vrijheid van meningsuiting, vrijheid van pers en verantwoordelijkheid. Vasterman (2004) noemt dit journalistieke standaarden. Hij onderscheidt de volgende voorwaarden om de eerder genoemde functies te kunnen uitvoeren:

- betrouwbaarheid: nieuws dient gebaseerd te zijn op attributie (informatie toeschrijven aan meerdere, identificeerbare bronnen) en verificatie (informatie moet gebaseerd zijn op feiten).
- evenwichtigheid: nieuws dient recht te doen aan verschillende perspectieven;
- pluriformiteit: nieuws dient verschillende meningen en stromingen in de publieke opinie aan bod te laten komen;
- onafhankelijkheid: nieuws dient tot stand te komen los van commercie, politiek of welke beïnvloeding dan ook;

- afstandelijkheid: nieuws dient onpartijdig te zijn en de media dienen alleen verslag te doen en niet zelf gebeurtenissen te creëren;
- relevantie: nieuws dient de burger te informeren over de belangrijkste maatschappelijke problemen waarover de democratische organen beslissingen moeten nemen;
- maatschappelijke verantwoordelijkheid: de journalistiek dient rekening te houden met de maatschappelijke gevolgen van de nieuwsproductie en daarover ook verantwoording af te leggen (Vasterman, 2004: 251).

McQuail (2005: 198) noemt ook een aantal voorwaarden voor pluriformiteit binnen de media. Ten eerste moeten er voldoende verschillende en onafhankelijke organisaties zijn. Ten tweede moeten er verschillende soorten media zijn (bijvoorbeeld krant, tv). Er moet rekening worden gehouden met geografische diversiteit zoals media voor landelijk, regionaal en lokaal gebruik. En als laatste en grootste noemer geeft McQuail de voorwaarde aan dat de media een reflectie moeten zijn van de sociale structuren in de maatschappij (dus op het gebied van taal, etniciteit, culturele identiteit, politiek, religie en geloof).

In het rapport (Medialogica) van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2003) worden een viertal voorwaarden gesteld voor goed functionerende media. De eerste voorwaarde is vrijheid van meningsuiting. De tweede voorwaarde geeft het belang van pluriformiteit in de media aan. Een derde cruciale voorwaarde is volgens het RMO de onafhankelijkheid van media. De laatste genoemde voorwaarde in dit rapport is publieke verantwoordelijkheid van de media.

In dit onderzoek zal verder worden ingezoomd op het begrip pluriformiteit. Zoals blijkt uit het voorgaande is dit een van de cruciale begrippen in de theorie over het functioneren van de media. In [paragraaf 2.3](#) en verder zal dit begrip worden uitgewerkt.

2.3 Pluriformiteit

Een van de eisen om als media goed te kunnen functioneren en zodoende de bedoelde rol in de maatschappij te vervullen is pluriformiteit. Dit begrip heeft vele betekenissen (en verwante woorden: pluraliteit, pluralisme, diversiteit, verscheidenheid et cetera). Diversiteit en verscheidenheid liggen dicht bij de betekenis van pluriformiteit. Er is echter in dit onderzoek gekozen om alleen de term pluriformiteit te gebruiken om verwarring te voorkomen.

Een van de beroemdste en waarschijnlijk ook kortste uitspraken van Popper, 'Truth is not manifest', vertelt veel over het belang van diversiteit van informatie en opinie in onze samenleving. Popper stelt namelijk dat *'het epistemologisch onmogelijk is om volstrekt onbetwistbaar, onomstotelijk en zonder enig voorbehoud te bewijzen, wat in de werkelijkheid waar en wat onwaar is'*. Volgens Popper bestaat de waarheid niet en is kennis op het gebied van politiek en samenleving onzeker. Pluriformiteit wordt voorgesteld als democratische waarheidsvindingsmethode. De waarheid moet volgens hem worden gevonden door *'imagination, trial and error and critical discussions'*. De kwaliteit van democratisch debat hangt af van de verscheidenheid aan ingebrachte standpunten. Of zoals Popper heeft gezegd: *'had there been no Tower of Babel, we should invent it'*.

Het idee van pluriformiteit is bijna zo oud als de tijd zelf is. In de socratische argumentatiedialectiek van 'these – antithese – synthese' is het zoeken naar de waarheid door middel van verschillende visies al zichtbaar. Of zoals John Milton zei: *'Let (truth) and falsehood grapple [...] in a free and open encounter (Milton, 1644)'*. Milton was een voorvechter voor de vrijheid van pers en pluriformiteit (Bardoel & Cuilenburg, 2003: 267-268).

Er zijn verschillende vormen van pluriformiteit. De belangrijkste voor dit onderzoek zijn maatschappelijke en mediapluriformiteit. De definitie voor maatschappelijke pluriformiteit luidt: *'het onderling verschillen van subjecten en/of objecten (mensen, zaken, opvattingen, etc.) naar een bepaald kenmerk of naar bepaalde kenmerken.'*

Dit leidt tot de volgende definitie voor mediapluriformiteit: *'de heterogeniteit van de inhoud van media naar een bepaald kenmerk of naar bepaalde kenmerken'* (Bardoel & Van Cuilenburg, 2003: 270-271).

De hierboven gepresenteerde definitie behoeft voor het verdere onderzoek nog enige uitwerking. Ten eerste is er de keuze voor het subject. Deze is in de 'mediadefinitie' al gemaakt en zal in het vervolg nog verder worden gedefinieerd naar 'de Volkskrant'. Ten tweede moeten de kenmerken worden bepaald. Vrij algemeen wordt er dan gekeken naar kenmerken van levens- en maatschappijbeschouwelijke aard (Van Cuilenburg, Scholten en Noomen 1992: 327). In een iets ruimere definitie van kenmerken gehanteerd door de Raad voor Cultuur (2005: 2) wordt gesproken over opinies, ideeën en gezichtspunten. De laatste jaren wordt er in de theorie over kenmerken van pluriformiteit meer waarde gehecht aan kenmerken in het culturele en sociale segment zoals smaakvoorkeuren, informatiebehoeftes en leefstijlen (Boot & Vochteloo, 2002: 12). In de operationalisering (hoofdstuk 3) worden specifiek keuzes gemaakt wat betreft de kenmerken. Deze zullen worden gepresenteerd als variabelen die het mogelijk moeten maken om te onderzoeken of de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' in de Volkskrant pluriform is. Het derde belangrijke onderdeel van de definitie is de heterogeniteit. Deze heterogeniteit zal ook worden uitgewerkt in de operationalisering. Interessant in dit verband is een opmerking van McQuail over pluriformiteit. Hij geeft aan dat dit een enigszins leeg begrip is. Er worden namelijk geen eisen gesteld over 'wat' er gecommuniceerd moet worden volgens hem. Het begrip is net als bijvoorbeeld het begrip 'vrijheid' neutraal qua inhoud. Of zoals McQuail het zo mooi nuanceert: '*it is a valuation of variety, choice and change in themselves*' (McQuail, 2005:197).

Er zal in dit onderzoek niet worden onderzocht wat de Volkskrant had moeten schrijven, maar er wordt gekeken naar wat er geschreven is. Dit gebeurt door de heterogeniteit te bepalen van de verschillende variabelen/kenmerken. Deze kenmerken en de hieraan toegekende mogelijke waardes worden uitgewerkt in de operationalisering.

Dat het in Nederland nog steeds een zeer gewaardeerd begrip is blijkt wel uit een voorstel van de Commissie Franken om artikel 7 van de grondwet te wijzigen. Deze commissie pleit ervoor dat 'bevordering van voldoende pluriformiteit in de denkbeelden en andere informatie' als 'voorwerp van zorg van de overheid' in de grondwet wordt opgenomen. Bovendien zou de commissie daaraan willen toevoegen dat 'daartoe bij de wet regels kunnen worden gesteld over publieke mediadiensten en de algemene aard van de informatie die door deze diensten wordt verspreid' (WRR, 2005: 171).

2.3.1 Belang pluriformiteit

In deze paragraaf zal kort worden ingegaan op het belang van pluriformiteit in de media, dit onderwerp wordt uitgebreider behandeld in paragraaf 2.3.3 (belang interne pluriformiteit).

Napoli (1999: 7) noemt pluriformiteit een 'foundation principle in communication policy' (Bardeel & Van Cuilenburg, 2003: 269).

Volgens McQuail (2005: 197) zijn de volgende punten de belangrijkste voordelen van diversiteit in de media voor de samenleving:

- mogelijkheid bieden aan sociale en culturele verandering (vooral wanneer het gaat om 'new, powerless or marginal voices');
- zorg dragen voor controle van het misbruik maken van vrijheid (bijvoorbeeld, als de vrije markt leidt tot concentratie van eigendom);
- het mogelijke maken voor minderheden onafhankelijk voort te bestaan in de maatschappij;
- het beperken van sociale conflicten door de mogelijkheden te vergroten van wederzijdse kennis tussen in potentie confronterende groepen en belangen;
- en in het algemeen iets toevoegen aan rijkdom en gevarieerdheid van het culturele en sociale leven.

Ook in het huidige mediabeleid is diversiteit nog steeds een kernbegrip. Medy van der Laan (2004) noemt het in haar toespraak voor de Nederlandse Dagbladpers (NDP) een van de drie kernbegrippen waar het in mediabeleid om gaat (samen met onafhankelijkheid en kwaliteit). In het rapport van de RMO (Medialogica, 2003) wordt het grote belang van pluriformiteit als volgt behandeld. Pluriformiteit is van belang voor de kwaliteit van de informatievoorziening. Er ontstaan 'checks and balances' doordat media tegengestelde waarnemingen kunnen weergeven. Ook kan pluriformiteit voor evenwichtigheid zorgen in deze tijd van persfusies, cross-ownerships en concentratievorming. En zoals al een aantal keren eerder genoemd zorgt pluriformiteit ervoor dat voor en van alle stromingen in de maatschappij opvattingen naar voren kunnen worden gebracht (RMO, 2003: 16).

2.3.2 Interne (en externe) pluriformiteit

Een veel gebruikt onderscheid in mediapluriformiteit is die tussen interne en externe pluriformiteit. Bij interne pluriformiteit gaat het om verschillen binnen het informatieaanbod van een zender (krant x, tijdschrift y). Externe pluriformiteit heeft betrekking op verschillen tussen media. Anders gezegd is interne pluriformiteit, pluriformiteit op microniveau (bijvoorbeeld een krant) en externe pluriformiteit is pluriformiteit op mesoniveau (een categorie binnen de media: bijvoorbeeld de dagbladers) of op macroniveau (het gehele mediasysteem). Dit gaat dus om verschillen tussen media en niet binnen media (WRR, 1982, 37-38).

Als we nu de definitie aanpassen die eerder gehanteerd is naar het begrip interne pluriformiteit, luidt deze: *‘de heterogeniteit van de inhoud van de Volkskrant naar een bepaald kenmerk of naar bepaalde kenmerken.’*

In de inleiding is al kort beschreven dat er voor een specifieke casus gekozen is in dit onderzoek. Hierdoor wordt de definitie: *de heterogeniteit van de berichtgeving over de casus ‘Uruzgan’ in de Volkskrant naar een bepaald kenmerk of naar bepaalde kenmerken*. De keuze voor deze casus wordt verder behandeld in [hoofdstuk 5](#) (casus ‘Uruzgan’). In de operationalisering ([hoofdstuk 3](#)) zal worden uitgewerkt wat de variabelen (kenmerken) en de waardes van de variabelen (heterogeniteit) zijn in deze specifieke casus en waarom.

De keuze tussen interne pluriformiteit en externe pluriformiteit is geen keuze van ‘of of’. Pluriformiteit is nastrevenswaardig in een democratische samenleving. Pluriformiteit is geen doel op zich maar wel een middel om de media goed te laten aansluiten op de maatschappij en het democratische proces te faciliteren maar ook te bekritisieren. Of dit nu bereikt moet worden door middel van externe of interne pluriformiteit is al sinds de eerste nota (1982) waarin het begrip werd gebruikt een controversieel onderwerp. In deze scriptie wordt betoogd dat het ideale beeld een ‘en en’ situatie is voor de maatschappij en in het bijzonder in de krantensector. Door deze situatie kunnen de twee soorten pluriformiteit elkaars gebreken opvangen en golfbewegingen opvangen.

Het ideaalbeeld binnen de Volkskrant ontstaat als de informatiefunctie divers is. Vele verschillende onderwerpen moeten worden behandeld en elk onderwerp moet van verschillende kanten worden belicht. Ook de expressiefunctie moet divers zijn. Er moet een pluriform aanbod van ingezonden brieven, meningen van columnisten en geplaatste

forumartikelen zijn. Aan de andere kant mag de Volkskrant in hun redactioneel commentaar een standpunt innemen op basis van de feiten en meningen gepresenteerd in de discussie.

Om binnen een krant interne pluriformiteit te bereiken is het van belang dat een nieuwsredactie zich voor haar berichtgeving baseert op meerdere en gevarieerde bronnen. De onderwerpen moeten vanuit verschillende invalshoeken worden belicht en daarbij behoren uiteenlopende standpunten. Intern pluriforme nieuwsvoorziening impliceert daarmee een vorm van journalistiek waarin plaats is voor degelijke research, hoor en wederhoor en onpartijdigheid. De nieuwsvoorziening moet daarnaast onafhankelijk en onpartijdig zijn, vrij van invloeden van overheid, commercie en maatschappelijke groeperingen (Raad voor Cultuur, 2005: 4).

2.3.3 Belang interne pluriformiteit

Uit het voorgaande is gebleken dat goed functionerende media belangrijk zijn voor een goed functionerende democratie. Willen de media in Nederland hun functies goed kunnen uitvoeren, dan moeten er een aantal waarborgen zijn. Deze waarborgen zijn ook eerder besproken zoals vrijheid van meningsuiting, onafhankelijkheid van media en pluriformiteit. Deze pluriformiteit kan op verschillende niveaus worden bereikt. Interne pluriformiteit is het niveau waar het in deze scriptie omdraait. Het is geen doel op zich, maar meer een middel om een inhoud te krijgen die gekenmerkt wordt door diversiteit van onderwerpen en verscheidenheid tussen en binnen genres, maar ook een verscheidenheid in leeftijdscategorieën, levensbeschouwelijke stromingen en leefstijlen (Raad voor Cultuur, 2005: 2). Er zijn verschillende redenen te noemen waarom juist interne pluriformiteit een belangrijke pijler is binnen de media om dit te bereiken.

Er is de laatste jaren veel kritiek geuit op het functioneren van media (Hendriks en Korsten, 2001: 278). De kritiek na gebeurtenissen als de moord op Fortuyn, de nasleep van Srebrenica en 11 september was niet van de lucht. De media werden niet meer gezien als alleen een doorgever van het nieuws maar ook als medespeler in de gebeurtenissen. Soms ging het zo ver dat ze beschuldigd werden van medeplichtigheid aan tragische gebeurtenissen (Bardoel, 2003: 1). Hoewel deze kritiek overdreven was en ook de invloed van de media vaak overtrokken wordt (Beunders, 2003: 17) is het wel een belangrijk onderwerp.

Er zijn hieronder een zestal situaties uitgewerkt waaraan interne pluriformiteit een positieve bijdrage zou kunnen leveren.

Ten eerste is er een proces gaande in de mediasector van commodificering (Van Vree, 2000: 46-51). Volgens Van Vree is er een toenemende invloed van economische belangen in de media. Dit komt niet uit de lucht vallen: commerciële invloeden zijn van alle tijden. Maar toch is de laatste decennia een verandering waar te nemen, namelijk dat deze verandering radicaler en sneller plaatsvindt. Oorzaken die hiervoor te noemen zijn, zijn bijvoorbeeld veranderingen in leesgedrag, opkomst van nieuwe technologieën, vorming van enorme concerns en de convergentie van techniek, informatie en economie. Hierdoor staat de markt onder druk. Er worden nieuwe posities ingenomen, allianties aangegaan en nieuwe markten aangeboord. Een van de gevolgen hiervan is dat mogelijk de publieke rol van de media onder druk komt te staan. Winst en verlies zijn mede bepalend voor de selectie en inhoud van journalistieke producten. De druk van de commercie vormt een continue bedreiging voor onafhankelijkheid en diversiteit van de journalistiek. Journalisten en media dreigen aanzien te verliezen door een vermenging van informatie en commerciële belangen. Onafhankelijkheid van de markt staat onder druk. Deze directe vermenging van informatie en belangen is niet het enige gevaar wat dreigt. Alles hangt samen met het feit dat informatie wordt beschouwd als handelswaar. Andere gevolgen zijn bijvoorbeeld effecten op de journalistieke praktijk en de informatie zelf. Dit proces wordt ook wel de commodificering van informatie genoemd. Volgens Bourdieu (in Van Vree) leidt deze slag om het publiek niet tot vernieuwing en diversiteit, maar tot uniformering. Deze tendens vraagt om meer aandacht voor interne pluriformiteit. De 'serieuze' pers moet daarom proberen als redactie en journalisten onafhankelijk te blijven en pluriform te informeren.

Ten tweede pakt de toegenomen concurrentie (die mede samenhangt met commodificering) in de mediawereld niet altijd positief uit. De druk van de concurrentie leidt er namelijk toe dat media zich op dezelfde onderwerpen richten zodra die op een duidelijke publieke belangstelling kunnen rekenen. Pluriformiteit lijdt paradoxaal genoeg onder concurrentie (Rob, 2003: 13-14). Ook kunnen er situaties, die door Vasterman

(2001: 300) mediahypes² worden genoemd, ontstaan. Dit principe gaat ervan uit dat media de belangrijkste motor vormen achter een nieuwsgolf. De media worden dan vergeleken met een vliegwiel dat nog een hele tijd op eigen kracht kan doordraaien en nieuwe impulsen geven. Dit zichzelf versterkende hyperventileren zorgt ervoor dat er grote nieuwsgolven ontstaan over gebeurtenissen die normaal gesproken maar een enkel item in het nieuws zouden opleveren. Mogelijke gevolgen kunnen hiervan zijn dat van brede oriëntatie of democratisch debat nauwelijks nog sprake is. Met een intern pluriforme krant kan dit gedeeltelijk worden tegengegaan.

Ten derde liggen overnames, fusies, schaalvergroting en concentratie in de mediasector gevoelig. Dit heeft te maken met het feit dat vrije en pluriforme informatie wordt gezien als levensvoorwaarde voor een goed functionerende democratie. Er heerst altijd angst dat schaalvergroting de onafhankelijkheid van bijvoorbeeld journalisten en redacteurs aantast of dat kranten/tijdschriften worden samengevoegd dan wel verdwijnen. Fusies en overnames kunnen simpelweg leiden tot een bedreiging voor de pluriformiteit in de media. Bij alle soorten concentratie die door Van Cuilenburg (e.a., 1992) worden genoemd (redactionele concentratie, publieksconcentratie en aanbiederconcentratie) bestaat gevaar voor minder pluriformiteit. Dit proces is nog steeds gaande in de dagbladenwereld. Kranten verdwijnen of worden samengevoegd. Ook zijn er een aantal grote uitgeverij die meerde afzonderlijke dagbladtitels uitgeven. Dit alles kan leiden tot een verandering in de (externe) pluriformiteit, des te meer reden om in ieder geval de interne pluriformiteit hoog in het vaandel te houden om de pluriformiteitsvoorziening te bewaken.

Ten vierde is interne pluriformiteit belangrijker geworden nadat de verzuilde Nederlandse maatschappij in een ontzuilde³ maatschappij veranderde. Ten tijde van de verzuiling was er sprake van een hoge externe pluriformiteit en een lage interne

---

² Definitie van een mediahype volgens Vasterman (2004: 240): *'een mediahype is een mediabrede, snel piekende nieuwsgolf die één gebeurtenis als startpunt heeft en die voor het grootste deel het gevolg is van zichzelf versterkende processen binnen de nieuwsproductie'*.

³ *Ontzuiling betekent (...) deconfessionalisering (...), ontideologisering, toenemende communicatie en contacten, en het losser worden van de banden tussen de verschillende zuilenorganisaties (politieke partijen, belangengroepen, publiciteitsmedia, enz.)(Lijphart, 1979 in Cuilenburg, Scholten en Noomen, 200: 323).*

pluriformiteit. Pluriformiteit in een verzuilde maatschappij is dan vooral verscheidenheid tussen zuilen. Door de veranderingen is dit nu veel meer gebaseerd op individuele verschillen. De ontzuiling en de daarmee samenhangende individualisering zorgen er niet alleen voor dat er een toename van maatschappelijke pluriformiteit is, maar ook dat het karakter verandert (Van Cuilenburg, Scholten en Noomen, 1992: 324). In de krantenmarkt heeft dit ertoe geleid dat de pluriformiteit tussen kranten aanzienlijk is afgenomen. Daarentegen is de pluriformiteit in kranten toegenomen. Kranten zijn dikker geworden, ook schrijven ze over steeds meer onderwerpen. Opiniepagina's bieden tegenwoordig een forum aan mensen van allerlei politieke voorkeuren en godsdienstige kleuren en wat niet meer. Traditionele links-rechts indelingen zijn daarbij steeds minder aan de orde.

Ten vijfde leidt meer toegang tot en mogelijkheden met informatie er niet altijd toe dat mensen meer informatie tot zich nemen. Dit wordt ook wel de paradox van de informatieoverload genoemd. Uit onderzoek blijkt dat de groei in aanbod van informatie veel groter is dan de groei in consumptie. Er is sprake van overaanbod en verspilling. Ook leiden de grotere keuzemogelijkheden die media hun consumenten bieden tot een grotere versnippering van het publiek over de media. Hierdoor is het moeilijker het publiek te bereiken en gemeenschappelijkheid te organiseren. 'Kunnen kiezen' wordt gezien als een positief feit, alleen zou deze overvloed aan media een negatief effect kunnen hebben voor sociale integratie en politieke participatie. Zaken als gemeenschap en debat kunnen minder vanzelfsprekend worden door een sterk geïndividualiseerde samenleving met een exponentieel groeiend aanbod aan media. 'Meer communicatie is minder communicatie' zou wel eens een van de huidige paradoxen in de communicatiewereld kunnen zijn (Bardoel en Cuilenburg, 200: 29&30). Een sterke combinatie van interne en externe pluriformiteit zou dit proces voor een gedeelte kunnen tegengaan.

Als laatste punt wordt aandacht geschonken aan het feitelijk gedrag van mensen. Rationeel gezien lezen mensen meestal maar één krant. Dit betekent dat als deze ene krant niet pluriform te werk gaat, de mensen een eenzijdig beeld krijgen. In de nota van 1982 van de WRR (p. 56) wordt hier al voor het eerst over bericht: *'Daar het gros der lezers slechts één dagblad onder ogen krijgt, betekent een groter aantal uiteenlopende kranten nog niet een in feite grotere verscheidenheid aan informatie. Pluriformiteit in een krant bevordert deze verscheidenheid echter met stelligheid.'*

Korter geleden gaf Van der Laan (De Journalist, 2005) aan dat het haar als positief was opgevallen dat de verschillende kranten ieder een breed palet aan geluiden hadden weergegeven na de moord op Van Gogh. Dit is positief volgens haar aangezien de gemiddelde burger maar één krant heeft. Dit zijn twee voorbeelden dat interne pluriformiteit een groot goed is binnen de krantenwereld.

Samenvattend zijn er nog vele processen in de maatschappij gaande die ervoor zorgen dat de waarde van interne pluriformiteit groot is. Hierboven zijn de volgende punten genoemd:

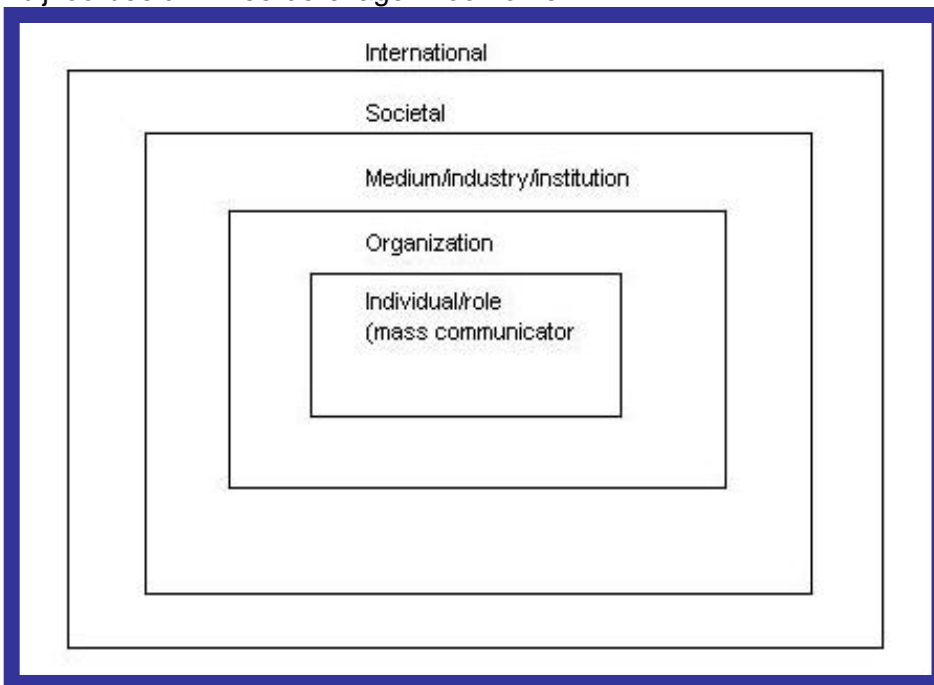
1. commodificering;
2. concurrentie;
3. concentratie;
4. informatie 'overload';
5. ontzuiling/individualisering;
6. feitelijk gedrag.

De ideale situatie die volgt uit dit theoretisch kader, vooral geldend voor de schrijvende media, is een intern pluriforme krant. Belangrijk hiervoor is ten eerste een grote variëteit aan feitelijk nieuws dat van verschillende kanten wordt bekeken met informatie van verschillende bronnen. Een tweede belangrijke voorwaarde is een expressiefunctie waarbij partijen aan het woord kunnen komen met hun verschillende meningen (ook de minderheden). En tenslotte moet er een kritische functie zijn waarbij kranten in hun redactioneel commentaar een zijde mogen kiezen. Hierdoor ontstaat voor kranten in ieder geval een ideale situatie op micro en meso niveau, waardoor dit gedeelte van de media goed functioneert.

2.4 Factoren van invloed

In de theorie over mediaorganisaties zijn vele factoren te vinden die invloed hebben op de productie (zoals de inhoud van een krant) van de betreffende organisaties en mogelijk ook op de interne pluriformiteit. In vogelvlucht zullen hieronder enkele factoren worden genoemd. Aan het eind van deze paragraaf zullen er een aantal worden gekozen die verder worden uitgewerkt.

McQuail (2005: 276) werkt verschillende analyselagen uit vanwaar factoren invloed kunnen uitoefenen. De factoren houden zich niet strikt aan de analyselagen en kunnen bijvoorbeeld in meerdere lagen voorkomen.

Figuur 3: Analyseniveaus (McQuail, 2005: 280)

De eerste laag is de internationale laag. Invloed vanuit deze laag wordt bijvoorbeeld uitgeoefend door de EU of de VN. Ook vindt er beïnvloeding plaats door middel van 'best practices' en andere voorbeelden vanuit andere landen. Hiervan is al een bekend voorbeeld de revue gepasseerd, namelijk de 'social responsibility theory'. Deze theorie heeft om diverse redenen ook in Europa veel navolging gekend.

Een goed voorbeeld van beïnvloeding door de EU zijn de opvattingen die zijn vastgelegd in het Groenboek Infrastructuur in 1994/1995 door de Europese Commissie. Hierin zijn bepaalde opvattingen over 'universal service' uitgewerkt. Dit is het idee dat aanbieders

in de communicatie bepaalde verplichtingen hebben ten opzichte van universele dienstverlening. Dit wordt als volgt verklaard: *'Universal service and other public service tasks in the sector must be upheld in this sector as a basic value of the Union. [...] The vital principles of public service in this area are universality, i.e. access for all, at an affordable price, equality, i.e. access independent of geographical location; and continuity, i.e. continuous provision, at a defined quality. The essence of the principle of a universal service obligation is to make available a defined minimum service of specified quality to all users at an affordable price (CEC Commission of the European Communities, 1994: 28&29 in Bardoel & Van Cuilenburg, 2003: 241 tm 243).*

Er vindt ook beïnvloeding plaats door andere instanties. Een voorbeeld hiervan is de Verenigde Naties. In de VN Millennium Declaration is vastgelegd dat alle lidstaten zullen streven naar 'freedom of the media to perform their essential role and the right of the public to have access to information (United Nations Millennium Declaration, 2000, article 25). Een ouder voorbeeld is een artikel (nr. 19: 1948) in de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens': *'Een ieder heeft recht op vrijheid van mening en meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid om zonder inmenging een mening te koesteren en om door alle middelen en ongeacht grenzen inlichtingen en denkbeelden op te sporen, te ontvangen en door te geven.'*

De tweede laag is de maatschappelijke laag. De beïnvloeding vanuit deze laag is heel breed. Enkele belangrijke mechanismen zullen worden genoemd. Ten eerste is de overheid een speler. Formeel gezien kan hierbij gedacht worden aan de grondwet (art. 7) en de mediawet. Maar de overheid heeft ook invloed in discussies over het functioneren van de media en ze ontwikkelen verschillende soorten beleid. Een andere belangrijke factor op dit niveau is de burger (hier vooral de lezer van de Volkskrant). De werking hiervan functioneert twee kanten op. Aan de ene kant onderzoekt de krant wie zijn lezers en mogelijke lezers zijn. Met deze informatie zouden aanpassingen kunnen worden doorgevoerd om de lezers te behouden of om nog meer mogelijke lezers aan te trekken. Aan de andere kant laat de lezer ook regelmatig weten wat hij/zij van de krant vindt of over de onderwerpen die in de krant behandeld worden. Een derde belangrijke factor zijn lobby en/of pressiegroepen (kunnen ook in internationale laag zitten). Zij willen media gebruiken om hun gedachtegoed over het voetlicht te brengen en zullen om dit voor elkaar te krijgen de media proberen te beïnvloeden (mogelijke factoren in de casus: militaire vakbonden, NAVO, hulporganisaties et cetera).

Een derde laag is de institutionele laag. Deze laag wordt hier beschouwd als de gehele media sector. Mediaorganisaties beïnvloeden elkaar omdat ze zich op de zelfde markt begeven. Beïnvloeding vindt plaats door mechanismen zoals concurrentie, maar ook meer direct door het maken van gezamenlijke afspraken. Een voorbeeld van zo'n factor is de Raad voor de Journalistiek. Dit is een onafhankelijke instantie, waar men terecht kan met klachten over journalistieke activiteiten. Deze organisatie is een orgaan van zelfregulering (www.rvdj.nl).

Een vierde laag is die van de organisatie. Vele factoren afkomstig uit deze laag zijn te benoemen. Het eerste belangrijke punt is hier de ambiguïteit van de doelen van de organisatie. De krant (of achterliggende organisatie) wil winst maken, invloed vergroten, prestige verhogen, zoveel mogelijk abonnees hebben en ook nog het publieke belang dienen en aan maatschappelijke doelen voldoen. De keuzes die hierin gemaakt worden kunnen uiteindelijk het eindproduct, hier de krant, beïnvloeden. Ook is het van belang welke eigendomsstructuren er zijn. Van wie is de krant en wat is hiervan de invloed op de organisatie? De vraag die hier uit voortkomt is 'hoe onafhankelijk kan een krant hierdoor nog functioneren?'. De krant zou ook beïnvloed kunnen worden door de 'klant'. Dit zijn niet de lezers maar de adverteerders. Dit is een belangrijke inkomstenbron en hierdoor is het mogelijk dat deze op de organisatie invloed uitoefenen. Volgens McQuail zou het de inhoud vooral kunnen beïnvloeden door een soort van selectief geheugenverlies bij mogelijke kritiek op organisaties die belangrijke adverteerders zijn. Ten derde zijn de regels die in een organisatie gelden van groot belang. Dit kunnen zowel geschreven (redactioneel statuut, contracten en rapporten) of ongeschreven regels (mate van samenwerking, manier van kritiek uiten et cetera) zijn. Tevens is de interne structuur en dynamiek van een organisatie een beïnvloedende factor op het functioneren daarvan. Hierop zal in de volgende laag dieper worden ingegaan omdat het vooral invloed heeft op het individu, hier de journalist (McQuail, 2003: 276-306).

Een van de belangrijkste factoren in de berichtgeving is de actor zelf (**de vijfde laag**). Vele factoren beïnvloeden hem/haar. Volgens Deuze hebben verschillende persoonlijke kenmerken invloed op de berichtgeving van journalisten. Ook andere factoren spelen een rol zoals de context waarin ze werken en hoe ze zelf hun journalistieke bestaan invullen (Deuze, 2002: V).

Journalisten zouden volgens Deuze (2002:6):

- aan publieke diensten moeten doen (informatie verzamelen, beoordelen en 'watchdog' spelen);
- onpartijdig, neutraal, objectief, eerlijk en geloofwaardig moeten zijn;
- autonoom, vrij en onafhankelijk te werk moeten gaan;
- gevoel voor timing en nieuwssnelheid moeten hebben;
- gevoel voor ethiek, validiteit en legitimiteit moeten hebben.

Dat dit makkelijker opgeschreven is dan gedaan blijkt wel uit enkele quote's van de journalist Luyendijk (2005): *'Het schijnt normaal te zijn dat mensen ongemerkt de kleur aannemen van de organisatie waarvoor ze werken. Bij mij gebeurde dat in ieder geval wel. Ik moest zo hard werken om aan de eisen en opdrachten van mijn redacties te voldoen dat ik er niet aan toekwam over de eisen en opdrachten zelf na te denken'* (Luyendijk, 2005: 37). Luyendijk gaat naast de invloed van de organisatie ook in op het onpartijdig zijn van journalisten: *'Maar kon dat eigenlijk wel, onpartijdig zijn? Vooraf had ik me geen zorgen gemaakt, want zei het grootste Amerikaanse nieuwsstation Fox News niet 'we report you decide'? Prees Al-Jazira zijn methode niet aan als 'de ene mening en de andere' en beloofde mijn eigen NRC geen 'strengere scheiding van feit en opinie'? Dat was toch de essentie van kwaliteitsjournalistiek? De feiten weergeven zoals ze zijn en bij opinies hoor en wederhoor toepassen. Zo kon je een objectief beeld geven van conflicten. Dacht ik'* (Luyendijk, 2005: 131). In de laatste quote van Luyendijk gaat hij dieper in op de moeilijkheid voor een journalist om objectief te zijn in de berichtgeving: *'Je kunt beloven dat je 'gewoon de feiten' weergeeft, maar wie hoor je, en wie niet? En dan bleef ook nog het probleem met partijdige woorden bestaan'* (Luyendijk, 2005: 136). *'Is het 'Israel' of de 'zionistische entiteit' of 'bezet Palestina'?' 'Moet je het hebben over joden, zionisten of Israëliërs? Niet alle zionisten zijn joods, niet alle joden zijn Israëliërs en niet alle Israëliërs zijn joods. Zijn het Arabieren, Palestijnen of moslims? Niet alle Arabieren zijn Palestijns, niet alle Palestijnen zijn moslim en niet alle moslims zijn Palestijns'* (Luyendijk, 2005: 132).

Deuze beschrijft drie categorieën van kenmerken die invloed uitoefenen op de berichtgeving. De eerste categorie is 'basiskenmerken'. Dit zijn eigenschappen als leeftijd, geslacht, etnische afkomst, opleiding en politieke kleur. De tweede categorie is 'arbeidskenmerken'. Hieraan zijn vragen gekoppeld als 'wat voor soort krant is het?', 'wat voor een soort functie is het?', 'wat voor een soort arbeidscontract is er?', 'wat is de

professionele leeftijd?’ (et cetera). De laatste categorie bestaat uit ‘professionele kenmerken’. Deze eigenschappen bestaan uit ethische eigenschappen en taakopvattingen (Deuze, 2002: 9-10).

Hierboven zijn in een korte schets een aantal van de vele factoren genoemd die van invloed op de media of in het bijzonder op de Volkskrant kunnen zijn. In het vervolg van het onderzoek zullen een aantal van deze factoren meer uitgebreid aan bod komen. Er wordt een keuze gemaakt tussen factoren die direct invloed hebben op de berichtgeving en in het bijzonder de berichtgeving over de casus ‘Uruzgan’ en factoren die meer indirect invloed uitoefenen op de Volkskrant. De factoren die mogelijk directer invloed uitoefenen zullen in de analyse worden gekoppeld aan de onderzoeksgegevens. Drie factoren worden hiervoor onderscheiden.

Ten eerste zal aandacht uitgaan naar de **samenstelling van de lezers** van de Volkskrant (onderdeel van maatschappelijke laag) en of dit mogelijk invloed heeft gehad op keuzes in de berichtgeving (over Uruzgan). Een ander aandachtspunt is de **‘gemiddelde journalist’** in Nederland aan de hand van de indeling van Deuze (2002) zoals zojuist beschreven. Een derde mogelijke factor van invloed is **de organisatie** waarin de berichtgeving tot stand komt. Hier gaat het om geschreven en ongeschreven regels, structuren en gebruiken. Ook zal er kort worden gekeken naar de geschiedenis en de ontwikkeling van de krant (organisatie) en zijn denkbeelden.

'De dagbladen zijn het voertuig voor de omgang van de natie met zichzelf'
(Thorbecke, 1858)

3. Operationalisering

3.1 Hoofdvraag, deelvragen en definities

In dit hoofdstuk zullen allereerst kort de hoofd- en deelvragen worden herhaald, ook wordt hier de definitie van interne pluriformiteit, zoals in het onderzoek gebruikt, weergegeven. Vervolgens zal het onderzoeksmodel verder worden uitgewerkt ondermeer door middel van een figuur waarin alle variabelen staan weergegeven. Afsluitend zal een overzicht worden gegeven van deze variabelen en de daarbij horende waardes. Het model dat hierdoor ontstaat, wordt gebruikt voor de inhoudsanalyse van de artikelen in de Volkskrant over de uitzending van militairen naar Uruzgan en het weergegeven van factoren die mogelijk invloed uitoefenen op die zelfde berichtgeving.

De hoofdvraag luidt als volgt:

‘Is de berichtgeving in de Volkskrant over de casus ‘Uruzgan’ intern pluriform en welke factoren zijn hierop van invloed?’

De hoofdvraag kan in twee gedeelten worden gesplitst. Het eerste gedeelte onderzoekt de interne pluriformiteit in de casus ‘Uruzgan’ in de berichtgeving van de Volkskrant. De definitie die uit deze hoofdvraag volgt voor interne pluriformiteit binnen dit onderzoek luidt als volgt: *‘Interne pluriformiteit is de heterogeniteit van de berichtgeving over de casus ‘Uruzgan’ in de Volkskrant naar een bepaald kenmerk of naar bepaalde kenmerken’.*

Het tweede gedeelte beschrijft factoren die invloed uitoefenen op interne pluriformiteit binnen de Volkskrant en hierdoor ook op de berichtgeving over de casus ‘Uruzgan’. De deelvragen die moeten leiden tot het beantwoorden van de hoofdvraag zijn in dezelfde twee gedeelten uitgesplitst.

De deelvragen over interne pluriformiteit binnen de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' in de Volkskrant luiden:

- **Is de inhoud van de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' intern pluriform?**
- **Is de kleuring van de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' intern pluriform?**
- **Is de vorm van de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' intern pluriform?**

De laatste deelvraag heeft betrekking op de factoren die mogelijk van invloed zijn op de interne pluriformiteit binnen de Volkskrant. Deze luidt:

- **Welke factoren hebben invloed op de interne pluriformiteit bij de Volkskrant?**

De eerste drie deelvragen worden onderzocht door middel van een inhoudsanalyse van de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' in de Volkskrant. De laatste deelvraag is onderzocht aan de hand van literatuur en interviews met betrokkenen.

3.2 Variabelen

In de eerste drie deelvragen zijn dimensies weergegeven waarop in de berichtgeving wordt gelet. De eerste dimensie van interne pluriformiteit binnen de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' in de Volkskrant is 'inhoud'. Deze dimensie bestaat uit een viertal variabelen te weten 'oordeel', 'onderwerp' en 'actoren'. Een vierde variabele die over inhoud gaat is 'argumenten'. Deze variabele wordt echter niet op zichzelf gebruikt maar alleen in combinatie met de andere variabelen (secundaire variabele). Door deze variabelen in de artikelen te onderscheiden en te meten aan de hand van toegekende waardes is het mogelijk een uitspraak te doen over inhoudelijk interne pluriformiteit.

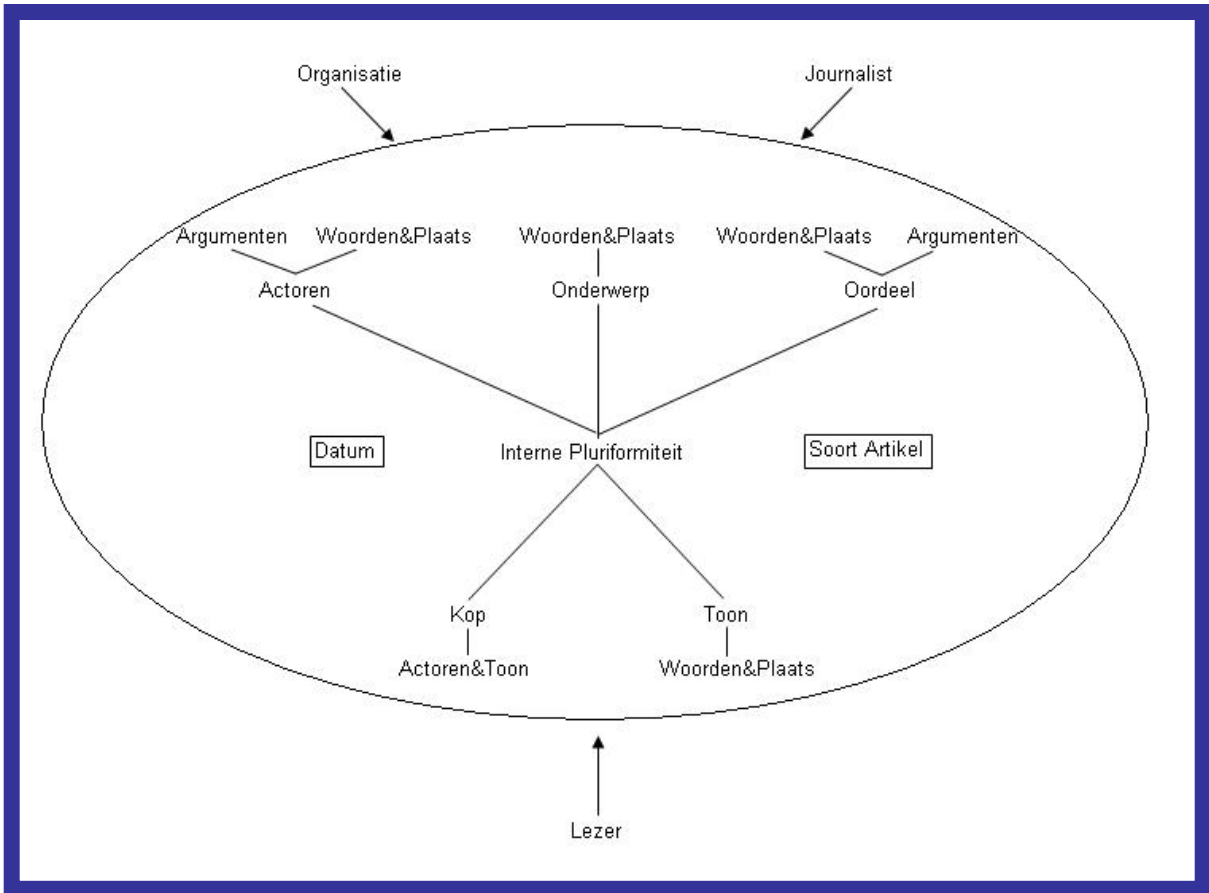
De tweede dimensie is 'kleuring'. De variabelen 'kop' en 'toon' maken hier deel van uit. Deze dimensie is moeilijker te objectiveren (of is meer 'latent' zie hoofdstuk 4). Hierbij gaat het om het gevoel dat de artikelen oproepen bij de lezer. Deze indruk kan van invloed zijn op de meningsvorming over de uitzending van militairen naar Uruzgan.

De derde dimensie is vorm. De twee variabelen die hierbij horen zijn 'de omvang van de artikelen' en 'de plaats in de krant van de artikelen'. Deze dimensie is secundair in de toepassing, dit houdt in dat deze variabelen alleen in combinatie met andere variabelen worden gebruikt. De variabelen in deze dimensie zorgen voor een versterkend effect op de andere variabelen.

Er zijn twee variabelen die enigszins buiten deze drie dimensies vallen. Dat is ten eerste de variabele 'soort artikel'. Deze past nog het meest bij de dimensie 'vorm'. De verschillende soorten van artikelen binnen de Volkskrant komen overeen met de in de theorie behandelde functies van de media. Door de variabele te koppelen aan de andere variabelen kan er per functie naar de 'interne pluriformiteit' worden gekeken. Een tweede variabele die niet direct in een dimensie past is 'datum'. Hiermee kan gekeken worden naar de verdeling van de artikelen door de tijd en of bijvoorbeeld de Volkskrant anders is gaan berichten gedurende de periode van onderzoek.

De laatste deelvraag gaat op zoek naar factoren die invloed uitoefenen op het geheel van de berichtgeving. Dit zijn mogelijke causale verbanden. Hierin is gekozen voor factoren die meest direct invloed uitoefenen op de berichtgeving en hierdoor ook op de berichtgeving over de casus 'Uruzgan'. De drie gekozen factoren zijn 'organisatie', 'lezer' en 'journalist'.

In het onderstaande figuur is het onderzoeksmodel weergegeven.

Figuur 4: operationaliseringschema

3.3 Waardes

Hieronder zullen variabelen en bijbehorende waardes worden uitgewerkt die in de inhoudsanalyse gebruikt zijn⁴.

3.3.1 Inhoud

Oordeel

De variabele oordeel is gebaseerd op uitspraken in de geanalyseerde teksten. Het oordeel kan een **positieve** mening, **negatieve** mening, **neutrale** mening of **geen** mening bevatten over de mogelijke uitzending van Nederlandse militairen naar Uruzgan. Een artikel kan alleen positief, negatief of neutraal zijn als dit beargumenteerd is. De argumenten zijn ook een variabele die hier onder nog wordt gedefinieerd. Als er geen gefundeerd oordeel wordt uitgesproken is het een 'geen oordeel artikel'. Het is een positief artikel als er meer positieve dan negatieve argumenten worden gebruikt. Het is een negatief artikel als dit andersom is en het is een neutraal artikel als de positieve en negatieve elkaar in evenwicht houden. Dit is een van de belangrijkste variabelen om de interne pluriformiteit te meten in deze casus.

Onderwerp

Het onderwerp is de belangrijkste zaak waarover geschreven wordt in het artikel. Als er meerdere onderwerpen zijn valt dit onder de waarde 'meerdere/anders/divers'. Onderwerpen zijn ondermeer voortgekomen uit de gevoerde interviews, bestudering van onafhankelijke bronnen en door logisch redeneren. Het waarover van de artikelen heeft de volgende mogelijke waarden:

- **hulpverlening:** artikelen over hulpverlening in Afghanistan;
- **militaire handelingen/gevechten/aanslagen et cetera;**
- **politieke discussie:** artikelen over de politieke discussie in Nederland over de toen nog mogelijke uitzending van Nederlandse militairen naar Uruzgan;
- **binnenland Afghanistan:** artikelen over opbouw, verkiezingen, de Afghaanse regering et cetera;

---

⁴ In bijlage 4 is het model met alle variabelen en bijbehorende waardes opgenomen wat gebruikt is voor de inhoudsanalyse.

- **humanitair beleid:** artikelen over de behandeling van gevangenen in Afghanistan et cetera
- **niet-politieke discussie over uitzending:** artikelen waar over de uitzending wordt gediscussieerd door andere groeperingen in de maatschappij dan de Nederlandse politieke partijen zoals belangengroeperingen, andere landen, NAVO et cetera (maatschappelijke discussie)
- **meerdere/anders/divers:** artikelen over meerdere onderwerpen of niet passend in de bovenstaande categorieën

Actoren

In deze categorie wordt aangegeven welke actor leidend is in het artikel. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat het een interview met deze actor betreft. Vaker is het echter zo dat het gehele of gedeeltelijke artikel over deze actor gaat of over de gedragingen dan wel de mening van deze actor. Als er meerdere actoren in het artikel voorkomen, wordt bij het zeer dominant zijn van een actor, de waarde daaraan toegekend, anders aan de categorie 'meerdere actoren' (of 'meerdere politieke partijen'). Deze actoren zijn ondermeer voortgekomen uit de gevoerde interviews, bestudering van onafhankelijke bronnen en door logisch redeneren. Hieronder zullen kort alle waarden worden weergegeven met waar nodig een uitleg:

- **hulporganisaties:** zoals 'artsen zonder grenzen';
- **militair:** brede waarde waaronder zowel reacties vanuit Nederland door de legerleiding vallen als gevechtshandelingen, aanslagen et cetera;
- **militaire vakbonden:** zoals Acom, AFMP/FNV;
- **Partij van de Arbeid (politieke partij):** hieronder vallen ook personen die aan de partij gelieerd zijn, dit geldt voor alle partijen (Bos is PvdA, Balkenende is CDA et cetera);
- **VVD** (pp);
- **CDA** (pp);
- **D66** (pp);
- **GroenLinks** (pp);
- **SP** (pp);
- **ChristenUnie** (pp);

- **meerdere politieke partijen** (pp): deze waarde geldt als er in het artikel meerdere politieke partijen (of personen daarvan) gelijkwaardig worden behandeld, maar ook als er over samenstellingen wordt gesproken waar meerdere politieke partijen of personen van die partijen bij betrokken zijn, zoals de regering, 'de kamers' en de coalitie;
- **NAVO** (buitenland): actoren gelieerd aan de NAVO of sprekend vanuit de naam van de NAVO (NATO);
- **VS** (buitenland): actoren gelieerd aan overheid of regering van de VS of sprekend uit naam van de VS;
- **Afghanistan** (buitenland): actoren gelieerd aan Afghanistan (regering, overheid) of sprekend uit naam van Afghanistan, ook actoren zoals Taliban vallen onder deze waarde;
- **overig buitenland** (buitenland);
- **meerdere actoren**: als meerdere actoren gelijkwaardig in een artikel aanwezig zijn;
- **geen**.

Argumenten (secundair)

Iets wordt als een argument aangemerkt als in het artikel hiermee wordt onderbouwd waarom wel/niet de uitzending moet doorgaan. Er zijn een veertiental waardes aan toegekend, ondermeer voortgekomen uit een interview met dr. Colijn (Bijlage 7: Interviews) en de politieke verslagen van de desbetreffende debatten over Uruzgan (bijvoorbeeld TK Handelingen 45, 02-02-2006). De argumenten zijn verdeeld in positieve argumenten (voor de uitzending), negatieve argumenten (tegen de uitzending), geen argument (neutraal artikel), meerdere argumenten of anders. Hieronder zullen ze kort worden weergegeven met waar nodig een duiding:

Positief:

- **tegen terrorisme:** de uitzending van militairen naar Uruzgan helpt in de strijd tegen terrorisme wereldwijd;
- **hulp Afghanistan:** de uitzending van militairen naar Uruzgan helpt in de wederopbouw van Afghanistan;
- **solidariteit VS/bondgenoten:** solidariteit met de VS en/of bondgenoten (en Navo) is heel belangrijk. Dit is een reden om militairen naar Uruzgan te sturen;
- **stabiliteit regio:** de uitzending van militairen naar Uruzgan zal voor een toenemende stabiliteit van de regio in zijn geheel zorgen.

Negatief:

- **gevaar militairen:** het is een te groot gevaar om Nederlandse militairen naar Uruzgan te sturen;
- **scheiding OEF/ISAF:** er is geen scheiding tussen 'Operation Enduring Freedom' en de ISAF missie mogelijk;
- **geen opbouw mogelijk:** er is geen opbouw mogelijk, hiermee is het doel van de missie onhaalbaar;
- **niet solidair:** Nederland moet niet volgbaar zijn;
- **pacifistisch:** tegen oorlog;
- **humanitair beleid:** de VS gaat niet correct om met gevangenen uit Afghanistan.

Anders:

- **geen** (neutraal);
- **meerdere argumenten** (positief, dan wel negatief, dan wel neutraal);
- **anders** (positief dan wel negatief).

3.3.2 Kleuring

Toon/teneur

De toon van een artikel is de moeilijkst te objectiveren variabele die onderzocht is. De waarde hiervan is **positief, negatief of neutraal**. De toon heeft betrekking op de sfeer die in het artikel wordt gecreëerd rondom de uitzending van Nederlandse militairen naar Uruzgan, direct of indirect. De meerwaarde hiervan geldt vooral voor de artikelen zonder

een voor of tegenstandpunt bij de variabele 'oordeel'. Het idee erachter is dat al zou de Volkskrant in alle neutrale/feitelijke artikelen alleen maar schrijven over de vele doden⁵, aanslagen en grote gevaren in Afghanistan, dit een negatieve invloed zou kunnen hebben op de meningsvorming over de uitzending van militairen naar Afghanistan (aangezien het officieel een opbouwmissie is). Neutraal van oordeel maar positief van toon zijn artikelen over verbeteringen die zichtbaar zijn in de situatie in Afghanistan tot nu toe (in casus voor 5 februari 2006). De Volkskrant maakt keuzes over wat zij vinden dat het belangrijkste is, of de meeste nieuwswaarde heeft om te plaatsen maar de ondertoon van sommige berichten kan invloed hebben op de meningsvorming over deze casus.

Kop

De kop is als aparte categorie opgenomen. Dit om twee redenen. Ten eerste wordt de kop als eerste van een artikel gelezen (en soms als enige) en geeft hierdoor een belangrijke eerste indruk. Ten tweede kan een krant met de keuze van de kop de berichtgeving beïnvloeden. Waar wordt bijvoorbeeld de nadruk opgelegd? Er is van de kop onderzocht welke actoren letterlijk worden genoemd en wat de toon/teneur is van de kop. Voor de uitleg van deze begrippen: zie boven. De ondertoon is ook van belang geweest bij de analyse.

Voorbeelden van een positieve, negatieve en neutrale kop:

- 'Missie heeft kans van slagen' (1 februari 2006);
- 'Dittrich vreest een nieuw Srebrenica' (27 januari 2006);
- 'Morgen weer allemaal vroeg op met Hans van Baalen'(4 februari 2006).

---

⁵ Ongelukken zijn neutraal van toon

3.2.3 Vorm

Plaats en datum (secundair)

De categorieën 'plaats' (plaats van artikel in krant) en 'woorden' (aantal woorden van artikel) zeggen op zich zelf niks over de interne pluriformiteit van de berichtgeving over de casus in de Volkskrant. Maar door ze wel op te nemen in het onderzoek kunnen ze in combinatie met de andere variabelen een versterking of verzwakking van bepaalde effecten laten zien. Namelijk als artikelen die positief gestemd zijn over de uitzending van militairen naar Uruzgan meer op de voorpagina staan dan de negatieve artikelen versterkt dit het positieve effect van die artikelen. Ook als de positieve effecten groter zouden zijn (meer woorden), hebben ze meer impact. De Volkskrant zou met deze keuzes in 'vorm' (meer woorden of een prominentere plaats) invloed kunnen uitoefenen op de interne pluriformiteit bij de berichtgeving over de casus 'Uruzgan'.

Soort artikel (secundair)

Het eerste kenmerk is het 'soort artikel'. Met dit kenmerk wordt aangegeven wat het type van het artikel is. De vier mogelijke waardes zijn feitelijke artikelen, achtergrond/analyse artikelen⁶, opinieartikelen en redactionele artikelen. Elk van deze soorten artikelen valt te koppelen aan de eerder genoemde functies van de media (paragraaf 2.2.3). Ten eerste de feitelijke artikelen (informatiefunctie): dit zijn de meest voorkomende artikelen. Bij deze artikelen behoort het nieuws (de gebeurtenissen van de dag) feitelijk en objectief te worden weergegeven⁷. De tweede waarde bestaat uit de achtergrond/analyse artikelen (combinatie van informatiefunctie en kritische functie). Dit staat duidelijk bij de Volkskrant aangegeven boven de artikelen. Dit zijn artikelen waarbij door journalisten/redacteuren keuzes zijn gemaakt. Hierdoor zijn ze niet geheel neutraal meer. De derde categorie zijn 'de opinieartikelen' (expressiefunctie). Dit zijn alle artikelen die op de forumpagina van de Volkskrant staan, de ingezonden brieven en alle columns. De laatste categorie zijn de redactionele commentaren (kritische functie) waarin de mening van 'de Volkskrant' wordt geuit.

---

⁶ ook reportages en recensies

⁷ ook interviews

Datum (secundair)

De categorie datum is van secundaire waarde. Deze categorie zegt niets belangrijks over de interne pluriformiteit. Er kan wel mee gekeken worden of er verband is tussen het aantal berichten op een dag en bepaalde gebeurtenissen. Een ander interessant punt is de verdeling van 'oordeel' en 'toon' door de tijd. Hebben hierin veranderingen plaatsgevonden binnen de berichtgeving van de Volkskrant. Het wordt als een secundaire categorie gezien die niet direct bij een van de drie deelvragen over de interne pluriformiteit past.

Bron (niet gebruikt)

Deze variabele wordt bepaald door 'de bron' genoemd aan het begin van het artikel over de casus 'Uruzgan' in de Volkskrant. De belangrijkste informatie die hiermee gevonden kon worden was het bepalen van de hoeveelheid artikelen die gebaseerd is op berichten van persbureaus. Deze categorie is echter niet opgenomen in het vervolg van het onderzoek omdat bij controle is gebleken dat deze factor niet altijd correct is aangegeven in de Lexis-Nexis krantendatabank. Voor het onderzoek heeft dit echter geen grote gevolgen omdat het voor de interne pluriformiteit, ook al zou blijken dat bijvoorbeeld veel negatieve artikelen door persbureaus zijn geschreven, de Volkskrant heeft gekozen de berichten te plaatsen en dus verantwoordelijk is.

In [bijlage 5](#) is een voorbeeld artikel opgenomen waarin de variabelen en bijbehorende waarden zijn gebruikt om door middel van een inhoudsanalyse een artikel uit de casus te beoordelen.

'It is not content, but context that will matter most a decade or so from now'
(Saffo, 1994)

4. Methode van het onderzoek

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal kort worden ingegaan op de methodes van onderzoek gebruikt in deze scriptie. De belangrijkste worden uitgewerkt. Dit zijn de interviews, de selectie van krantenartikelen en de uitgevoerde inhoudsanalyse daarop. Hiernaast is er ook een uitgebreid literatuuronderzoek gedaan.

De methodes gebruikt in dit onderzoek hebben zowel kwantitatieve als kwalitatieve kanten. Neuman (2000: 16) schetst de volgende eigenschappen van kwalitatief en kwantitatief onderzoek.

<i>Kwantitatief</i>	<i>Kwalitatief</i>
Metten objectieve feiten	'Construct social reality and cultural meaning'
Focus op variabelen	Focus op interactieve processen en gebeurtenissen
Waarde vrij	Waarden zijn aanwezig en expliciet
Betrouwbaarheid belangrijk	Authenticiteit is sleutel
Onafhankelijk van context	Beperkt door context ('situationally constrained')
Veel casus, objecten	Weinig casus, objecten
Statistische analyse	Thematische analyse
Onderzoeker niet betrokken	Betrokken onderzoeker

Dit onderzoek is een combinatie omdat van beide methodes gebruikt is gemaakt. Aan de ene kant is het onderzoek naar de interne pluriformiteit bij de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' in de Volkskrant vooral kwantitatief door het gebruik van de inhoudsanalyse. Dit is volgens Neuman (2000: 33) een kwantitatieve methode: *'a researcher first identifies a body of material to analyze (books, newspaper et cetera) and then creates a system for recording specific aspects of it.'*

Aan de andere kant is een (kleiner) gedeelte van het onderzoek, gericht op de vraag welke factoren invloed uitoefenen op de interne pluriformiteit bij de Volkskrant, kwalitatief. Hierbij wordt gebruik gemaakt van bestaande bronnen en zijn er interviews afgenomen om een beeld te schetsen van de situatie bij de Volkskrant. Op de interviews, de selectie van de krantenartikelen en de inhoudsanalyse zal verder worden ingegaan in dit hoofdstuk.

4.2 Selectie van de krantenartikelen

Het kwantitatieve gedeelte van de scriptie bestaat uit de inhoudsanalyse van de krantenartikelen. Hier zijn bestaande gegevens gereduceerd tot numerieke eenheden om te kunnen analyseren of de Volkskrant intern pluriform is bij de berichtgeving over de casus 'Uruzgan'. Hieronder zal worden uitgewerkt welke artikelen hiervoor zijn gebruikt. In 4.3 wordt de inhoudsanalyse uitgewerkt.

Alle artikelen komen uit de Volkskrant tussen 1 juni 2005 en 5 februari 2006. Deze data zijn gekozen omdat op 9 juni het eerste artikel verscheen in de Volkskrant dat direct met de casus in dit onderzoek te maken had. Ook heeft Colijn (zie [bijlage 7: Interviews](#)) aangegeven dat de casus ongeveer speelde vanaf mei/juni 2005. Voor de datum van 5 februari 2006 is gekozen omdat rond die datum het einde van de besluitvorming was. Op 2 februari heeft de Tweede Kamer namelijk besloten om troepen te sturen naar Uruzgan⁸. Er is een uitloop genomen tot 5 februari om ook de artikelen die kort na de besluitvorming zijn verschenen nog te kunnen opnemen in het onderzoek.

Alle artikelen zijn opgezocht in de krantendatabank Lexis-Nexis⁹. Er zijn drie zoektermen gebruikt te weten Afghanistan, Uruzgan en ISAF. Deze drie zoektermen zijn met opzet breed gekozen. Het is niet te verwachten dat er een artikel is verschenen over deze casus waarin niet een van deze drie termen is gevallen. Het nadeel was echter dat er veel artikelen uitkwamen die geen band hadden met het onderwerp. In eerste instantie kwamen er dan ook ruim 600 artikelen tevoorschijn. Hierna zijn deze alle doorgelezen en geselecteerd. Alle artikelen zijn meegenomen in het onderzoek waarvan beredeneerbaar is dat ze invloed op de meningsvorming kunnen hebben gehad omtrent de uitzending van Nederlandse militairen naar Uruzgan. Hieronder vallen niet alle oorlogshandelingen in Afghanistan (gevechten, aanslagen et cetera). Deze tellen alleen mee als er in het artikel over Nederlandse soldaten wordt bericht, of als de bovengenoemde gebeurtenissen plaatsvonden in de omgeving van Uruzgan (of zuidelijk Afghanistan of daar gelegen plaatsen) of als er in het artikel wordt gerefereerd aan de uitzending van Nederlandse militairen naar Uruzgan. Een ander punt van twijfel over

---

⁸ Berichten na 4 februari zijn niet opgenomen in het onderzoek. Dit betekent dat er geen berichten over de uitvoering van het besluit zijn opgenomen.

⁹ <http://maatwerk.lexisnexis.nl/In/Erasmus/>

artikelen die wel of niet moesten worden meegenomen in het onderzoek, zijn artikelen over de omgang met Afghaanse gevangenen. Er is veel berichtgeving in kranten en commentaar vanuit de maatschappij geweest over de manier waarop de VS met Afghaanse gevangenen omgaat. Nederlandse militairen die in Afghanistan gevangenen nemen zouden deze mogelijk moeten uitleveren aan de VS. Hierdoor is het een onderwerp van maatschappelijke discussie geworden. Deze artikelen zijn wel opgenomen omdat de manier waarop gevangenen behandeld zouden worden een van de beslissende factoren was voor sommige politieke partijen om wel of niet door te gaan met de missie (zie TK Handeling 45, 02-02-2006). Dit is dus een factor geworden die de beeldvorming heeft kunnen beïnvloeden¹⁰. Uiteindelijk bleven er 204 artikelen over die zijn gebruikt voor de analyse. Al deze artikelen zijn geanalyseerd aan de hand van de gekozen kenmerken (variabelen) zoals eerder behandeld in de operationalisering (hoofdstuk 3).

---

¹⁰ Artikelen over de aanschaf van tomahawkraketten en over de problematiek rondom opiumteelt zijn niet opgenomen omdat het geen invloed heeft gehad op de discussie wel/niet militairen uit te zenden naar Uruzgan.

4.3 Inhoudsanalyse¹¹

'who says what, in which channel, to whom, with what effect?'

(Lasswell¹²)

Om de inhoud van een bepaald medium of van de media te kunnen beschrijven en analyseren op een objectieve manier is een systematische methode nodig. Inhoudsanalyse is een dergelijk methode om systematisch naar de inhoud van berichtgeving te kijken (Hansen e.a., 1998: 91).

In dit onderzoek is het een geschikte manier om het antwoord te vinden op de hoofd- en deelvragen. De methode is namelijk geschikt om belangrijke karakteristieken te analyseren in grote hoeveelheden tekst. Er ontstaat een goed overzicht wat er bericht is over de casus 'Uruzgan' gedurende de gekozen periode in de Volkskrant. Aangevuld met kwalitatieve gegevens (inhoudsanalyse is kwantitatief) ontstaat er een voldoende beeld om te kunnen analyseren en beoordelen of de Volkskrant intern pluriform is (binnen de casus) en welke factoren hier mogelijk invloed op hebben.

Een veel gebruikte definitie is de klassieke definitie voor inhoudsanalyse van Bernard Berelson (1952): *'Content analysis is a research technique for the objective, systematic, and quantitative description of the manifest content of communication'* (Hansen e.a., 1998: 94).

Naast de definitie van Berelson wordt er nog een tweede definitie vaak gebruikt van Holsti (1969): *'Content analysis is any technique for making inferences by objectively and systematically identifying specified characteristics of messages'* (Van Cuilenburg, Scholten & Noomen, 1992: 136).

Bij de definitie van Holsti is de term manifest weggelaten. Dit heeft te maken met hoeveel vrijheid er voor de onderzoeker is om teksten en de gedefinieerde begrippen te analyseren. Manifest betekent hier *'de betekenis van de boodschap die letterlijk in die boodschap voorkomt'*. De belangrijkste kritiek hierop was dat latente structuren niet zouden worden meegenomen bij een te strikte kijk op de communicatie en dat teksten in de regel meer betekenis hebben dan er staat (de context). Een inhoudsanalyse is meer manifest als tussen de waarneming van de tekst en de uiteindelijk uitspraak erover

---

¹¹ Zie bijlage 5 voor een voorbeeld van uitgevoerde inhoudsanalyse op een artikel uit de casus

¹² Lasswell in Van Cuilenburg, Scholten & Noomen, 1992: 142

minder assumpties geplaatst zijn. In dit onderzoek is geprobeerd zo nauwkeurig mogelijk te werk te gaan met duidelijke regels om de betrouwbaarheid te vergroten. Maar er is ook getracht de achterliggende gedachte mee te nemen (zoals in de dimensie 'kleuring') om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen. Er is dus een bepaalde mate van interpretatie gebruikt (Van Cuilenburg, Scholten & Noomen, 1992: 151-154).

Het verschil tussen een 'gewone krantlezer' en een 'sociale wetenschapper' die een inhoudsanalyse doet is het objectieve en het systematische aspect in de definitie. Objectief is een belaste term. Het wordt hier bedoeld als volgt: 'het gaat niet om een waarnemersonafhankelijk analyse maar om een analyse die gebaseerd is op vooraf vastgestelde regels'¹³. Dit sluit aan met wat eerder in de definitie van interne pluriformiteit is aangegeven. Welke kenmerken worden onderzocht? Waarom worden deze kenmerken onderzocht? Hoe zijn ze gedefinieerd? En wat zijn de waardes (hoe wordt de mate bepaald) van de kenmerken? De tweede eis is de eis van systematiek. Dit betekent dat het analyseren op consistente en controleerbare wijze plaatsvindt. Hierdoor zou een ander die het onderzoek doet dezelfde resultaten moeten krijgen (Van Cuilenburg, Scholten & Noomen, 1992: 136 & 137).

Volgens Holsti kan deze onderzoekstechniek voor drie doeleinden worden gebruikt:

- Analyse van tekstkenmerken
- Om uitspraken te doen over zender
- Om uitspraken te doen over ontvanger

In deze scriptie wordt het als het tweede middel gebruikt: om te onderzoeken/analyseren of de Volkskrant (de zender) intern pluriform is in zijn/haar berichtgeving in de casus 'Uruzgan' (Van Cuilenburg, Scholten & Noomen, 1992: 142).

De volgende vier fases zijn belangrijk bij het maken van een inhoudsanalyse:

- Theorievorming en definiëring van begrippen;
- Operationalisering;
- Codering;
- Analyse (Van Cuilenburg, Scholten & Noomen, 1992: 145).

---

¹³ *'Objectivity stipulates that each step in the research process must be carried out on the basis of explicitly formulated rules and procedures.'*(Cuilenburg, Scholten en Noomen, 200: 138)

Pluriformiteit bij het ontbijt

De eerste drie stappen zijn reeds in het theoretisch kader ([hoofdstuk 2](#)) en in de operationalisering ([hoofdstuk 3](#)) uitgewerkt.

De laatste stap, de analyse, zal in de volgende hoofdstukken plaatsvinden.

De bovengenoemde theorie over inhoudsanalyse zijn handvatten van hoe inhoud van media gekwantificeerd en geanalyseerd kan worden op een systematisch en betrouwbare manier. De gekozen dimensies (en de variabelen daarin) en de interpretatie daarvan hangen af van de keuzes gemaakt in de onderzoeksvragen en het daaraan gekoppelde theoretische kader. Dit kader moet de relatie aangeven tussen de uitkomsten en de bredere context (Hansen e.a., 1998:123-124).

4.4 Interviews

In totaal zijn er een vijftal semi-gestructureerde interviews afgenomen. Dit houdt in dat de interviews niet volledig gestandaardiseerd waren. Dit gebeurt door gebruik te maken van een lijst van onderwerpen om het gesprek te leiden. Het voordeel hiervan is dat er meer ruimte is om relevante onderwerpen verder uit te diepen. Van de vijf interviews is er een face to face afgenomen (zie bijlage 7: Interviews). De heer Colijn is geïnterviewd omdat hij bij de casus betrokken is geweest als onafhankelijke deskundige. Hierdoor heeft hij veel kennis van zaken over het onderwerp en is hij goed op de hoogte van de betrokken actoren en standpunten. Dit interview had als doel een overzicht te krijgen van alle gebeurtenissen in de casus door de tijd heen. De belangrijkste onderwerpen waren het verloop van de discussie over de casus 'Uruzgan', de hierbij betrokken partijen en de standpunten die in de discussie zijn gebruikt.

De overige vier interviews zijn telefonisch afgenomen bij de Volkskrant. Twee interviews zijn afgenomen van journalisten die direct betrokken zijn geweest bij de berichtgeving over Uruzgan (dhr. Koelé en dhr. Ramdharie). Het derde interview is afgenomen van de ombudsman van de Volkskrant (dhr. Meens) en het laatste van de adjunct hoofdredacteur (dhr. Elshout). Deze heren zijn gekozen om een beeld te schetsen van de Volkskrant. Dit beeld bestaat ondermeer uit hoe er over de berichtgeving in de casus 'Uruzgan' wordt gedacht, hoe berichtgeving tot stand komt en hoe de regels, afspraken, en gewoonten binnen de krant functioneren. De belangrijkste onderwerpen in deze interviews waren interne pluriformiteit bij de Volkskrant, berichtgeving in de praktijk en berichtgeving over Uruzgan.

"Qui(s) custodiet ipsos custodes?"¹⁴
(Satiren van Juvenalis)

---

¹⁴ *'Wie bewaakt de bewakers'*

5. Casus Uruzgan

In dit hoofdstuk zal dieper worden ingegaan op de casus. De casus gaat over de (mogelijke) uitzending van Nederlandse militairen naar Uruzgan. Deze uiteenzetting van de casus is geen poging om tot een uitputtend en volledig pluriform beeld te komen. Het is bedoeld als ondersteuning om een beeld te schetsen van het onderwerp waarover de onderzochte artikelen in de Volkskrant gaan.

5.1 Aanloop conflict in Afghanistan en Uruzgan

Afghanistan is al eeuwenlang inzet van strijd. Vele landen hebben geprobeerd het te veroveren, meestal tevergeefs. Het ligt ingesloten tussen het Midden-Oosten en Centraal-Azie; deze strategische positie maakt het een gewild land. Het ruige en bergachtige landschap en de hevige weerstand van verschillende stammen hebben het binnenvallende legers moeilijk gemaakt. Niet alleen invallende machten hebben het moeilijk gehad in Afghanistan, ook de eigen autoriteiten hebben altijd door de aanwezigheid van verschillende etnische, religieuze en regionale conflicten moeite gehad om grip op het land en de bevolking te houden (www.nos.nl).

Het jaar 1973 is het begin van de laatste tientallen jaren van onrust. In dit jaar wordt de koning verjaagd en een republiek opgericht. In 1979 vallen de Russen binnen, vooral omdat de staatsgreep, door hun zelf gesteund, heeft geleid tot rebellie. Afghanistan wordt ondermeer inzet van de koude oorlog en rebellen zoals Osama bin Laden, gesteund door de Amerikanen, vechten tegen de Russen. Tien jaar later in 1989 trekken de Russen zich terug, een land achterlatend in totale vernietiging.

Uit deze puinhopen ontstaat de opkomst van de fanatieke islamitische Taliban. Dit leidt in 1994 tot relatieve rust, maar ook tot veel tegenstand in binnen- en buitenland, ondermeer omdat leden van Al Qaeda in het land mogen bivakkeren. De Taliban hebben in 2001 ongeveer 90% van Afghanistan in handen.

11 September 2001 is de aanleiding van een nieuw keerpunt in de geschiedenis van Afghanistan. Op deze dag vindt de aanval op de VS plaats, deze wordt ondermeer beantwoord met een inval in Afghanistan om de Taliban af te zetten en Al Qaeda op te sporen en te vernietigen.

Eind 2001 wordt het 'akkoord van Bonn' gesloten waarin de mogelijke toekomst van Afghanistan wordt uitgestippeld ([zie ook hoofdstuk 1.2.3](#)). In dit akkoord wordt besloten om een veiligheidsmacht in Afghanistan te stationeren. Deze missie is een

wederopbouwmissie. Deze bestaat naast de missie 'Operation Enduring Freedom' (dit is de vechtmis­sie om terroristen uit te schakelen). Officieel zijn de missies strikt gescheiden, in de praktijk is het onvermijdelijk dat ze door elkaar gaan lopen. In het uiterste geval ligt het opperbevel bij de ISAF, ondermeer op verzoek van Nederland.

Er is gekozen voor een zogenaamd 'robuust mandaat' voor ISAF. In het slot communiqué van de NAVO-top op 8 december 2005 staat als onderdeel van de ISAF-missie: *'conduct stability and security operations in its area of responsibility'* vastgesteld (Colijn, 2005).

In eerste instantie was het doel van ISAF de interim-regering in Kabul te ondersteunen bij het handhaven van de veiligheid. Door een VN-resolutie in oktober 2003 is dit uitgebreid tot andere delen van Afghanistan.

5.2 Verloop van de Nederlandse discussie

Op 3 juni 2005 wordt in een brief aan de Tweede Kamer aangegeven dat de Nederlandse regering een verdere bijdrage wil leveren aan de stabiliteit van Afghanistan (op dat moment neemt Nederland al deel met verschillende onderdelen aan zowel ISAF als OEF). Op 16 juni wordt wederom in een brief de kamer medegedeeld dat deze verdere bijdrage ondermeer gaat over de uitzending van troepen naar Zuid Afghanistan in het kader van ISAF en dat hiertoe een onderzoek naar de mogelijkheden wordt gestart (TK, 2004-2005: 28676/22). Het eerste bericht in de Volkskrant verschijnt op 9 juni 2005 en spreekt over een mogelijke uitzending van militairen voor een missie in de buurt van Kandahar.

Het blijkt te gaan om een provincie in het middenzuiden(zie kaart) van Afghanistan, Uruzgan. Dit wordt als een gevaarlijk en een van de onherbergzaamste gebieden van Afghanistan gezien. Er lopen bijvoorbeeld slechts een drietal wegen (asfalt) doorheen, waarvan er twee doodlopen. Tot nu toe hebben er alleen speciale commandotroepen operaties uitgevoerd.

In het voorjaar heeft de NAVO definitief besloten om aan ISAF III (de uitbreiding naar het zuiden) te beginnen. Dit is volgens Colijn een kroonmissie voor de NAVO geworden, een missie om zijn bestaansrecht te bewijzen (Interview Colijn, 22 mei 2006). Dit komt ondermeer door de druk die de VS heeft uitgeoefend op de NAVO om zich te bewijzen. Minister Kamp heeft in die periode de toezegging gedaan om een bijdrage te leveren, dit

blijkt uit de eerder genoemde stukken van 3 en 16 juni, mits er politieke toestemming zou komen.

Rond augustus verschijnen de eerste berichten in de media (vooral VS) dat het wel eens een zware missie kan worden en rond september/oktober wordt er door de militaire inlichtingendienst onderzoek gedaan naar de mogelijke missie (standaardprocedure). Rond oktober blijkt dat er inderdaad vraagtekens te stellen zijn bij de missie. Hierna begint een politiek steekspel.

D66 spreekt zich rond november uit tegen de missie omdat die te gevaarlijk zou zijn. De PvdA spreekt zijn twijfel uit en wil meer informatie (en vraagt tevens zijn leden om advies).

Op 22 december verschijnt weer een brief aan de kamer waarin wordt uitgesproken dat er een voornemen is om militairen te sturen. Dit voornemen is in afwachting van de mening van de kamer. D66 claimt hiermee dat het nog geen besluit is. De CDA-fractie stelt hierop ook nog eens dat een tweederde Kamermeerderheid vóór uitzending moet zijn. Een vondst van de CDA-top, inclusief bewindslieden. De achterliggende gedachte was waarschijnlijk dat D66 dan niet zou breken met het kabinet (bij zo'n meerderheid). Op 13 januari blijkt echter, na veel politieke druk, dat het niet om een voornemen ging maar om een besluit.

In januari besluit de PvdA na meer inlichtingen te hebben ontvangen van de zogenaamde 'commissie stiekem' (Tweede Kamercommissie voor de Inlichtingen- en veiligheidsdiensten) en een raadpleging van de leden om voor de missie te zijn.

Op 4 februari vindt de stemming plaats waarbij in grote meerderheid wordt besloten tot uitzending van militairen. Alleen D66, SP, GroenLinks en PvdA-kamerlid Godelieve van Heteren stemmen tegen.

5.3 Standpunt politieke partijen

Hieronder zullen van de belangrijkste politieke partijen de voor en tegen standpunten worden weergegeven die in het debat op 2 februari 2006 zijn uitgesproken voordat de definitieve stemming plaatsvond (TK handeling 45, 02-02-2006).

CDA (voor uitzending)

- Betere toekomst Afghaanse bevolking en een toekomstperspectief voor Uruzgan
- Opbouwen kan alleen met internationale hulp
- Nederland is verplicht de internationale rechtsorde te bevorderen (grondwet en NAVO-lid)
- Voorkomen van voedingsbodempunten en uitvalsbasis voor terrorisme is eigenbelang
- Doel moet wel realiseerbaar zijn met de middelen waarmee militairen worden uitgezonden (licht twijfelpunt)

PvdA (heeft getwijfeld, uiteindelijk voor)

- Internationale solidariteit hoog in vaandel
- Broeinesten van terroristen opruimen en bestuurders die terrorisme steunen oppakken
- Afghaanse bevolking in Uruzgan hoop en perspectief bieden
- Mogelijke verdeeldheid kabinet (was twijfelpunt)
- Mate van scheiding OEM en ISAF (was twijfelpunt)
- Regelingen over gevangenen (was twijfelpunt)
- Wederopbouw moet haalbaar zijn (was twijfelpunt)

VVD (voor)

- Morele verplichting en solidariteit richting VS
- Stabiliteit brengen in onstabiele regio op basis van geloof in mensenrechten, democratie en internationale samenwerking
- Ontwikkeling van Afghanistan tot narcostaat, die zowel terrorisme als drugs exporteert voorkomen

ChristenUnie (voor)

- Steun voor internationale betrokkenheid om tot duurzame vrede te komen
- Stabiliteit brengen in Uruzgan is mogelijk

SP (tegen)

- Geweld toegepast in Afghanistan werkt contraproductief
- Onduidelijk onderscheid OEF en ISAF
- Geringe kans tot wederopbouw
- Oorlog is barbarij

Groenlinks (tegen)

- Geen feitelijke scheiding OEF en ISAF
- Voortdurende mensenrechtenschendingen VS
- Kans wederopbouw nihil

D66 (tegen)

- Nauwelijks kansen voor opbouw
- Door elkaar lopen OEF en ISAF

Dit enthousiasme om uiteindelijk toch troepen te sturen naar Uruzgan is niet geheel in overeenstemming met de mening van de bevolking, lijkt het. Op 13 januari 2006, kort een maand voor de stemming, bleek dat ongeveer 50 procent van de burgers tegen uitzending van militairen is (slechts 1 op de 3 is voor). Voorstanders zijn vooral te vinden bij de CDA en VVD kiezers, tegenstanders bij SP en GroenLinks. Bij de kiezers van D66 is grote twijfel waar te nemen volgens het onderzoek (de Volkskrant, 13 januari 2006).

*'De Volkskrant begint haar werk. God zegene deze banier'*¹⁵

---

¹⁵ Van Gessel, 1995: 15

6. De Volkskrant

In dit hoofdstuk zal dieper in worden gegaan op de bron van de artikelen die gebruikt zijn voor de inhoudsanalyse.

6.1 Geschiedenis van de Volkskrant

De Volkskrant is opgericht op 2 oktober 1919 als weekblad. De bovenstaande quote is de laatste zin uit het eerste geplaatste artikel in dat nummer. Vanaf 19 januari 1920 verschijnt de krant om de dag. Op 1 oktober 1921 wordt de Volkskrant een dagblad. In 1932 wordt de krant volledig eigendom van het Rooms-katholieke Werkliedenverbond. De krant ontwikkelt zich al snel tot een dagblad van nationale allure. Van 4 oktober 1941 tot 8 mei 1945 verschijnt de Volkskrant door de oorlog niet meer. De Duitse bezetters krijgen teveel invloed op de inhoud van de krant. De krant verschijnt in de oorlog (tot 4 oktober) nog enige tijd onder NSB-leiding, maar journalisten nemen ontslag en abonnees zeggen in snel tempo hun abonnement op (Van Gessel, 1995: 15-17 & het Profiel, 2005: 5).

Na de oorlog schrijft de redactie: *‘verjongd en met nieuwe geestkracht bezield, gereed om als katholiek dagblad voor ons gehele volk –arbeiders en middenstanders - ideeën en idealen uit te dragen.’* De krant ontwikkelt zich als snel tot een van de belangrijkste dagbladen. Onder leiding van de toenmalige hoofdredacteur Joop Lucker wordt een oplage van 109.000 exemplaren bereikt. De krant is nog steeds eigendom van de arbeidsbeweging, maar probeert voor een breed (katholiek) publiek te schrijven (Van Gessel, 1995: 19 & het Profiel, 2005: 5) .

De Volkskrant gaat mee met haar tijd en ontwikkelt zich in een progressieve richting. De krant engageert zich met de vernieuwingsbeweging en trekt steeds meer jonge lezers. De journalistiek wordt vrijer. In deze tijd van verandering volgt Jan van de Pluijm Lucker op (1964). In 1965 wordt zelfs de onderkop ‘Katholiek dagblad voor Nederland’ geschrapt. De krant groeit in alle opzichten en heeft rond 1970 200.000 abonnees. Ook ontstaat in 1968 de Perscombinatie (samenwerking tussen Parool en Volkskrant), in 1974 sluit het in noodverkerende Trouw zich hier bij aan (Van Gessel, 1995: 21-22 & het Profiel, 2005: 5) .

Belangrijk bij deze fusies was dat in de Perscombinatie een duidelijk scheiding bestond tussen dagbladbedrijf en dagbladidentiteit. Kern daarin waren een redactionele

zelfstandigheid van de dagbladen en samenwerking om economische en technische voordelen te behalen (www.pcm.nl).

Van 1982 tot 1995 staat Lockefeer aan het roer bij de Volkskrant. De krant verandert constant en blijft groeien. In 1994 verwerft de perscombinatie alle aandelen van Meulenhoff & Co. Na deze wordt de naam PCM Uitgevers gekozen. In 1995 wordt ook de Nederlandse dagbladunie overgenomen (over de huidige eigendomsstructuren later meer) (www.pcm.nl & het Profiel, 2005: 5) .

In 1995 wordt Broertjes hoofdredacteur (tot heden). In 1999 worden er dagelijks zo'n 350.000 kranten gedrukt. Er gebeurt nog steeds veel: er verschijnt op zaterdag een Volkskrantmagazine, er wordt een nieuw drukprocédé gebruikt om altijd in kleuren te kunnen verschijnen en in 2005 wordt de zaterdagkrant ingrijpend veranderd. Ook ontwikkelt de Volkskrant zich meer en meer tot een veelzijdig medium (vooral door de mogelijkheden van internet) (het Profiel, 2005: 5).

Huidige eigendomsstructuur

De Volkskrant is onderdeel van PCM Uitgevers NV. PCM Uitgevers¹⁶ omschrijft zichzelf als *'een toonaangevende uitgever van media op een breed terrein van nieuws, achtergrond, kunst, cultuur, economie, wetenschap, zorg, onderwijs en ontspanning in het Nederlands taalgebied'* (www.pcm.nl).

Deze organisatie is ontstaan door het samengaan van de Perscombinatie, Meulenhoff & Co en Nederlandse Dagbladunie. Perscombinatie (de Volkskrant, Trouw en Het Parool) zette in 1994 het minderheidsbelang in Meulenhoff & Co om in een belang van 100 procent. De naam PCM Uitgevers werd toen gekozen. Eind 1995 verwierf PCM Uitgevers de Nederlandse Dagbladunie (NRC Handelsblad en Algemeen Dagblad) en werd daarmee uitgever van vier van de vijf landelijke dagbladen, vier regionale titels en bijbehorende huis-aan-huis bladen in de Randstad. In 2003 werd Het Parool verkocht. In 2005 gingen het Algemeen Dagblad en de vier regionale kranten onderdeel uitmaken van AD NieuwsMedia BV, waarin PCM een economisch belang van 63% heeft (www.pcm.nl).

---

¹⁶ Zie voor organogram [bijlage 8](#)

- 1919: Oprichting de Volkskrant
- 1941: Oprichting Het Parool
- 1943: Oprichting Trouw
- 1961: Overeenkomst voor drukken Het Parool bij de Volkskrant
- 1968: Oprichting Perscombinatie
- 1974: Toetreding Trouw tot Perscombinatie
- 1994: 100% belang van Perscombinatie in Meulenhoff & Co

6.2 Identiteit

De hoofdredacteur van iedere krant is verantwoordelijk voor de inhoud en de redacties zijn volledig autonoom (het Profiel, 2005: 5). Dit blijkt ondermeer uit het redactioneel statuut¹⁷.

De identiteit van de Volkskrant is als volgt vastgelegd: *‘De Volkskrant is een landelijk ochtendblad dat zich tot taak stelt de lezers eerlijk en zo veelzijdig mogelijk te informeren. Zij is voortgekomen uit de katholieke arbeidersbeweging. Mede daarom wil zij vooruitstrevend zijn en vooral opkomen voor verdrukten en ontrenten. Zij is zelfstandig in haar meningsvorming. In het bijzonder beoogt zij ontwikkelingen te bevorderen die een belofte inhouden voor een menswaardiger samenleving’* (Redactiestatuut van de Volkskrant, 1998: lid 3).

De onafhankelijkheid van de redactie is nog verder vastgelegd in het statuut ten opzichte van de directie (Volkskrant B.V.), de raad van bestuur (PCM Uitgevers N.V.) en de raad van commissarissen (PCM Uitgevers N.V.) (zie bijvoorbeeld lid 6&7). In lid 9 staat het volgende: ‘De hoofdredacteur heeft de leiding van de redactie en is verantwoordelijk voor de redactionele inhoud van de Volkskrant’ (Redactiestatuut van de Volkskrant, 1998).

De Volkskrant ziet zichzelf op dit moment als een progressieve, veranderingsgezinde krant. De krant geeft aan rekening te houden met zijn eigen identiteit, maar ook met de lezers en de positie van andere dagbladen om zichzelf zo goed mogelijk te positioneren. Deze positionering wordt als volgt gedefinieerd (eerder al in inleiding aangehaald): *‘ de Volkskrant is eigenzinnig en onconventioneel, houdt zijn zelfbewuste lezers betrokken en daagt ze uit, zodat zij het beste uit zichzelf en anderen halen’* (het Profiel, 2005: 6-7). Dit probeert de krant ondermeer te bereiken door een eigenzinnige nieuwskeuze van de redactie, originele invalshoeken en aandacht voor opiniërende stukken. De krant wil hiermee de ambitie bereiken dat ze hun eigen agenda stellen en zich niets aantrekken van heilige huisjes of de waan van de dag (het Profiel, 2005: 6&7).

---

¹⁷ Zie voor redactioneel statuut [bijlage 9](#)

6.3 De Volkskrantlezer

De Volkskrant heeft tegenwoordig ongeveer een oplage van 320.000 exemplaren per dag. Uit onderzoek blijkt dat de lezer van de Volkskrant heel divers is, maar er zijn wel een aantal 'opvallende' cijfers te noemen (het Profiel, 2005: 24-27 & NOM, 2004).

De krant wordt gelezen door ongeveer evenveel mannen als vrouwen. De leeftijdsopbouw is vergelijkbaar met de leeftijdsopbouw van de Nederlandse bevolking, dit in tegenstelling tot andere dagbladen. Lezers wonen verspreid over heel Nederland, al is er wel een duidelijke nadruk op de randstad te zien. De Volkskrant scoort ook goed onder studenten met een bereik van 10 procent (hoogste van dagbladen). Tevens heeft 52% van de lezers van de Volkskrant gemiddeld een hbo of universitaire opleiding genoten tegenover landelijk maar 22%. De Volkskrantlezer geniet verder een bovengemiddelde welstand¹⁸ en is voor een groot gedeelte werkend of studierend (69%) (NOM, 2004).

Het interessantste fenomeen over de lezer voor deze scriptie is het stemgedrag van de Volkskrantlezer. Uit onderzoek van 'Nationaal Onderzoek Multimedia' (NOM, 2004) blijkt dat de Volkskrant abonnee anders stemt dan de gemiddelde stemgerechtigde.

Stemgedrag verkiezingen TK 22-01-2003

<i>in procenten (22-01-2003)</i>	Stemgedrag VK abonnee	Stemgedrag algemeen
PvdA	34	27
CDA	8	29
VVD	10	18
GroenLinks	24	5
SP	7	6
D66	8	4
ChristenUnie	1	2
LPF	1	4
Niet gestemd	1	20

(NOM, 2004)

---

¹⁸ Welstand wordt berekend uit 3 vragen/variabelen: - huishoudinkomen - opleiding - eigen huisbezit. Er worden 5 welstandsklassen geconstrueerd: W1 (hoog) tot en met W5 (laag) (NOM, 2004).

Pluriformiteit bij het ontbijt

De abonnees van de Volkskrant stemmen erg links in verhouding met de laatste Tweede Kamer verkiezingen. De drie linkse partijen van dit moment (PvdA, GroenLinks en SP) zouden zelfs bij deze uitslag een klinkende meerderheid behalen van 65% van de kiezers (wat neer komt op ongeveer 97 zetels). De huidige regering komt niet verder dan 18% (26% met D66). Ook is opvallend dat een veel hoger percentage gaat stemmen (de opkomst bij de verkiezingen op 22 januari 2003 was ongeveer 80%, van de Volkskrantlezer zegt slecht 1% niet gestemd te hebben).

6.4 De journalist

Een ander interessante factor in berichtgeving, blijkt uit de theorie, is de journalist zelf. Over de journalistenpopulatie van de Volkskrant is helaas geen informatie gevonden. Er wordt daarom gebruik gemaakt van een onderzoek van Deuze uit 2002 naar 'de gemiddelde' Nederlandse journalist. Hieruit zullen gegevens die interessant kunnen zijn, weergegeven.

Allereerst wordt hier een overzicht gegeven wat uit eerder onderzoek in Nederland is gebleken over de gemiddelde journalist (Deuze, 2002: 10). Hieruit komt het volgende gemiddelde profiel van een journalist naar voren. De verdeling is opgebouwd in drie categorieën te weten basis, arbeids- en professionele kenmerken.

Basis: meer mannen dan vrouwen, de meeste journalisten zijn tussen de dertig en de veertig (dichter bij veertig), meestal links politiek georiënteerd zonder een duidelijke overeenkomende voorkeur voor sociaalprogressieve nieuwswaarden.

Arbeid: minder vrouwen aan de top, een statisch arbeidspatroon met de meeste journalisten fulltime aan het werk.

Professioneel: zowel een positief als een negatief beeld van het lezerspubliek, een sterke nadruk op zowel een neutrale rolopvatting als een rolopvatting meer gebaseerd op interpretatie, ook een optimistische kijk op de mogelijke individuele invloed op publiek, collega's en het medium.

Uit het onderzoek¹⁹ van Deuze in 2002 (64-95) komt een journalist naar voren die van het mannelijk geslacht is, rond de veertig en zeker geen allochtoon. De persoon heeft een hoge opleiding genoten en wil onafhankelijk zijn van commercie. Hij is politiek links georiënteerd, begint meer gebruik te maken van internet maar is daar nog niet heel actief mee. De belangrijkste taken volgens de gemiddelde Nederlandse journalist zijn nieuws brengen, analyseren en interpreteren, ook is het belangrijk een groot publiek te bereiken en deze de mogelijkheid te geven zich om zich te kunnen uiten.

Het is niet te verwachten dat de Volkskrant hier veel van afwijkt. Dit blijkt bijvoorbeeld ook uit het statement in het redactiestatuut dat de Volkskrant wil opkomen voor de 'verdrukten' en 'ontrechten'.

---

¹⁹ Zie voor meer uitgebreide resultaten [bijlage 10](#)

6.5 Zelfkritiek

De Volkskrant kan zelfkritisch genoemd worden, zeker de laatste jaren. Dit blijkt ondermeer uit de aanstelling van een onafhankelijke ombudsman (interview dhr Meens, 27 augustus 2006), het onderzoek van de kwaliteit van de berichtgeving na Srebrenica (Klaassen & Klein, 2002) en de uitgave van een kritisch boek (de Volkskrant, 2006) over de eigen berichtgeving naar aanleiding van het 85 jarig bestaan van de krant.

In 1996 heeft de Volkskrant de functie van ombudsman gecreëerd in de organisatie. Deze omschrijft zijn taken zelf als volgt: *'de hoofdlijn is dat de ombudsman onafhankelijk is, niemand kan hem opdragen iets te doen of verbieden iets te doen. Redacteuren zijn verplicht alle informatie te verschaffen die de ombudsman vraagt. De ombudsman rapporteert aan de hoofdredacteur, maar is niet ondergeschikt aan de hoofdredacteur. Verder onderhoudt hij contacten met de lezers (de klagende veelal) en onderzoekt klachten over gedrag van de redactie. Ook kan zonder klachten journalistiek gedrag of handelen beoordeeld en/of onderzocht worden.'*

In een interview met dhr. Meens, de huidige ombudsman, geeft hij aan dat hij de kwaliteit van de berichtgeving onderzoekt. Een van de belangrijkste zaken waar hij op let, is of er geen eenzijdige berichtgeving plaatsvindt (in deze scriptie: 'wel interne pluriformiteit is'). Drie belangrijke punten daarin zijn dat feitelijke berichten neutraal (vrij van mening) moeten zijn, op de forumpagina een goede verdeling tussen standpunten moet zijn en dat in het redactioneel commentaar een standpunt (moet) worden ingenomen. Drie belangrijke redenen waarom deze positie is gecreëerd (volgens Meens) is dat journalisten erg leven bij de waan van de dag, slecht tegen kritiek kunnen en dat het niet gebruikelijk is om kritiek op collega's te leveren.

Een ander voorbeeld dat spreekt voor de zelfkritische blik van de Volkskrant is de analyse die door de heren Klaassen en Klein (twee voorgangers van dhr. Meens) is gemaakt in opdracht van hoofdredacteur Broertjes na de berichtgeving over het dossier-Srebrenica in 1993 (*safe areas* en de uitzending van Dutchbat) en 1995 (de val van Srebrenica) (2002, 3). De belangrijkste aanbevelingen uit dit rapport waren:

- *'De redactie moet bij langlopende gecompliceerde onderwerpen mensen vrijmaken voor een speciaal team, eventueel een aparte deelredactie, zoals tijdens de Golfoorlog. De hoofdredactie moet daarbij aan de hand van een draaiboek veel meer sturend optreden dan tot nu toe is gebeurd.'*

- *‘In de berichtgeving moet de nadruk meer komen te liggen op feitenonderzoek. Opinievorming vindt plaats op basis van het verzamelde feitenmateriaal. Daarbij moeten ook de teksten van persbureaus, The New York Times, The Guardian en anderen maximaal worden gebruikt.’*
- *‘De Volkskrant moet expertise opbouwen en doorgeven in oorlogsverslaggeving, zodat niet steeds het wiel uitgevonden moet worden door onervaren nieuwkomers. De begeleiding van verslaggevers en correspondenten moet worden verbeterd.’*
- *‘De discussie op de redactie over het standpunt dat de Volkskrant inneemt over belangrijke onderwerpen als de Balkanoorlog, de Oorlog tegen het Terrorisme of een aanval op Irak, moet worden verbreed. Een taak voor de hoofdredactie.’*
- *‘Met zelfstandig onderzoek moet worden voorkomen dat de Volkskrant in belangrijke conflictsituaties vrijwel uitsluitend afhankelijk wordt van overheidsvoorlichting’ (Klaassen & Klein, 2002: 32).*

Koelé noemt deze vorm van zelfkritiek (na Srebrenica) zeer positief (zie bijlage 7). Hier zijn ‘lessons learned’, volgens hem. Als voorbeeld noemt hij de verbetering in de scheiding tussen feiten en meningen in feitelijke artikelen (ondermeer door meer achtergrond/analyse artikelen) en door het instellen van een onafhankelijke en kritische ombudsman.

Een recent voorbeeld van zelfkritiek binnen de Volkskrant is de uitgave van het boek *‘Tussen de regels’* door de Volkskrant. Hierin zijn een negental belangrijke nieuwsonderwerpen in de krant aan een kritische analyse onderworpen door meestal onafhankelijke journalisten. Er blijkt ondermeer uit dat de journalistiek minder onafhankelijk en eigenzinnig is dan wel wordt gedacht. Met de professionalisering is de journalist veel van zijn wilde haren kwijt geraakt; *‘hij is held noch sukkel, maar een gewone werknemer (..)’*. De journalistiek drijft voor een groot deel op conventies en routines, onderwerpen maar ook perspectief en kaders van gebeurtenissen zijn veelal het resultaat van algemeen aanvaarde professionele normen en ingesleten routines (2006, 251-252). Twee andere belangrijke kritiekpunten die worden genoemd zijn de ‘verlokking van de markt’ en het willen spelen van een politieke rol in plaats van zich te richten op de journalistieke agenda (2006: 257-258).

6.6 Dagelijkse praktijk

Uit een aantal interviews (zie [bijlage 7](#)) is geprobeerd een beeld te schetsen over de dagelijkse gang van zaken binnen de Volkskrant en specifiek de gang van zaken rond de casus 'Uruzgan'. Hiervoor zijn de heren Meens (27 augustus 2006, als ombudsman), Elshout (13 september 2006, als adjunct hoofdredacteur), Koelé (11 september, 2006) en Ramdharie (22 augustus 2006) geïnterviewd (als betrokken journalisten).

Een belangrijk mechanisme bij de Volkskrant zijn de dagelijkse overlegmomenten in de ochtend. Elke geïnterviewde geeft dit aan. 's Ochtends vindt er allereerst een overleg plaats op **de verschillende redacties**. Hier wordt het nieuws voor de komende dag(en) besproken en is er de mogelijkheid om terug te komen op eerdere berichtgeving. Hier blijft de mogelijke kritische terugblik vaak achterwege volgens de betrokkenen. Er heerst niet een cultuur waarin het gewoon is kritiek op elkaar te leveren.

Na dit eerste overleg hebben alle **redacteuren een overleg** over het nieuws dat komen gaat. Hierin zou afstemming over berichtgeving op een hoger niveau moeten plaatsvinden. Uit het beeld dat Koelé en Ramdharie schetsen heeft dit niet een hele grote invloed op de berichtgeving. De 'waan van de dag' overheerst. Of zoals Klaassen het beschrijft (RMO, 2003: 303) *'algemene reflectie of evaluatie vindt plaats op de redactievergadering (...) Maar er is natuurlijk een soort blindheid: een nieuwe dag, een nieuwe krant. Het oog is vaker op morgen gericht dan op gisteren of op vandaag.'*

Als laatste overleg in de ochtend is er het '**commentatorenberaad**', dit is een beraad voor een select gezelschap waarin het redactioneel commentaar wordt voorbereid. Koelé geeft aan dat er te weinig een beroep wordt gedaan op deskundigen in de organisatie (ook in de eerder geciteerde aanbevelingen van Klaassen en Klein). Er vindt teveel plaats in bestaande, misschien wel vastgeroeste, structuren. Elshout daarentegen vindt dit juist een sterk punt, hierdoor worden meningen en feiten zoveel mogelijk apart gehouden.

De betrokken zijn wel eensgezind over de opbouw en omgang met de verschillende soorten berichten in de Volkskrant. **Feitelijke berichten** moeten objectief zijn en worden vrijgehouden van meningen. Hierin moeten grondstoffen worden aangedragen om bepaalde onderwerpen van zoveel mogelijk kanten te berichten. **De opinieartikelen** zijn een tweede bron om de belangrijk geachte veelzijdigheid vast te houden. Op de forumpagina moeten de mogelijke standpunten over bepaalde onderwerpen juist

verdeeld worden, ook de bijlage 'Betoog' is hierin belangrijk. Zij moeten een bepaald evenwicht zoeken in de mogelijke standpunten. Tevens beschikt de krant over verschillende columnisten met verschillende visies. In **het redactioneel commentaar** mag de krant duidelijk een standpunt innemen met de eerder aangedragen grondstoffen. Een ander belangrijk fenomeen voor de interne pluriformiteit binnen de Volkskrant is zoals Elshout het aangeeft dat de krant **geen monolithisch geheel** is. Er werken ongeveer 220 redacteuren met ieder zijn/haar mening. Hierdoor ontstaat binnen de organisatie een dialectisch proces van discussie wat de veelzijdigheid bevordert. Dit sijpelt zelfs regelmatig letterlijk in de krant door, als verschillende redacties over hetzelfde onderwerp elkaar met berichtgeving willen verbeteren of aanvullen. Ook de journalist Ramdharie wijst op de **professionele kwaliteiten** van journalisten die een veelzijdig beeld garanderen.

In het bijzonder over **de casus Uruzgan** geeft dhr. Meens aan dat er vaak in dit soort onderwerpen te zien is dat de berichtgeving afstandelijk is totdat er Nederlanders bij betrokken zijn. Dit vormt een belangrijk gegeven dat de lijn van berichtgeving beïnvloedt. Dit blijkt ook uit wat de anderen zeggen. Naast tevredenheid over de berichtgeving is Elshout bijvoorbeeld kritisch over de hoeveelheid aandacht die politiek 'Den Haag' daarin krijgt. Deze politieke angel is van belang en heeft zeker een grote nieuwswaarde maar hierdoor is misschien de berichtgeving teveel gericht op de gevaren zoals aanslagen en te weinig op onderwerpen zoals de verkiezingen of bepaalde andere positieve ontwikkelingen. Dit beeld wordt bevestigd door Koelé en Ramdharie. Koelé geeft aan dat binnen zijn redactie ervoor gekozen is om het begrip 'veiligheid' belangrijk te maken in de verslaggeving. Als belangrijkste oorzaak hiervan geeft hij de politieke discussie aan over de vraag of het wel/niet een opbouwmissie kon worden. Ramdharie geeft aan dat Uruzgan langzaam aan aandacht gewonnen heeft en een steeds belangrijker nieuwssitem geworden is. Doordat de politieke discussie verhevigde omtrent de vraag of het wel echt een opbouwmissie kon worden, werden binnen de redactie van Ramdharie steeds meer de mogelijke gevaren als focuspunt genomen (bijvoorbeeld het sneuvelen van Britse en Canadese soldaten).

*'Oft goede ofte quaede nieuwmaeren (nieuwtjes) zyn, zy zyn my altyds welkoom omdat
zy leeren de wereldt kennen'*

(P.C. Hooft, 1640)

7. Analyse

Deze analyse bestaat uit twee gedeeltes. Ten eerste worden de krantenartikelen uit de Volkskrant over de casus 'Uruzgan' geanalyseerd. Deze analyse bestaat uit drie onderdelen. Het eerste onderdeel kijkt de interne pluriformiteit van de 'inhoud', het tweede onderdeel van de 'kleuring' en in het derde onderdeel worden beide gecombineerd.

Het tweede gedeelte van de analyse bestaat uit de koppeling van theorie en empirie over de factoren die van invloed zijn op interne pluriformiteit bij de Volkskrant.

7.1 Analyse krantenartikelen

Hieronder volgt een selectie van de gegevens voortgekomen uit de inhoudsanalyse van de krantenartikelen. Dit gedeelte van de analyse bestaat uit drie onderdelen, het eerste onderdeel bestaat uit de analyse van de dimensie inhoud. De variabelen 'oordeel', 'actor' en 'onderwerp' staan hierin centraal. Deze variabelen worden apart weergegeven en in combinatie met elkaar. Ook worden de secundaire variabelen 'argument', 'woorden' en 'plaats' eraan gekoppeld.

Het tweede gedeelte van de analyse is een weergave van de dimensie 'kleuring'. Hierin worden de variabelen 'toon' en 'kop' bekeken, al dan niet in combinatie met andere variabelen.

In het derde gedeelte worden de dimensies 'inhoud' en 'kleuring' aan elkaar gekoppeld. In dit hoofdstuk wordt veel gebruik gemaakt van tabellen. Om dit overzichtelijk te houden is er meestal alleen het gedeelte van de tabel weergegeven dat belangrijk is voor de analyse. De gehele tabel is dan terug te vinden in [bijlage 6](#), vaak zijn in deze tabellen ook de totaalstellingen opgenomen. Tevens zijn een aantal tabellen niet weergegeven omdat ze geen toegevoegde waarde voor de analyse hadden, ook deze staan wel in de bijlage afgedrukt. Het aantal artikelen (N) is normaal gesproken 204. Als dit niet zo is, staat het aantal aangegeven.

7.1.1 Inhoud

Oordeel

In tabel 1 staat de verdeling van de artikelen gebaseerd op de variabele 'oordeel' centraal. Deze heeft vier mogelijke variabelen te weten 'voor', 'tegen', 'neutraal' en 'geen'.

Tabel 1: Oordeel

	Aantal	%
Voor	53	26
Tegen	17	8,3
Neutraal	24	11,8
Geen	110	53,9
Totaal	204	100

Uit deze tabel blijkt dat zesentwintig procent van alle artikelen voor de uitzending van Nederlandse militairen naar Uruzgan zijn. Een veel kleiner gedeelte van de artikelen (ruim acht procent) is tegen de uitzending. In bijna twaalf procent van de artikelen worden zowel 'voor' als 'tegen' argumenten in ongeveer gelijke mate gebruikt en zijn de artikelen dus neutraal. Het grootste gedeelte van de artikelen spreekt geen oordeel uit (ruim vijftig procent).

Als we het aantal woorden per artikel laten meewegen blijkt dat de artikelen die voor de uitzending zijn, dertig procent van het geheel omvatten. De 'tegen' artikelen stijgen nauwelijks naar precies negen procent.

Tabel 2: Oordeel gewogen naar aantal woorden

	%
Voor	30,70%
Tegen	9,00%
Neutraal	15,30%
Geen	44,90%

In tabel 3 wordt gekeken naar het oordeel gecombineerd met de plaats van het artikel in de krant. De tabel staat in zijn geheel afgedrukt in [bijlage 6](#).

Tabel 3: Oordeel verdeeld over plaats

<i>in aantal</i>	Voor	Tegen	Neutraal	Geen	Totaal
Voorpagina	8	2	4	20	34
Binnenland	19	6	11	36	72
Buitenland	7	0	3	36	46
Forum	16	8	4	11	39

De tabel laat zien dat op de voorpagina vier keer zoveel ‘voor’ als ‘tegen’ artikelen hebben gestaan. Op de binnenlandpagina hebben drie keer zoveel ‘voor’ als ‘tegen’ artikelen gestaan en op de buitenlandpagina’s hebben zelfs helemaal geen ‘tegen’ artikelen gestaan. Interessant is ook dat de verdeling op de forumpagina niet in evenwicht is (tweemaal zoveel ‘voor’ als ‘tegen’ berichten).

De vierde tabel is een kruistabel met de variabelen ‘oordeel’ en ‘soort artikel’. Hiermee kan beoordeeld worden of er bij de verschillende soorten artikel een andere verdeling van het oordeel is.

Tabel 4: Oordeel gecombineerd met soort

<i>in aantal</i>	Achtergrond/			
	Feitelijk	analyse	Forum	Redactie
Voor	26	8	18	1
Tegen	6	3	7	1
Neutraal	10	8	5	1
Geen	77	19	7	7

Hieruit blijkt dat van de feitelijke artikelen er zesentwintig voor zijn en maar zes tegen. Dit betekent dat bijna tweeëntwintig procent van de feitelijke artikelen voor is en vijf procent tegen. Het grootste gedeelte van de artikelen heeft geen mening. Ook bij de achtergrond/analyse en forum categorie zijn er duidelijk meer voor dan tegen artikelen. Bij de redactionele artikelen zijn zowel voor, tegen als neutraal in evenwicht, dit is er echter iedere keer maar een.

Het grootste gedeelte van de feitelijke artikelen is zonder mening. Toch zijn er nog 32 artikelen waar een ‘voor’ of een ‘tegen’ standpunt wordt ingenomen. Deze standpunten zijn ook nog eens niet gelijk verdeeld (26 voor en 6 tegen).

De tabel oordeel gekoppeld aan argumenten is opgenomen in [bijlage 6 \(Tabel 23\)](#), deze had geen toegevoegde waarde voor de analyse.

Actor

In tabel 5 is de verdeling van de actoren in de artikelen te zien, deze tabel is in zijn geheel weergegeven in [bijlage 6](#).

Tabel 5: Actoren

	Aantal	%
Hulporganisaties	4	2
Militair	21	10,3
PvdA	8	3,9
VVD	4	2
CDA	5	2,5
D66	13	6,4
GroenLinks	0	0
SP	0	0
Meerdere politieke partijen	36	17,6
NAVO	9	4,4
VS	15	7,4
Afghanistan	20	9,8
Overig buitenland	14	6,9
Meerdere actoren	49	24

De grootste percentages zijn van 'meerdere actoren' en 'meerdere politieke partijen'. Wel opvallend is dat twee duidelijke tegenstanders GroenLinks en SP niet voorkomen in de berichtgeving (mogelijk wel in artikelen met 'meerdere politieke partijen'). Het totaal van politieke partijen is groot geweest in de berichtgeving (76 artikelen is ruim zevenendertig procent). Van de politieke partijen is D66 het meest in de berichtgeving aanwezig geweest, ruim 6 procent. Een ander opvallend feit is de berichtgeving van buitenlandse actoren (28,5%) die nadrukkelijk aanwezig is.

Tabel 6: Actor gewogen naar aantal woorden

	%
PvdA	5,1
VVD	1,8
CDA	1,5
D66	7,7

Als het aantal woorden (zie [bijlage 6](#) voor gehele tabel) ook nog wordt meegewogen valt op dat D66 en PvdA nog dominanter aanwezig zijn ten opzichte van de andere politieke partijen. De tabel actoren gecombineerd met de plaats in de krant is niet opgenomen in de analyse omdat deze geen toegevoegde waarde heeft. In [bijlage 6](#) is deze wel terug te vinden.

In tabel 7 is gekeken naar de argumentatie per actor. De gehele tabel is opgenomen in [bijlage 6](#). Hier is bijvoorbeeld ook de totaalstelling van de argumenten te zien.

Tabel 7: Actoren gecombineerd met argumenten

<i>in aantal</i>	Tegen terrorisme (voor)	Hulp Afghanistan (voor)	Solidariteit VS/bondgenoten (voor)	Gevaar militairen (tegen)	Geen scheiding OEF/ISAF (tegen)	Geen opbouw mogelijk (tegen)	Meerdere argumenten (voor/tegen)	Geen (geen argumenten)
Militair	0	2	0	1	0	1	3	13
PvdA	0	1	0	0	0	0	5	2
VVD	0	2	0	0	0	1	0	1
CDA	0	1	0	0	0	0	0	3
D66	0	0	0	0	0	3	3	7
Meerdere PP	1	4	0	0	0	1	5	23
NAVO	1	0	3	0	0	0	2	3
VS	0	0	1	0	0	0	2	10
Afghanistan	2	3	0	0	0	0	0	15
Overig buitenland	1	1	0	0	0	0	1	10
Meerdere actoren	2	5	0	1	0	2	17	17

In de artikelen wordt meestal door de actoren gebruik gemaakt van of ‘meerdere argumenten’ of van ‘geen argumenten’. Interessant is dat het argument ‘hulp voor Afghanistan’ het meest gebruikte ‘voor’ argument is en ‘geen opbouw mogelijk’ het meest gebruikte ‘tegen’ argument’. Dit geldt ook voor de argumenten van de politieke partijen. Een ander opvallend feit is dat twee argumenten die voor een ‘tegen’ oordeel zorgen bijna niet in de artikelen voorkomen. Dit zijn ‘gevaar militairen’ en ‘geen scheiding tussen OEF/ISAF’. Dit zijn wel argumenten die in de politieke discussie zijn gebruikt (zie bijvoorbeeld het overzicht van de standpunten van de politieke partijen in [hoofdstuk 5.3](#)).

Onderwerp

Tabel 8 bevat de verdeling van de variabele ‘onderwerp’.

Tabel 8: Onderwerp

	Aantal	%
Hulpverlening	3	1,5
Militaire handelingen/gevechten/aanslagen etc.	36	17,6
Politieke discussie	70	34,3
Binnenland afghanistan	9	4,4
Humanitair beleid	21	10,3
Niet-politieke discussie over uitzending	47	23
Meerdere/anders/divers	18	8,8

Veruit het grootste gedeelte van alle artikelen in de Volkskrant over de casus ‘Uruzgan’ had als onderwerp de politieke discussie. Bijna 35 procent van alle artikelen ging hierover. Ook belangrijke onderwerpen waren met bijna 18 procent militaire handelingen et cetera en met precies 23 procent de artikelen over de ‘niet politieke discussie’.

Tabel 9: Onderwerp gewogen naar aantal woorden

	%
Hulpverlening	1,5
Militaire handelingen/gevechten/aanslagen etc.	9,9
Politieke discussie	33,7
Binnenland Afghanistan	3,7
Humanitair beleid	10
Niet-politieke discussie over uitzending	30,8
Meerdere/anders/divers	10,4

Als het aantal woorden wordt meegewogen dan gaat nog steeds erg veel berichtgeving over politieke discussie. Alleen is nu de discussie ‘niet direct politiek’ groter geworden tot ongeveer 31 procent. Het aandeel van het onderwerp ‘militairen handelingen et cetera’ is gehalveerd.

In tabel 10 is het onderwerp gecombineerd met de plaats in de krant van de berichten. De tabel is zijn geheel opgenomen in [bijlage 6](#), inclusief totaaltellingen.

Tabel 10: Onderwerp verdeeld over plaats

<i>in aantal</i>	Militaire handelingen/gevechten/aanslagen etc.	Politieke discussie	Niet-politieke discussie over uitzending	Meerdere/anders/divers
Voorpagina	4	16	6	3
Binnenland	14	37	12	4
Buitenland	17	0	6	6
Forum	1	15	18	1

Hieruit blijkt dat het onderwerp ‘politieke discussie’ zowel 50 procent van de berichten op de voorpagina beslaat als op de binnenlandpagina. Op de pagina buitenland worden in deze casus vooral berichten over ‘militaire handelingen et cetera’ geplaatst. Berichten op de forumpagina zijn verdeeld tussen de politieke discussie in Nederland (39%) en de niet direct politieke discussie (46%).

In tabel 11 koppelen we het onderwerp aan het soort artikel.

Tabel 11: Onderwerp gecombineerd met soort artikel

<i>in aantal</i>	Militaire handelingen/gevecht			Binnenland Afghanistan	Humanitair beleid	Niet-politieke discussie over		Totaal
	Hulpverlening	en/aanslagen etc.	Politieke discussie			uitzending	Meerdere/anders/ divers	
Feitelijk artikel	2	31	38	6	13	17	12	119
Achtergrond/analyse	0	4	16	3	4	8	3	38
Forum artikel	1	1	7	0	4	21	3	37
Redactie artikel	0	0	9	0	0	1	0	10
Totaal	3	36	70	9	21	47	18	204

De meeste feitelijke artikelen gaan over militaire handelingen (et cetera) en de politieke discussie. De achtergrond/analyse soort gaat vooral over politieke discussie. De forum artikelen daarentegen gaan over de discussie die niet direct politiek gelieerd (maatschappelijke discussie) en niet over het politieke spel. Ook valt op dat de Volkskrant in de redactionele commentaren erg veel aandacht aan de politieke discussie heeft geschonken en erg weinig aan de maatschappelijke discussie.

Combinatie oordeel, actor en onderwerp

In tabel 12 is de variabele 'oordeel' gecombineerd met de variabele 'actor'. In [bijlage 6](#) is de gehele tabel weergegeven.

Tabel 12: Oordeel gecombineerd met actor

<i>in woorden</i>	Voor	Tegen	Neutraal	Geen
Militair	3	2	3	13
PvdA	3	0	3	2
VVD	2	1	0	1
CDA	1	0	1	3
D66	1	4	1	7
NAVO	6	0	0	3
VS	3	0	1	11
Afghanistan	5	0	0	15
Overig buitenland	4	0	0	10

In deze tabel is te zien dat de waarde militair vooral geen oordeel heeft uitgesproken. Bij het oordeel van de PvdA is de twijfel over de uitzending te zien met drie 'voor' en drie 'neutrale' berichten. Bij d66 is duidelijk het tegen standpunt waar te nemen. Ook opvallend aan deze gegevens is het 'voor' oordeel bij alle buitenlandse actoren (NAVO, VS, Afghanistan en overig). Dit komt wel overeen met de druk die van hieruit is uitgeoefend op Nederland om troepen te leveren.

In tabel 13 zijn ‘oordeel’ en ‘onderwerp’ gecombineerd. In [bijlage 6](#) is de gehele tabel opgenomen.

Tabel 13: Oordeel gecombineerd met onderwerp

	Voor	Tegen	Neutraal	Geen
Militaire handelingen/gevechten/aanslagen etc.	3	1	0	32
Politieke discussie	14	8	13	35
Humanitair beleid	2	1	2	16
Niet-politieke discussie over uitzending	29	4	9	5

De tabel laat zien dat bijna alle artikelen met als onderwerp militair handelingen geen oordeel hebben. Ook het onderwerp humanitair beleid is zo goed als zonder oordeel. De onderwerpen ‘politieke discussie’ en de ‘niet politieke discussie’ zijn daarentegen erg positief gestemd qua oordeel.

7.1.2 Kleuring

In dit gedeelte van de analyse wordt dieper ingegaan op de dimensie ‘kleuring’. Hiervoor worden de variabele ‘toon’ en de variabele ‘kop’ bekeken.

Toon

In tabel 14 is de verdeling van de variabele ‘toon’ te zien.

Tabel 14: Toon/teneur

	Aantal	%
Positief	65	31,9
Negatief	73	35,8
Neutraal	66	32,4

De verdeling van de toon van de artikelen, blijkt evenwichtig te zijn: 32 procent is positief, 36 procent negatief en 32 procent neutraal. Dit is echter opvallend omdat uit de vorige analysecategorie bleek dat er meer ‘voor’ dan ‘tegen’ berichten waren qua oordeel. Tevens is logischerwijs een artikel positief van toon als het voor de uitzending is (oordeel).

In tabel 15 wordt het aantal woorden van de artikelen meegenomen voor de analyse van de variabele ‘toon’.

Tabel 15: Toon gewogen naar aantal woorden

	%
Positief	36,8
Negatief	30,2
Neutraal	33,0

Als ook de waarde van het aantal woorden wordt meegenomen is het percentage artikelen met een positieve toon al iets groter blijkt uit de tabel. De ‘positieve’ toon stijgt van 32 naar 36,8 procent. Negatief daalt van 36 procent naar 30,2 procent.

De tabel ‘toon’ gecombineerd met de plaats in de krant is niet opgenomen in de analyse omdat deze geen toegevoegde waarde heeft. In bijlage 6 is deze wel terug te zien.

In tabel 16 wordt er gekeken naar de ‘toon’ van de artikelen gekoppeld aan het ‘soort’ artikel.

Tabel 16: Toon gecombineerd met soort artikel

<i>in aantal</i>	Feitelijk artikel	Achtergrond/analyse	Forum artikel	Redactie artikel	Totaal
Positief	32	14	17	2	65
Negatief	51	10	11	1	73
Neutraal	36	14	9	7	66
Totaal	119	38	37	10	204

In deze tabel is te zien dat vooral de feitelijke artikelen erg negatief gestemd zijn. 51 (25%) berichten zijn negatief en 32 maar positief getoonzet.

Kop (en onderkop indien aanwezig)

In tabel 17 wordt de verdeling weergegeven van ‘toon’ in de ‘kop’ van de artikelen. Er zijn in totaal 196 koppen geanalyseerd. Dit was bij 8 artikelen niet mogelijk.

Tabel 17: Toon in kop

	Aantal	%
Positief	46	23,5
Negatief	74	37,8
Neutraal	76	38,8
Totaal	196	100

Hieruit valt op te maken dat veel meer artikelen een negatief getoonzette kop hebben dan een positief getoonzette kop. Bijna 40 procent is namelijk negatief en ruim 20 procent is positief. Ongeveer 40 procent van de artikelen heeft een neutrale kop.

In de volgende tabel is de variabele actor weergegeven in de kop. Deze tabel 17 is in zijn geheel weergegeven in [bijlage 6](#).

Tabel 18: Actor in kop

	Aantal	%
Militair	21	10,7
PvdA	8	4,1
VVD	6	3,1
CDA	6	3,1
D66	15	7,7
Meerdere politieke partijen	16	8,2
Afghanistan	35	17,9
Overig buitenland	16	8,2
Geen	38	19,4

In ruim 80 procent van de koppen wordt een of meerdere actoren genoemd. Logischerwijs worden de waarden 'Afghanistan' en 'militair' het meest genoemd. Opvallend is de sterke vertegenwoordiging van D66 en van de politieke partijen samen. Bijna in 8% van de koppen gaat het over D66 (in artikelen maar 6%) en in ruim 26 procent gaat het over politieke partijen. Dit is echter wel minder dan in de inhoud van de artikelen. Dit komt vooral door de factor 'meerdere politieke partijen'. In de kop van artikelen worden minder vaak meerdere politieke partijen genoemd dan in de artikelen zelf (17,6 procent in de artikelen tegen maar 8,2 procent in de kop van artikelen).

In tabel 19 zijn de twee voorgaande tabellen gecombineerd. Deze tabel is in zijn geheel in bijlage 6 weergegeven.

Tabel 19: Toon gekoppeld met actor in kop

<i>in aantal</i>	Positief	Negatief	Neutraal
Hulporganisatie	0	2	0
Militair	6	10	5
PvdA	3	1	4
VVD	1	0	5
CDA	2	2	2
D66	1	4	10
Meerdere politieke partijen	1	1	14
NAVO	1	1	7
VS	1	6	5
Afghanistan	10	20	5

Als nu deze twee variabelen in een kruistabel worden gezet blijkt dat de waardes militair, D66, en VS ruim meer negatief dan positief zijn. Ook opvallend is het dat twee politieke partijen met uitgesproken voorstandpunten zo niet uit de koppen komen (CDA en VVD). Bij de PvdA laat de toon van de koppen een verschillend beeld zien met positieve, negatieve en neutrale koppen.

7.1.3 Inhoud en kleuring

In tabel 20 is het oordeel gekoppeld aan toon.

Tabel 20: Toon gekoppeld met oordeel

<i>in aantal</i>	Voor	Tegen	Neutraal	Geen	Totaal
Positief	44	0	2	19	65
Negatief	4	17	4	48	73
Neutraal	5	0	18	43	66
Totaal	53	17	24	110	204

Uit tabel 19 blijkt logischerwijs dat de meeste positieve artikelen ook positief van toon zijn, de meest negatieve artikelen ook negatief van toon zijn en de meeste neutrale artikelen ook neutraal van toon zijn. De interessante categorie hier is die van de artikelen waar 'geen' oordeel in stond. Het blijkt dat van deze artikelen maar liefst 44 procent een negatieve ondertoon hebben (30% neutraal en maar 17 % positief). Qua oordeel zijn er veel meer positieve artikelen dan negatieve, dit wordt echter in de toonzetting gecompenseerd waardoor de toon over het algemeen bijna gelijk verdeeld is.

Tabel 21 bestaat uit een kruistabel met daarin de variabelen 'toon' en 'onderwerp' weergegeven.

Tabel 21: Toon gecombineerd met onderwerp

<i>in aantal</i>	Positief	Negatief	Neutraal	Totaal
Hulpverlening	1	2	0	3
Militaire handelingen/gevechten/aanslagen etc.	3	26	7	36
Politieke discussie	15	11	44	70
Binnenland Afghanistan	7	2	0	9
Humanitair beleid	3	18	0	21
Niet-politieke discussie over uitzending	31	6	10	47
Meerdere/anders/divers	5	8	5	18
Totaal	65	73	66	204

In deze tabel is goed te zien dat de berichten met als onderwerp 'militaire handelingen' en 'humanitair beleid' voor het grootste deel van de negatieve toon in de artikelen zorgen (samen goed voor bijna 22% van alle berichten). De politieke discussie als onderwerp is redelijk in evenwicht (15 om 11) en met het merendeel neutrale berichten. De 'niet-politieke discussie' daarentegen is erg positief gestemd met maar liefst vijf maal zoveel positieve dan negatieve berichten qua toon. Dit is opvallend aangezien bij een peiling op 13 januari 2006 'de burger' ongeveer voor 50 procent tegen was.

In tabel 22 is tot slot de variabele 'toon' gekoppeld aan de variabele 'actor'.

Tabel 22: Toon gecombineerd met actor

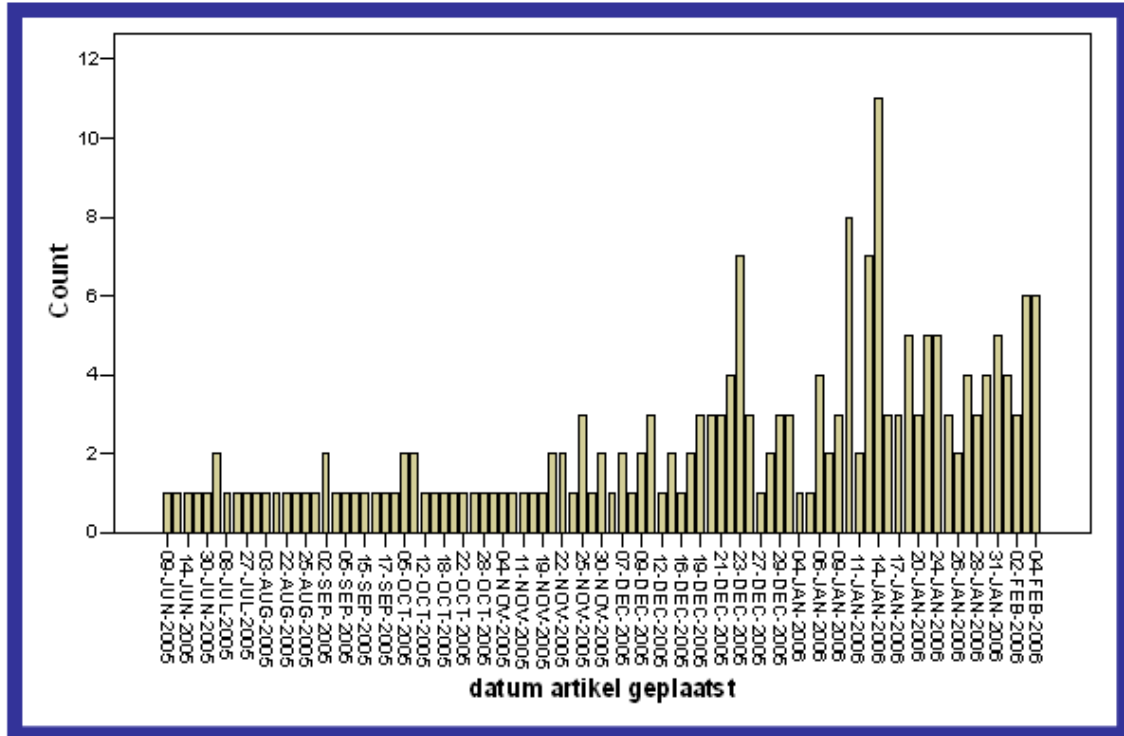
<i>in aantal</i>	Positief	Negatief	Neutraal	Totaal
Hulporganisaties	0	3	1	4
Militair	7	9	5	21
Militair vakbonden	0	0	0	0
PvdA	4	0	4	8
VVD	2	1	1	4
CDA	3	2	0	5
D66	1	5	7	13
GroenLinks	0	0	0	0
SP	0	0	0	0
ChristenUnie	0	0	0	0
Meerdere politieke partijen	8	4	24	36
NAVO	6	1	2	9
VS	5	8	2	15
Afghanistan	8	11	1	20
Overig buitenland	6	8	0	14
Meerdere actoren	13	18	18	49
Geen	2	3	1	6
Totaal	65	73	66	204

In deze tabel is te zien dat de toon gekoppeld aan de actoren wel redelijk evenwichtig verdeeld is. De PvdA is erg positief net als de NAVO. De VS is negatiever qua toon, dit is opvallend aangezien zij een warm pleitbezorger is voor de uitzending. Deze negatieve toon komt door de vele berichten waarbij de VS betrokken was over de behandeling van gevangenen.

Het opvallendste feit in de analyse is aan de ene kant de vele artikelen voor uitzending van de militairen en aan de andere kant de kleuring van de artikelen die redelijk in evenwicht is. Dit komt doordat de artikelen zonder oordeel, vooral feitelijk over de gevaren in Afghanistan, heel negatief scoren qua toon.

7.1.4 Datum

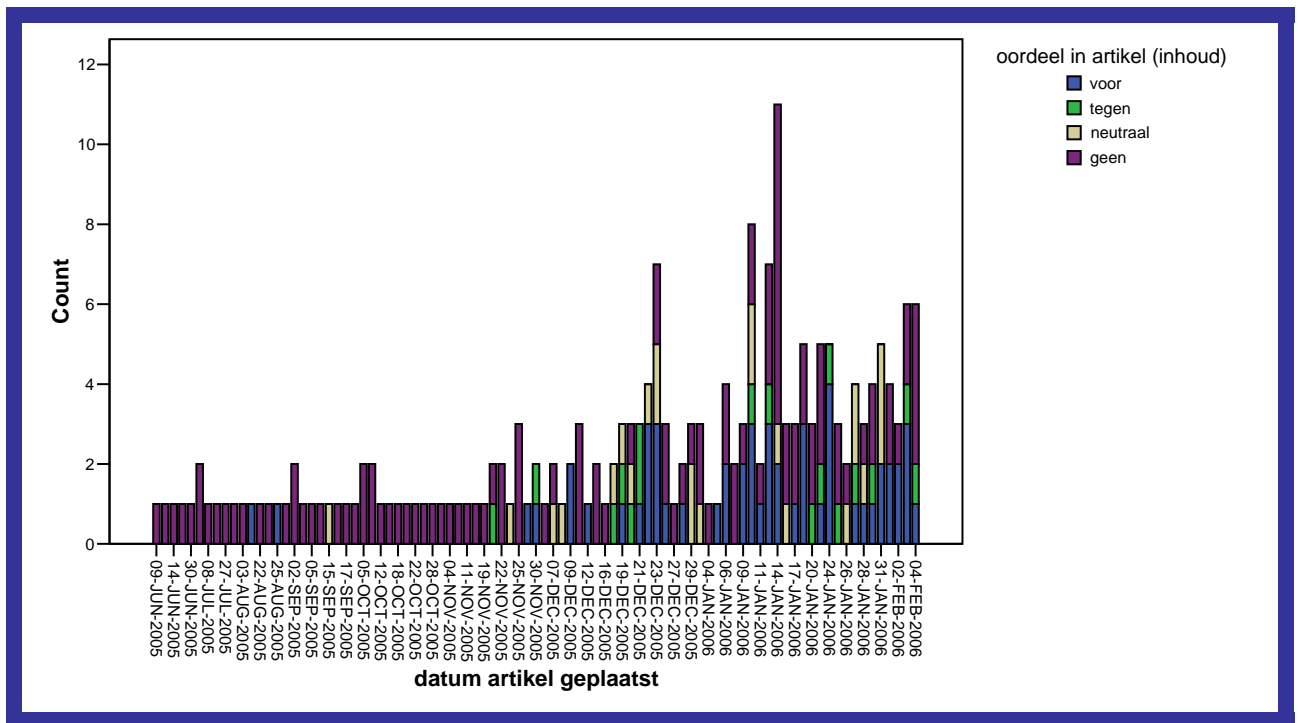
In de onderstaande analyse wordt heel kort ingegaan op de verdeling van de artikelen door de tijd (figuur 5).

Figuur 5: Diagram datum

In deze grafiek zijn drie pieken te onderscheiden. De eerste piek ligt rond 23 december, dit is een dag na het uitkomen van de brief van de regering aan de Tweede Kamer waar eerder over geschreven is. De tweede piek ligt rond 14 januari. Dit is een dag nadat de tweede brief aan naar de Tweede Kamer is gezonden. De laatste piek is iets breder en bevat de aanloop en afronding van de stemming op 4 februari 2006.

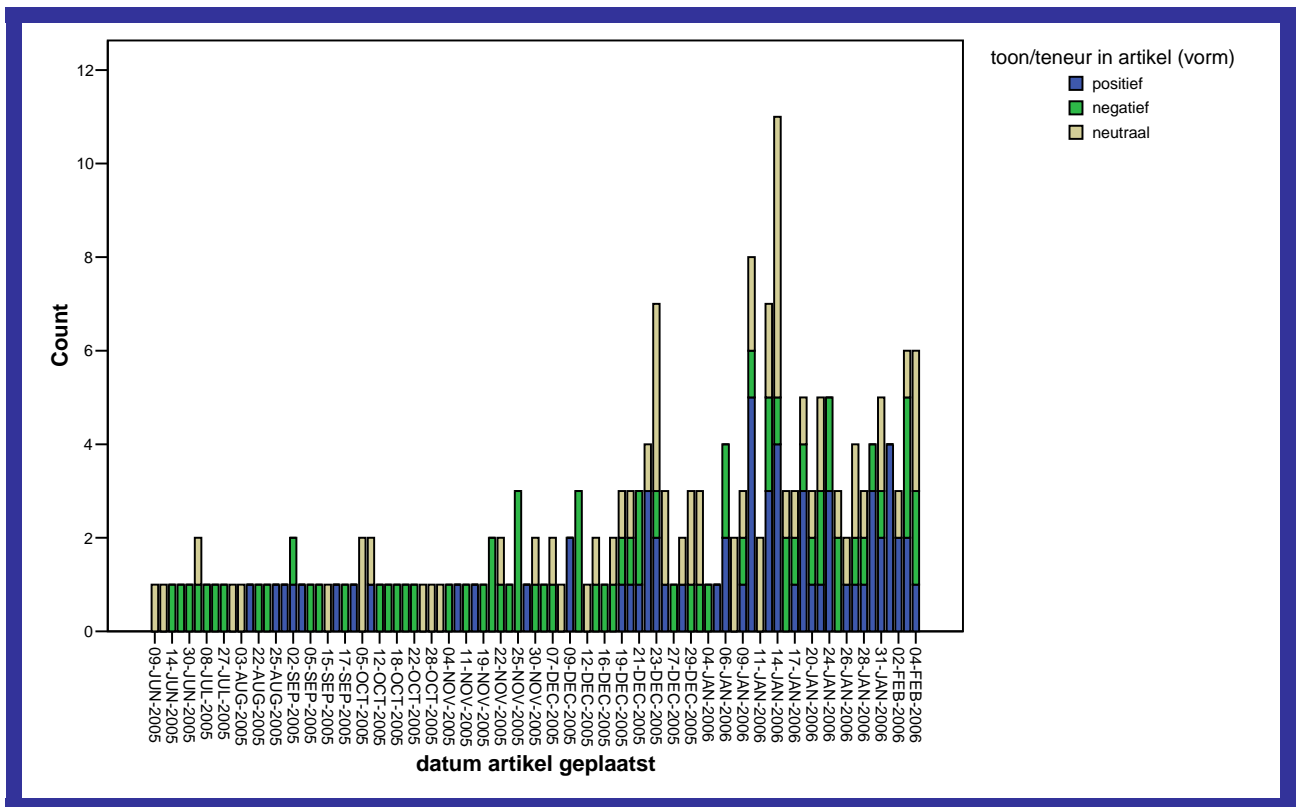
In de volgende diagram (figuur 6) is het oordeel toegevoegd.

Figuur 6: Diagram datum en oordeel

Als er naar deze verdeling gekeken wordt zijn er eigenlijk geen bijzonderheden te zien. Er is in ieder geval niet duidelijk waar te nemen dat het oordeel in de berichtgeving door de tijd is veranderd.

Als laatste een weergave van de toonzetting van de artikelen door de tijd (figuur 7).

Figuur 7: Diagram datum en tijd

In deze diagram is te zien dat tot midden december veel negatieve berichten zijn verschenen en in de laatste anderhalve maand meer positieve berichten.

7.2 Analyse factoren van mogelijke invloed

Er worden in deze analyse drie factoren besproken die invloed hebben op de berichtgeving binnen de Volkskrant over de casus 'Uruzgan'. Deze drie factoren zijn 'de Volkskrantlezer', 'de journalist' en ten slotte 'de organisatie'.

Er is een keuze gemaakt tussen factoren die direct invloed hebben op de berichtgeving en factoren die meer indirect invloed uitoefenen. De factoren die mogelijk van directe invloed zijn, zullen in de analyse worden gekoppeld aan de onderzoeksgegevens.

7.2.1 De Volkskrantlezer

Het idee achter deze factor is eenvoudig: de Volkskrant let op de lezer en past zich hieraan aan om meer kranten te verkopen. Dit is een mogelijk causaal verband dat echter moeilijk te bewijzen is. In deze analyse worden twee zaken behandeld die opvallen. De eerste is het fenomeen 'hypes'. Een hype is zoals al eerder in de theorie gedefinieerd: *een mediabrede, snel piekende nieuwsgolf die één gebeurtenis als startpunt heeft en die voor het grootste deel het gevolg is van zichzelf versterkende processen binnen de nieuwsproductie* (Vasterman, 2004: 20). De oorzaak hiervan is ondermeer de toegenomen concurrentie. Deze druk leidt ertoe dat kranten zich op onderwerpen richten zodra die op een duidelijk publieke belangstelling kunnen rekenen. Dat ook de Volkskrant hieraan heeft meegedaan, blijkt uit de kritische beschouwingen in het eerder genoemde boek 'Tussen de regels' van de Volkskrant zelf. Als oorzaak wordt dezelfde concurrentiestrijd genoemd, maar ook de versnelling van de nieuwsvoorziening.

Een ander interessant punt is het stemgedrag van de Volkskrantlezer. Uit voorgaande hoofdstukken is gebleken dat dit zeer links is, met de PvdA als grote winnaar. Nu is de vraag of dit terug te zien is in de casus 'Uruzgan'. Het gedrag van de PvdA was gedurende de discussie twijfelend, vol met 'voor' en 'neutrale' argumenten. Uiteindelijk ging de partij overstag en stemde in met zending van troepen naar Uruzgan. Zonder een causaal verband te bewijzen heeft dit beeld van de worsteling van de PvdA overeenkomsten met de berichtgeving in de Volkskrant. Aan de ene kant qua argumenten voor, aan de andere kant door nadrukkelijk in de artikelen zonder oordeel een negatieve toon te laten blijken. En ten tweede blijkt uit het redactioneel commentaar dat naast de zeven neutrale commentaren er een negatief, twijfelend en positief commentaar is geschreven. Dit geeft een beeld van een redactie die lang heeft

getwijfeld en toch uiteindelijk heeft besloten een commentaar te schrijven dat voor de missie is.

7.2.1 De journalist

Drie factoren zijn hier van invloed. Ten eerste kunnen de basiskenmerken van de journalist van invloed zijn op de berichtgeving. De journalist lijkt eenvormig te zijn. Hiermee wordt bedoeld dat er veel overeenkomsten zijn te ontdekken tussen journalisten (bijvoorbeeld de journalist is een man van midden veertig van autochtone afkomst). Van deze kenmerken lijkt de politieke voorkeur de belangrijkste. De gemiddelde journalist blijkt links te zijn. Nu is de vraag of dit ook direct leidt tot een gekleurde berichtgeving. Uit de interviews met de journalisten blijkt dit niet direct, in ieder geval niet bewust. Zij hameren immers op hun professionaliteit. Ook wordt aangegeven dat er juist een enorme verscheidenheid van geesten binnen de Volkskrant aanwezig is. De verdeling van actoren eerder in de analyse bevestigt het linkse beeld niet. SP en GroenLinks komen zelfs helemaal niet voor in de berichtgeving.

De tweede factor zijn de arbeidskenmerken. Kenmerken zijn bijvoorbeeld het soort medium en de manier van feedback geven en ontvangen in de organisatie. Elementen van de factor arbeidskenmerken zullen behandeld worden in de volgende paragraaf over de organisatie.

De derde factor zijn de professionele kenmerken. Opvallend is hierbij dat journalisten het onderwerp interpretatie en analyse het belangrijkste vinden. Dit is zeker een wezenlijk deel, alleen ondergeschikt aan de taak om als eerst de feiten zo objectief mogelijk te brengen.

7.2.3 De organisatie

Binnen de organisatie spelen vele factoren een rol bij de beïnvloeding van de berichtgeving. De Volkskrant is van katholieke afkomst met zijn wortels diep in de arbeidsbeweging geplant. De katholieke afkomst is misschien ver uit het zicht, maar de Volkskrant wordt nog steeds als een krant links op het midden (in de buurt van de PvdA) gezien. Een andere belangrijke factor zijn formele afspraken in de organisatie. Het redactioneel statuut is hier belangrijk in (elke werknemer ondertekent dit bij indiensttreding). In dit redactiestatuut wordt ondermeer de identiteit uitgewerkt waarin de Volkskrant bijvoorbeeld zegt op te komen voor de verdrukten en ontrechten en belooft

zo veelzijdig en eerlijk mogelijk te willen berichtgeven. Ook is hier de redactionele onafhankelijkheid voor een groot gedeelte vastgelegd. De hoofdredactie beslist uiteindelijk over de inhoud van de krant. Dit wil niet zeggen dat de druk om zoveel mogelijk kranten te verkopen niet aanwezig is. Deze druk kan weer conflicteren met de voornemens uit het redactiestatuut. Aan de ene kant moeten er veel kranten worden verkocht, aan de andere kant heeft de Volkskrant een maatschappelijke verantwoordelijkheid te vervullen. Een ander mogelijke factor zijn de vaste structuren in de organisatie van bijvoorbeeld omgang en overleg. Elke ochtend vinden er verschillende overleggen plaats, op verschillende niveau's in de organisatie. Uit interviews is gebleken dat deze overlegmomenten erg leven in de waan van de dag, er weinig wordt teruggekeken op eerdere berichtgeving en het 'not done' is commentaar te leveren op collega's.

Ook is het niet de gewoonte in de organisatie om op grotere schaal belangrijke mediaonderwerpen te evalueren. Al is hier wel een kentering zichtbaar met de analyse over de berichtgeving rond Srebrenica en het aanstellen van de ombudsman.

Alliedrie de genoemde factoren zullen een bepaalde mate van invloed hebben op de berichtgeving. Meer hierover in de conclusie.

'De pers is nog steeds een cultuurgoed, waarin het hart van de samenleving klopt'
(Lichtenberg, 2001)

8. Conclusie

In deze conclusie wordt een antwoord gegeven op de eerder in de inleiding gestelde hoofd- en doelvragen. Allereerst worden de deelvragen beantwoord, daarna de hoofdvraag. Tot slot vindt een korte terugblik plaats op het onderzoek en worden een aantal aanbevelingen gedaan.

De vraagstelling in de inleiding luidt als volgt: *‘Is de berichtgeving in de Volkskrant over de casus ‘Uruzgan’ intern pluriform en welke factoren zijn hierop van invloed?’*

De deelvragen zijn de volgende:

- Is de inhoud van de berichtgeving over de casus ‘Uruzgan’ intern pluriform?
- Is de kleuring van de berichtgeving over de casus ‘Uruzgan’ intern pluriform?
- Is de vorm van de berichtgeving over de casus ‘Uruzgan’ intern pluriform?
- Welke factoren hebben invloed op de interne pluriformiteit bij de Volkskrant?

In het theoretisch kader is uitgewerkt waarom de media belangrijk zijn voor de Nederlandse samenleving en welke functies ze daarvoor moeten vervullen. Om deze functies te kunnen vervullen moet er aan een aantal voorwaarden zijn voldaan, zoals aan pluriformiteit en in dit onderzoek de verbijzondering daarvan ‘interne pluriformiteit’.

8.1 Beantwoording van de deelvragen

De eerste deelvraag luidt: **'Is de inhoud van de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' intern pluriform?'**

Inhoud is één van de dimensies waarop de interne pluriformiteit binnen de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' is onderzocht. De belangrijkste variabelen hiervan zijn 'oordeel', 'onderwerp', 'actor' en 'argumenten'. Uit de inhoudsanalyse is gebleken dat de berichtgeving in de Volkskrant in deze casus tot op zekere hoogte intern pluriform op inhoud is. In de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' komen verschillende manieren van kijken naar de casus naar voren. Diverse actoren komen aan het woord over de verschillende onderwerpen in de casus en er is een redelijk brede argumentatie aanwezig. Echter, zonder te impliceren dat een krant alleen intern pluriform is als de verdelingen in evenwicht zijn, kan gesteld worden dat de casus completer en diverser zou kunnen worden geschetst in de berichtgeving van de Volkskrant. Hierbij zou een beter evenwicht moeten worden gezocht tussen de verschillende oordelen, actoren, onderwerpen en argumenten. De variabele 'oordeel' is ruim meer positief dan negatief in de berichtgeving. Dit betekent dat meer artikelen in de Volkskrant zijn verschenen die voor de uitzending van militairen naar Uruzgan zijn, ondersteund met argumenten, dan tegen de uitzending. Dit is in alle soorten artikelen te zien, dus ook in de artikelen die feitelijk en objectief zouden moeten zijn ('informatiefunctie'). In de verdeling van de berichtgeving over actoren is het opvallend dat partijen die erg tegen de uitzending waren, zoals de SP en GroenLinks, niet aan bod zijn gekomen in de discussie en dat D66 de meeste aandacht heeft gekregen. Dit komt waarschijnlijk niet omdat D66 het meest belangrijk was in de discussie, maar omdat ze hoofdrolspeler was in het politieke spel. Ook de variabele 'onderwerp' had beter verdeeld kunnen zijn. De meeste aandacht in de berichtgeving ging uit naar het politieke besluitvormingsproces. Zeer weinig aandacht kregen onderwerpen als hulpverlening of binnenlandse aangelegenheden in Afghanistan, zoals opbouw, democratisering en onderwijs. De aanwezige argumentatie in de artikelen valt op door een niet volledig geschetst beeld. Belangrijke argumenten die wel in de politieke discussie zijn gebruikt, komen zo goed als niet voor in de berichtgeving. Voorbeelden hiervan zijn de moeilijkheid van de scheiding tussen 'Operation Enduring Freedom' en de 'ISAF-missie', de strijd tegen terrorisme en het gevaar voor de Nederlandse militairen.

Samenvattend is te stellen dat de inhoud van de berichtgeving voor een gedeelte intern pluriform is omdat vele kanten van de discussie zijn belicht. Hiervoor zijn verschillende actoren, onderwerpen en argumenten gebruikt. De interne pluriformiteit op inhoud had beter in evenwicht kunnen zijn door een meer gelijke verdeling van artikelen die voor en tegen de uitzending zijn. Ook zijn een aantal belangrijke onderwerpen, actoren en argumenten niet genoemd of bijna niet genoemd.

De tweede deelvraag luidt: **‘Is de kleuring van de berichtgeving over de casus ‘Uruzgan’ intern pluriform?’**

De kleuring van de artikelen is de tweede dimensie van interne pluriformiteit waar naar in de berichtgeving over de casus gekeken is. De kleuring is opgebouwd uit de variabelen ‘toon’ en ‘kop’ van elk artikel. De kop wordt weer beoordeeld aan de hand van de toon van en de actoren in de kop. Deze kleuring van de berichtgeving is voor een gedeelte intern pluriform. Er zijn positieve, negatieve en neutrale artikelen aanwezig in de berichtgeving. Deze zijn in evenwicht met elkaar. Opvallend bij de toonzetting van de artikelen is dat deze voor de feitelijk berichten (zonder oordeel) heel negatief is. Doordat veel meer artikelen, zoals uit deelvraag 1 bleek, voor de uitzending zijn en deze ook positief van toon zijn, is de gehele verdeling van toonzetting toch nog in evenwicht. De toonzetting in de kop van de artikelen is gevarieerd. De verdeling van de actoren in de variabele ‘kop’ is enigszins in evenwicht. Maar voor beide variabelen geldt dat de verdeling evenwichtiger had kunnen zijn. De toon in de kop is meer negatief dan positief. De verdeling van de actoren is niet volledig in evenwicht. Hier is, net als bij de actoren in de artikelen zelf, D66 goed vertegenwoordigd en zijn de SP en GroenLinks niet terug te vinden. Samenvattend is de berichtgeving op kleuring gedeeltelijk intern pluriform. De toonzetting lijkt goed verdeeld. Dit is echter niet helemaal het geval omdat er in de toonzetting van de feitelijke artikelen (‘zonder oordeel’) een onevenwichtige verdeling is. Ook hadden de toon en actoren in de kop beter verdeeld kunnen zijn.

De derde deelvraag was de volgende: **‘Is de vorm van de berichtgeving over de casus ‘Uruzgan’ intern pluriform?’**

De dimensie ‘vorm’ heeft niet direct invloed op de interne pluriformiteit van de berichtgeving. In combinatie met andere variabelen kunnen de variabelen van de dimensie ‘vorm’ versterkend of verzwakkend werken. De variabelen in deze dimensie zijn de plaats van de artikelen over de casus in de Volkskrant en het aantal woorden van de artikelen. De eerste variabele speelt in op het feit dat hoe prominenter de plek van

het bericht in de krant is, hoe meer de berichtgeving hierdoor opvalt en hoe vaker het bericht zal worden gelezen. De tweede variabele is van invloed op de hoeveelheid aandacht die de andere variabelen krijgen in de berichtgeving. Hoe meer woorden een artikel bevat hoe meer aandacht bepaalde waardes van variabelen krijgen.

Geconcludeerd kan worden dat de vorm van de artikelen invloed heeft op de interne pluriformiteit van de berichtgeving. Een belangrijk voorbeeld hiervan, in de analyse, is dat zowel bij de variabele 'oordeel' de waarde 'voor' en bij de variabele 'toon' de waarde 'positief' procentueel gezien stijgen als geheel van de artikelen ten opzichte van de andere waardes, als het aantal woorden wordt meegewogen. Ook stegen D66 en de PvdA ten opzichte van de andere politieke partijen als het aantal woorden werd meegeteld. De plaats in de krant bleek ook invloed te hebben, ongeveer 50 procent van de artikelen uit de berichtgeving over Uruzgan gaat op de voorpagina over de politieke discussie in Nederland. Er kan niet geconcludeerd worden dat de vorm van de berichtgeving wel of niet intern pluriform is. Wel kan geconcludeerd worden dat de vorm in deze casus bepaalde effecten in de berichtgeving versterkt heeft. Bepaalde waardes van variabelen kregen meer nadruk in de berichtgeving doordat de artikelen of meer woorden bevatten of op een prominentere plaats in de krant staan.

De vierde deelvraag is de volgende: **'Welke factoren hebben invloed op de interne pluriformiteit bij de Volkskrant?'**

Er zijn vele factoren van invloed op de mediasector in zijn geheel, op de Volkskrant en op zijn berichtgeving in het bijzonder. De drie belangrijkste factoren van invloed op de berichtgeving van de Volkskrant en op de berichtgeving over Uruzgan zijn 'de Volkskrantlezer', 'de journalist' en 'de organisatie'.

Krantenorganisaties functioneren in een paradox. Aan de ene kant zijn ze onderdeel van een commercieel bedrijf dat zoveel mogelijk kranten moet verkopen en aan de andere kant hebben ze een verantwoordelijkheid naar de maatschappij toe. Het hierin opgezochte evenwicht heeft invloed op de berichtgeving en de interne pluriformiteit daarvan. De tweede belangrijke factor is de journalist. Journalisten zijn zich bewust van hun taak en ze zijn steeds beter opgeleid. Het vak journalistiek is geprofessionaliseerd. Toch werken onbewust altijd processen mee, beïnvloed door afkomst, ideologie, structuur en vaste gewoonte, bij het uitoefenen van het journalistieke beroep. Bewust zal een journalist in feitelijke berichtgeving zijn of haar politieke voorkeur niet laten doorschemeren, maar of dit altijd het geval is kan niet met zekerheid worden

vastgesteld. Ook lijken journalisten 'analyse en interpretatie' van berichtgeving steeds belangrijker te vinden, terwijl de basis toch de feitelijk objectieve verslaglegging is. De factor 'organisatie' heeft meerdere eigenschappen die invloed kunnen uitoefenen op de berichtgeving. Ten eerste kan de geschiedenis en afkomst van de krant invloed hebben op de berichtgeving. Ten tweede beïnvloeden de afspraken, gemaakt en vastgelegd in statuten en contracten binnen de krant, de berichtgeving. Een belangrijke factor hierin is bijvoorbeeld het redactiestatuut met daarin ondermeer vastgelegd de identiteit van de Volkskrant en de bepalingen over de onafhankelijkheid van de redactie. Tevens lijkt de Volkskrant de laatste jaren zich meer bewust van de mogelijkheden van het terugkijken op de berichtgeving. Dit heeft ondermeer geleid tot de analyse van de berichtgeving over Srebrenica en onlangs tot het kritische boek *'Tussen de regels'*. Ook de aanstelling van de ombudsman kan als antwoord worden gezien op het gebrek aan kritiek en evaluatie binnen de organisatie.

8.2 Beantwoording van de hoofdvraag

De beantwoording van de hoofdvraag valt in twee delen uiteen: *'Is de berichtgeving in de Volkskrant over de casus 'Uruzgan' intern pluriform en welke factoren zijn hierop van invloed?'*

Het is moeilijk om vast te stellen wanneer er sprake is van interne pluriformiteit binnen de berichtgeving van de Volkskrant. Om dit alleen aan de hand van numerieke waardes af te meten is te beperkt. Andere factoren spelen hierbij ook een rol, zoals de vraag of er omissies zijn in de berichtgeving over de casus en de focus die de Volkskrant kiest in de berichtgeving over de casus. Als er numeriek gekeken wordt naar de berichtgeving over de casus 'Uruzgan' en als alleen een evenwicht tot interne pluriformiteit leidt, is deze niet optimaal. Er zijn in de berichtgeving duidelijk meer artikelen verschenen die voor uitzending van de troepen naar Uruzgan zijn dan tegen. De toonzetting van de berichtgeving waarin geen oordeel wordt uitgesproken is daarentegen veel meer negatief dan positief. Als we kijken naar de omissies in de berichtgeving zijn er ook een aantal te noemen. Vooral bij de variabelen 'actor' en 'argument' zijn er opvallende afwezige waardes. Twee belangrijke tegenstanders van de uitzending van Nederlandse militairen naar Uruzgan, de SP en GroenLinks, komen niet aan bod. Ook zijn een aantal argumenten die belangrijk zijn in de casus zo goed als of volledig afwezig in de berichtgeving. Dit zijn argumenten over de scheiding tussen de 'Operation Enduring Freedom' en de 'ISAF-missie', het gevaar voor de militairen en de strijd tegen terrorisme. Als derde factor kijken we naar de focus van de Volkskrant in de berichtgeving over Uruzgan. Deze blijkt erg te liggen bij de politieke discussie in Den Haag. De politieke discussie krijgt meer aandacht dan inhoudelijke onderwerpen. Ook heeft dit ertoe geleid dat er veel aandacht was voor de onveilige situatie in Afghanistan. Er werd in verhouding veel bericht over aanslagen en gevechten in Afghanistan. Dit kwam omdat de vraag of het een opbouwmissie kon worden, belangrijk was in de politieke discussie. Uit het hierboven geschetste beeld blijkt dat de berichtgeving van de Volkskrant tot op zekere hoogte intern pluriform is. Aan de ene kant is er een grote verscheidenheid van meningen, actoren en onderwerpen en aan de andere kant zijn er, zoals hierboven beschreven, kanttekeningen te plaatsen bij de berichtgeving.

Het tweede gedeelte van de hoofdvraag is moeilijk nauwkeurig te beantwoorden. De media bevinden zich in het midden van de samenleving. Vele factoren uit de verschillende analyselagen oefenen invloed uit op de media en op de Volkskrant met

zijn berichtgeving. Dit zijn internationale factoren, maatschappelijke factoren, institutionele factoren, organisatiefactoren en actorgebonden factoren. Het is haast onmogelijk om alle factoren te beschrijven. Een ander probleem is het meetbaar maken van die invloeden. Hoeveel invloed heeft een bepaalde factor nu daadwerkelijk op de berichtgeving? In dit onderzoek is ervoor gekozen om drie factoren te bekijken die invloed hebben op de berichtgeving in de Volkskrant over Uruzgan. In dit onderzoek is niet de mate van invloed aangetoond maar wel dat deze drie factoren invloed hebben. Deze factoren zijn 'de lezer', 'de journalist' en 'de organisatie'. De invloed die zij uitoefenen werkt soms positief, zoals het luisteren naar de lezer, de professionaliteit en het opleidingsniveau van de journalist en de ombudsman, het zelfkritisch vermogen en het redactiestatuut in de organisatie. Maar de invloed kan ook negatieve effecten hebben op de berichtgeving zoals het mee gaan in 'mediahypes' voor commercieel gewin, de schijnbare eenvormigheid, gebrek aan kritiek en evaluatie onderling bij journalisten en een tekort aan afstemming bij grote media onderwerpen, overlegmomenten waarop de waan van de dag overheerst, te weinig evaluatiemomenten en een van oudsher oververtegenwoordiging in de berichtgeving van 'politiek Den Haag'.

8.3 Reflectie en aanbevelingen

Pluriformiteit en in het bijzonder interne pluriformiteit is nastrevenswaardig in onze maatschappij. Het vergroot de kwaliteit van de media. Deze kwaliteit is belangrijk voor de rol die ze spelen in de maatschappij.

Het is echter moeilijk te bepalen wanneer media pluriform zijn. Dit heeft verschillende oorzaken. De belangrijkste is dat het problematisch is om vast te stellen wanneer pluriformiteit bereikt wordt. Een tekort aan pluriformiteit kan alleen worden aangetoond door alle bronnen, gebeurtenissen, zienswijze et cetera die ontbreken of ondervertegenwoordigd zijn aan te tonen. Dit heeft tot gevolg dat berichtgeving in de media nooit pluriform kan zijn in absolute zin. Dit probleem speelt op alle niveaus eerder in de scriptie beschreven. Op het macroniveau (mediasysteem) hangt pluriformiteit af van alle media en hun inhoud, kleuring en vorm. Op het mesoniveau draait het om een categorie binnen de media (dagbladpers) en op het microniveau om één medium (krant). Op al deze niveaus blijft het problematisch om het geheel te overzien en moeten keuzes worden gemaakt, die nooit volledig zijn, over wanneer de berichtgeving pluriform is. In deze scriptie is ervoor gekozen om één casus binnen één medium te onderzoeken. Hiermee wordt gedeeltelijk voorkomen de hierboven genoemde keuzes te moeten maken. Het is haast onmogelijk om te bepalen welke zaken afwezig zijn in een krant. Door een casus te kiezen kan dit probleem worden verkleind. Het gevolg hiervan wel is dat het maar een beperkt onderzoek is naar pluriformiteit.

Een tweede moeilijkheid in het onderzoek zijn de factoren die een rol spelen op de berichtgeving in de Volkskrant. Uit de theorie van McQuail bleek al dat dit om een veelvoud van factoren gaat uit verschillende analyselagen. Hierdoor is het moeilijk een uitputtend beeld te geven van de factoren van invloed. Ook is de mate van invloed van bepaalde factoren moeilijk te bepalen. In het onderzoek is ingezoomd op factoren die direct invloed hebben op de berichtgeving in de Volkskrant. Dit levert niet een volledig beeld op van alle invloedsfactoren, maar wel een inzicht in de drie onderzochte factoren. In deze scriptie zijn naast inhoudelijke moeilijkheden ook onderzoekstechnische problemen naar voren gekomen. Om de interne pluriformiteit beter te kunnen onderzoeken in de Volkskrant zouden drie onderzoekstechnische veranderingen kunnen worden aangebracht. Ten eerste wordt de betrouwbaarheid van het onderzoek verhoogd door de analyse van de artikelen door meerdere mensen te laten doen. Een tweede versterking van het onderzoek naar interne pluriformiteit bij de Volkskrant zou kunnen

worden bereikt door meerdere casus te behandelen. Hierdoor ontstaan er mogelijkheden tot vergelijking van uitkomsten waardoor deze beter te waarderen zijn. Het derde punt van aandacht is dat het onderzoek zou worden verbeterd als naar meerdere kranten gekeken zou worden. Hierbij geldt ook weer dat mogelijkheden tot vergelijking ontstaan waarmee de uitkomsten beter kunnen worden gewaardeerd.

Toch kan uit dit onderzoek worden opgemaakt dat de interne pluriformiteit bij de Volkskrant evenwichtiger kan. Door het grote belang van media in de samenleving en de hieraan gekoppelde noodzakelijke onafhankelijkheid is een zelfkritische blik een groot goed. De aanwezigheid van een ombudsman (onafhankelijk en kritisch) binnen de Volkskrant is hierin positief. Toch kunnen naar aanleiding van dit onderzoek een aantal punten van aandacht voor de Volkskrant en zijn berichtgeving worden aangegeven. Ten eerste zou het een groot goed zijn als de cultuur tussen journalisten intern zou veranderen. Uit interviews is gebleken dat momenten waarop kritiek kan worden geuit, dit niet gebeurt of te weinig. Een tweede punt van aandacht is de manier en mate van overleg bij grote mediaonderwerpen. Door dit overleg beter te structureren en meer mogelijkheden te creëren over wat er geschreven moet worden en hier kritisch op terug te kijken, zou de interne pluriformiteit kunnen worden vergroot. Een derde aandachtspunt is evaluatie. De evaluatie die nu plaatsvindt, gebeurt alleen door de ombudsman. Incidenteel zijn er ook andere momenten van terugkijken geweest. Het zou goed voor de kwaliteit van de berichtgeving zijn, als dit op gestructureerde wijze een standaard zou worden bij grote of belangrijke onderwerpen die een periode in de publiciteit zijn geweest. Het laatste punt van aandacht richt zich op de functies van de media. De Volkskrant moet er meer voor waken dat berichten in de informatiefunctie zoveel mogelijk vrij zijn van meningen. De expressiefunctie vindt zijn waarde in een goed evenwicht van onderwerpen, actoren en argumenten. De kritische functie mag daarentegen wel een duidelijke kant kiezen, onderbouwd met de grondstoffen die de krant eerder zelf in de berichtgeving heeft weergegeven.

Literatuur

Literatuur

- Bakker, P., O. Scholten (1999), *Communicatiekaart van Nederland. Overzicht van media en communicatie*, Alphen aan de Rijn: Kluwer.
- Bardoel, J.L.H. (1997), *Journalistiek in de informatiesamenleving*, Amsterdam: Cramwinckel.
- Bardoel, J.L.H. (2002), Het einde van de journalistiek? Nieuwe verhoudingen tussen professie en publiek, in J.L.H. Bardoel, C. Vos, F. van Vree, H. Wijfjes (red.), *Journalistiek cultuur in Nederland* (pp. 356-372), Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Bardoel, J.L.H. (2003), *Macht zonder verantwoordelijkheid? Media, mediabeleid en de kwaliteit van de openbare informatievoorziening*, Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Bardoel, J.L.H. (2003), *Wie zal de media mores leren?*, NRC Handelsblad, 22 februari 2003.
- Bardoel, J.L.H., J.J. van Cuilenburg (2003), *Communicatiebeleid en communicatiemarkt. Over beleid, economie en management voor de communicatiemarkt*, Amsterdam: Otto Cramwinckel Uitgever.
- Beatrix kritisch over pers, *NRC Handelsblad*, 29 november 1999.
- Beunders, H. (2002), *Journalisten moeten pen weer scherpen*, *De Volkskrant*, 20 maart 2002.
- Beunders, H. (2003), Het nieuwe 'verraad der klerken', in *Informatie en Informatiebeleid*, 21/4, pp.16-23.
- Bijna helft van bevolking is tegen missie naar Uruzgan, *de Volkskrant*, 13 januari 2006.
- Bolkenstein, F. (2001), *De zeven hoofdzonden van journalistiek*, NRC Handelsblad, 10 november 2001.
- Boot, A., M. Vochtelo (2000), Van pluriformiteit tot kwaliteit, in *Informatie en Informatie beleid*, 20/2, pp. 10-20 en 20/3, pp. 20-29.
- Brants, K., P. van Praag jr. (red.) (1995), *Verkoop van de politiek. De verkiezingscampagne van 1994*, Amsterdam: Het Spinhuis.

- Cuilenburg, J.J. van, D. McQuail (1982), *Media en pluriformiteit. Een beoordeling van de stand van zaken*, Den Haag: WRR.
- Cuilenburg, J.J. van, O. Scholten, G.W. Noomen (1992), *Communicatiewetenschap*, Muiderberg: Dick Coutinho.
- Deuze, M. (2002), *Journalists in the Netherlands. An analysis of the people, the issues and the (inter-) national environment*, Amsterdam: Aksant.
- Donk, van de W.B.H.J., D.W.J. Broeders, F.J.P.M. Hoefnagel (red.) (2005), *Trends in het medialandschap. Vier verkenningen*, Amsterdam: WRR.
- Gessel, H. van (1995), *De Volkskrant: een beeld van een dagblad*. Amsterdam: de Volkskrant.
- Habermas, J. (1996), *Between facts and norms. Contributions to a discourse theory of law and democracy*, Cambridge: The MIT Press.
- Hansen, A., S. Cottle, R. Negrine, C. Newbold (1998), *Mass Communication Research Methods*, Londen: Macmillan Press Ltd.
- Hart, H. 't, J. van Dijk, M. de Goede, W. Jansen, J. Teunissen (2002), *Onderzoeksmethoden*, Amsterdam: Boom.
- Hendriks, F., A.F.A. Korsten (2001), Media in de politieke democratie, in *Bestuurskunde*, 10/7, pp. 278-291.
- Huysmans, F, J. de Haan, A. van den Broek (2004), *Achter de schermen. Een kwart eeuw lezen, luisteren, kijken en internetten*, Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Kersbergen, K. van, I.M.A.M. Pröpper (1995), Debat over het publieke debat, in K. Kersbergen, I.M.A.M. Pröpper (red.), *Publiek Debat en Democratie* (pp. 195-222), Den Haag: Sdu Uitgeverij.
- Klaassen, J., T. Klein (2002), *Srebrenica in de Volkskrant 1991-1995*, Amsterdam: de Volkskrant.
- Kleinnijenhuis, J., D. Oegema (1995), De media op drift, in K. Kersbergen, I.M.A.M. Pröpper (red.), *Publiek Debat en Democratie* (pp. 175-194), Den Haag: Sdu Uitgeverij.
- Kleinnijenhuis, J., D. Oegema, J. de Ridder, A. van Hoof, R. Vliegthart (2003), *De puinhopen in het nieuws. De rol van de media bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2002*, Alphen aan den Rijn: Kluwer.

- Kunneman, H., G.M. Munnichs (1999), Jurgen Habermas, in H.J. Achterhuis (et al.), *De denkers: een intellectuele biografie van de twintigste eeuw*, Amsterdam: Contact.
- Laan, M. van der (2004), *Toespraak bij Jaarvergadering van Nederlandse Dagbladpers*, Amsterdam, 14 september, 2004.
- Laan, M. van der (2005), 'Soms moet je in stilte opereren', in *De Journalist*, 110/2, p 18.
- Lichtenberg, L. (2001), Prijsafspraken en persverscheidenheid: Prijsgevoeligheid van persorganen in een veranderd communicatielandschap, in: M. Becker, H. Garretsen, T. van den Hoogen, K. Klop, J. Peil, K. Rijnvos (red.) (2001), *Economie en ethiek in dialoog*, Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Luyendijk, J. (2005), *Het zijn net mensen. Beelden van het Midden-Oosten*, Amsterdam: Podium.
- McQuail, D. (1994), *Mass communication theory: an introduction*, London: Sage Publications.
- McQuail, D. (2005), *McQuail's Mass Communication Theory*, London: Sage Publications.
- Ministerie van Buitenlandse Zaken (2005), *brief aan Tweede Kamer op 3 juni 2005*, nr. DVB/CV-176/05.
- Nationaal Onderzoek Multimedia (2004), *NOM Print Monitor*, Amsterdam: NOM.
- Neuman, W. L. (2000), *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative approaches*, Boston: Allyn and Bacon.
- Norušis, M.J. (1999), *SPSS 9.0: Guide to Data Analysis*, New Jersey: Prentice Hall.
- PCM Uitgevers (2005), *Jaarverslag 2005*, Amsterdam: PCM Uitgevers B.V.
- Raad voor Cultuur (2003), *Media*, Den Haag: Raad voor Cultuur.
- Raad voor Cultuur (2005), *Pluriform nieuws. Advies voor waarborgen van interne pluriformiteit van de nieuwsvoorziening van de landelijke publieke omroep*, Den Haag: Raad voor Cultuur.
- Raad voor het Openbaar Bestuur (2003), *Politiek en Media. Pleidooi voor een LAT-relatie*, Den Haag: Rob.

- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2003), *Medialogica. Over het krachtenveld tussen burgers, media en politiek*, Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Rosenthal, U. (2001), De media: machtsuitoefening en controle op de macht, in *Bestuurskunde*, 10/7, pp. 292-298.
- Schoof, R. (2002), *Boze lezers en het journalistieke tekort*, NRC Handelsblad, 8 juni 2002.
- Tweede Kamer, *Bestrijding internationaal terrorisme*, vergaderjaar 2005-2006, 27925, nr. 193, 194, 197 en 201.
- Tweede Kamer, *NAVO*, vergaderjaar 2004-2005, 28676, nr. 22.
- Tweede Kamer, *Politiek en media*, vergaderjaar 2003–2004, 29 692, nr. 1.
- Tweede Kamer, *Uitzending Nederlandse militairen*, vergaderjaar 2005-2006, handeling 45, 2 februari 2006.
- Valcke, P. (2004), *Digitale Diversiteit. Convergentie van Media-, Telecommunicatie- en Mededingsrecht*, Brussel: De Boeck & Larcier N.V.
- Vasterman, P.L.M. (2004), *Mediahypes*, Amsterdam: Aksant.
- Volkskrant (1998), *Redactiestatuut van de Volkskrant*, Amsterdam: de Volkskrant.
- Volkskrant (2005), *Het Profiel*, Amsterdam: de Volkskrant.
- Volkskrant (2006), *Tussen de regels: Vijf jaar verslaggeving in de Volkskrant*, Amsterdam: de Volkskrant.
- Vree, F. van (2000), *De politiek van de openbaarheid: journalistiek en publieke sfeer*, Groningen: Historische Uitgeverij.
- Wanders, J (2005), *Balkenende: is goed nieuws, geen nieuws?*, De Volkskrant, 8 november, 2005.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (1982), *Samenhangend mediabeleid*, Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2005), *Focus op functies. Uitdagingen voor een toekomstbestendig mediabeleid*, Amsterdam: Amsterdam University Press.

Websites

Tussen haakjes de laatste bezoekdatum van de site.

- Colijn, K. (2005), *Wel of niet naar Uruzgan*, www.vrijnederland.nl/vn/show/id=48126 (22-10-2006).
- Commissariaat voor de Media, *Mediaconcentratie in beeld* (2001 tot en met 2004), www.mediamonitor.nl (13-11-2006).
- Elsevier, *Uruzgan*, <http://www.elsevier.nl/dossier/asp/dossier/481/index.html> (13-11-2006).
- Hogeschool Utrecht, *Gedragscode voor journalisten*, <http://virtmed.fcj.hvu.nl/doc/bordeaux-nl.html> (13-11-2006).
- LexisNexis Academic, <http://maatwerk.lexisnexis.nl/In/Erasmus/> (13-11-2006).
- Ministerie van Defensie, *Afghanistan*, <http://www.mindef.nl/missies/afghanistan/index.aspx> (26-10-2006).
- NATO, *NATO in Afghanistan*, <http://www.nato.int/issues/afghanistan/index.html> (13-11-2006).
- NOS Journaal, *Afghanistan krabbelt langzaam op*, http://www.nos.nl/nosjournaal/artikelen/2006/1/28/afghanistan_achtergrond.html (26-10-2006).
- Parlement & Politiek, *Besluitvorming uitzending militairen*, <http://www.parlement.com/9291000/modulesf/h75gey1l> (13-11-2006).
- PCM Uitgevers, *Historie*, <http://www.pcm.nl/Default.aspx?NavID=16> (22-10-2006).
- PCM Uitgevers, *Perscombinatie*, <http://www.pcm.nl/Default.aspx?NavID=248> (22-10-2006).
- Raad voor de Journalistiek, *Wat is de raad voor de journalistiek?*, www.rvdj.nl (13-11-2006).
- Regering.nl, *Afghanistan: ISAF en Enduring Freedom*, <http://www.regering.nl/actueel/dossieroverzicht/afghanistan.jsp> (13-11-2006).
- Volkskrant, *Missie Afghanistan*, http://www.volkskrant.nl/achtergrond/binnenland/missie_afghanistan/ (13-11-2006).

Bijlagen

Bijlage 1: Kaart Afghanistan (Uruzgan)

Bijlage 2: Twee voorbeelden van journalistieke gedragscodes

Aangenomen door de IFJ tijdens congres in Bordeaux, april 1954, geamendeerd in 1986 met een negende, als zevende geplaatste artikel over racisme (<http://virtmed.fcj.hvu.nl/doc/bordeaux-nl.html>).

Deze internationale verklaring is wereldkundig gemaakt als een standaard van beroepsgedrag door journalisten in hun werkzaamheid van bijeenbrengen, verzenden, verspreiden en commentariëren van nieuws en inlichtingen en in het beschrijven van gebeurtenissen.

- Eerbied voor waarheid en voor het recht van het publiek op waarheid is de eerste plicht van de journalist
- Bij het nakomen van deze plicht zal de journalist opkomen voor de volgende twee beginselen: vrijheid in verantwoord bijeenbrengen en publiceren van nieuws, en het recht van faire commentaar en kritiek.
- De journalist doet zijn berichtgeving alleen berusten op feiten waarvan hij de bron kent. Hij zal wezenlijke informatie niet achterwege laten en geen documenten vervalsen.
- Bij het verkrijgen van nieuws, foto's en documenten zal hij op faire wijze te werk gaan.
- Hij zal bereid zijn elke verstrekte informatie die schadelijk onnauwkeurig blijkt, op royale wijze recht te zetten.
- Hij zal het beroepsgeheim in acht nemen ten aanzien van de bron van in vertrouwen verkregen informatie.
- De journalist zal zich bewust zijn van het gevaar van door media verspreide discriminatie, en zal al het mogelijk doen om discriminatie te voorkomen, gebaseerd op, o.a., ras, sex, sexuelle geaardheid, taal, godsdienst, politieke of andere meningen en nationale of sociale afkomst.
- Hij zal als ernstige journalistieke vergrijpen beschouwen: plagiaat, laster, smaad, belediging en ongegronde beschuldigingen; het aanvaarden van steekpenningen, in welke vorm ook, tot het verrichten of het achterwege laten van enige publicatie.

Pluriformiteit bij het ontbijt

- Iedere journalist die deze aanduiding waardig is, beschouwt het als zijn plicht bovenstaande beginselen oprecht in acht te nemen. Met inachtneming van de algemene wetgeving van zijn land zal hij in beroepszaken slechts de rechtspleging van zijn vakgenoten erkennen; hij verwerpt elke tussenkomst van overheidspersonen of anderen.

Gedragscode voor Nederlandse journalisten opgesteld door het Nederlands genootschap van Hoofdredacteuren (De Journalist, 15-12-1995):

- De journalist beschouwt een deugdelijke publieke nieuwsvoorziening als een algemeen belang van de eerste orde. Ten behoeve daarvan geeft hij via zijn medium informatie door, die bestaat uit feiten, meningen en/of beelden. Daarbij neemt hij de werkelijkheid, zoals hij die aantreft en waarneemt, als uitgangspunt.
- Bij het verzamelen, vormgeven en doorgeven van informatie komt de journalist vrijheid en onafhankelijkheid toe; een onbelemmerde nieuwsgaring is daartoe een primaire maatschappelijke voorwaarde. Op zijn beurt gaat de journalist bij zijn berichtgeving, ook in maatschappelijk opzicht, zorgvuldig en integer te werk.
- De journalist verwerpt: **het** aannemen van materiële of immateriële vergoedingen die bedoeld zijn berichtgeving te beïnvloeden, te bevorderen of tegen te gaan, **het** opzettelijk onjuist, onvolledig of niet weergeven van beschikbare informatie, die voor een goede publieke nieuwsvoorziening relevant is, **het** bedrijven van informatievervalsing of andere vormen van misleiding, **het** in berichtgeving uiten van ongegronde beschuldigingen, **het** misbruik maken van zijn positie als journalist.
- De feiten, meningen en/of beelden die de journalist weergeeft, berusten uitsluitend op eigen waarneming of op bronnen die hem bekend zijn en die hij betrouwbaar acht. De journalist zal overeengekomen vertrouwelijkheid van deze bronnen respecteren en zoveel als in zijn vermogen ligt garanderen. Hij past hoor en wederhoor toe waar dit geboden is voor het verwerven van de feiten. Hij past eveneens hoor en wederhoor toe om niet door het algemeen belang gerechtvaardigde eenzijdigheid in berichtgeving te voorkomen.
- In beginsel maakt de journalist zich bij het verzamelen van informatie als zodanig bekend. Hierop kan een uitzondering worden gemaakt wanneer informatie die het algemeen belang dient, alleen op een andere manier kan worden verkregen.

- De journalist ontziet de privacy van slachtoffers, nabestaanden, patiënten, verdachten, veroordeelden en eventueel anderen door de algemene herkenbaarheid van betrokkenen in de berichtgeving te vermijden in al die gevallen waarin deze personen onevenredig nadeel van herkenbaarheid zullen ondervinden en voor zover het vermijden van herkenbaarheid niet in strijd is met het belang van een adequate berichtgeving.
- De journalist hoeft met betrekking tot de privacy geen of minder terughoudendheid te betrachten indien anders verwarring met anderen kan ontstaan, indien het nieuwsfeit van dien aard is dat de identiteit van een betrokkene als integrerend onderdeel van de berichtgeving moet worden gezien, indien een betrokkene in lokale, regionale, nationale of internationale zin geacht kan worden een publieke of bekende persoonlijkheid te zijn, indien een betrokkene uitdrukkelijk te kennen geeft tegen openbaarmaking van zijn identiteit geen bezwaar te hebben.
- De journalist van wie blijkt dat hij zich schuldig heeft gemaakt aan onjuiste berichtgeving, zal op de kortst mogelijke termijn tot een passende rechtzetting overgaan c.q. deze bevorderen. Voorts bevordert de journalist dat een betrokkene die zich door zijn berichtgeving in redelijkheid tekort gedaan voelt, de gelegenheid krijgt binnen de daarvoor door het medium gestelde spelregels te reageren.

Bijlage 3: Functies van media

- Informatiefunctie
  - Het verstrekken van informatie over gebeurtenissen en de stand van zaken in de maatschappij en in de wereld.
  - Het aanduiden van machtsrelaties in de maatschappij.
  - Het faciliteren van innovatie, aanpassingen en vooruitgang.
- Correlatie
  - Het verklaren, interpreteren en van commentaar voorzien van de betekenis van gebeurtenissen en van informatie.
  - Het voorzien van steun voor aan gevestigd gezag en normen.
  - Socialiseren.
  - Het coördineren van verschillende activiteiten.
  - Het scheppen van voorwaarden met tot consensus in de maatschappij te komen.
  - Het bepalen van prioriteiten en relativering.
- Continuïteit
  - Het uitdragen van de dominantie cultuur en het erkennen van subculturen en nieuwe culturele ontwikkelingen.
  - Het ontwikkelen en behouden van normen en waarden.
- Entertainment
  - Het verzorgen van amusement, afleiding en ontspanning.
  - Het verminderen van sociale spanningen.
- Mobilisatie
  - Campagne voeren voor sociale doelen in de sfeer van politiek, oorlog, economische ontwikkeling, werk en soms religie.

(McQuail, 2005: 97-98)

Bijlage 4: Model van inhoudsanalyse

Variabelen	Waarde
Soort artikel (vorm)	<ol style="list-style-type: none"> 1. feitelijk artikel 2. achtergronden/analyse 3. opinie artikel (debat ook columns) 4. redactie artikel (redactie)
Oordeel (inhoud)	<ol style="list-style-type: none"> 1. voor 2. tegen 3. neutraal 4. geen oordeel
Actoren (inhoud)	<ol style="list-style-type: none"> 1. hulporganisaties (bv Novib) 2. militair (alles behalve vakbonden) 3. militair (vakbonden) 4. PvdA (politieke partijen) 5. VVD (pp) 6. CDA (pp) 7. D66 (pp) 8. GroenLinks (pp) 9. SP (pp) 10. ChristenUnie (pp) 11. meerdere politieke partijen (pp) 12. NAVO (buitenland) 13. VS (buitenland) 14. Afghanistan (buitenland) 15. overig buitenland (buitenland) 16. meerdere actoren 17. geen
Argumenten (inhoud, secundair)	<ol style="list-style-type: none"> 1. tegen terrorisme (voor) 2. hulp Afghanistan (voor) 3. solidariteit VS/bondgenoten (voor) 4. gevaar militairen (tegen)

Pluriformiteit bij het ontbijt

	<ol style="list-style-type: none"> 5. scheiding OEF/ISAF (tegen) 6. geen opbouw mogelijk (tegen) 7. niet solidair (tegen) 8. pacifistisch (tegen) 9. geen (neutraal) 10. meerdere argumenten 11. anders 12. stabiliteit regio (voor) 13. humanitair beleid (tegen)
Onderwerp (inhoud)	<ol style="list-style-type: none"> 1. hulpverlening 2. militaire handelingen/gevechten/aanslagen enz 3. politieke discussie 4. binnenland Afghanistan 5. humanitair beleid 6. niet-politieke discussie over uitzending 7. meerdere/anders/divers
Toon/teneur (kleuring)	<ol style="list-style-type: none"> 1. positief 2. negatief 3. neutraal
Bron (niet gebruikt)	<ol style="list-style-type: none"> 1. van onze verslaggever 2. van onze correspondent 3. redactie 4. ingezonden 5. persbureau 6. columnist 7. onbekend
Aantal woorden(vorm)	Getal
Plaats in krant(vorm)	<ol style="list-style-type: none"> 1. voorpagina 2. binnenland

	<ol style="list-style-type: none"> 3. buitenland 4. economie 5. forum 6. voorkant 7. kunst 8. sport 9. achterkant 10. vervolg 11. betoog 12. kennis 13. verleiding 14. cicero
Kop (kleuring)	<ol style="list-style-type: none"> 1. toon/teneur (zie toon/teneur) 2. actoren (zie actoren)
Datum (secundair)	Datum

Bijlage 5: Voorbeeld artikel

NAVO-chef: Nederland moet wel meedoen aan missie

Secretaris-generaal De Hoop Scheffer van de NAVO heeft een dringend beroep gedaan op het kabinet ja te zeggen tegen een nieuwe vredesmissie in **Afghanistan**. Bronnen rond het kabinet noemen de uitzending van troepen hoogst onzeker, nu regeringspartij D66 zich ertegen keert.

Oud-minister van Buitenlandse Zaken De Hoop Scheffer waarschuwt dat een negatieve Nederlandse beslissing kan leiden tot een domino-effect: andere NAVO zullen ook afzien van deelname aan de vredesmacht **ISAF**. Vandaag buigt de ministerraad zich in een ingelaste vergadering over een voorstel van de ministers Bot van Buitenlandse Zaken en Kamp van Defensie om 1100 militairen naar het gevaarlijke zuiden van **Afghanistan** te sturen.

Volgens Kamp is het mogelijk dat het kabinet, dat al verscheidene malen over de kwestie heeft gesproken, opnieuw besluit tot uitstel. De Tweede Kamer heeft laten weten geen debat te willen voeren voor het kerstreces. Kamp hoopt D66 alsnog te kunnen overtuigen.

Voor hem kwam het negatieve oordeel van D66 als 'een schok'. 'Laten we het aan andere landen over om de democratisch gekozen regering van dit doodarme land te ondersteunen en te voorkomen dat het weer een vrijhaven voor terroristen wordt', schreef Kamp zondagavond op zijn weblog.

In politiek Den Haag wordt met spanning uitgekeken naar het standpunt van de D66-ministers Pechtold voor Bestuurlijke Vernieuwing en Brinkhorst van Economische Zaken. De fractie van D66 liet vrijdag weten tegen de missie te zijn. Volgens fractieleider Dittrich is de voorgenomen wederopbouw in de Afghaanse provincie **Uruzgan** ondoenlijk, gezien de instabiliteit in het gebied.

De coalitiepartners VVD en CDA zijn onaangenaam verrast door de stap van D66. Volgens VVD-Kamerlid Van Baalen is het onbehoorlijk om een standpunt in te nemen voordat het kabinet een besluit heeft genomen. CDA-Kamerlid Ormel spreekt over 'onzorgvuldigheid'.

Beiden wijzen erop dat de Kamer heeft besloten hoorzittingen te houden met militaire en andere deskundigen alvorens een oordeel te vellen over uitzending van troepen, indien het kabinet daartoe besluit. D66'er Dittrich pleitte deze maand zelf voor het organiseren van van een of meer hoorzittingen.

Analyse artikel

Variabelen	Waardes
Oordeel	Neutraal
Argumenten	Meerdere
Actoren	Meerdere
Onderwerp	Niet-politieke discussie
Toon	Neutraal
Kop: toon	Positief
Kop: actor	NAVO
Type	Feitelijk
Woorden	361
Plaats	Binnenland
Datum	38705

Oordeel

Het oordeel is neutraal. Dit komt doordat in het artikel een belangrijk ‘voor’ argument te weten ‘solidariteit’ en een belangrijk ‘tegen’ argument te weten ‘opbouw is niet mogelijk’ aanwezig zijn en elkaar in evenwicht houden.

Argumenten

Omdat verschillende argumenten worden gebruikt, zowel ‘voor’ als ‘tegen’ de uitzending, is de waarde van deze variabele ‘meerdere argumenten’. Het ‘voor’ argument is: *‘Oud-minister van Buitenlandse Zaken De Hoop Scheffer waarschuwt dat een negatieve Nederlandse beslissing kan leiden tot een domino-effect: andere NAVO zullen ook afzien van deelname aan de vredesmacht **ISAF**.’*

En het ‘tegen’ argument is: *‘Volgens fractieleider Dittrich is de voorgenomen wederopbouw in de Afghaanse provincie **Uruzgan** ondoenlijk, gezien de instabiliteit in het gebied.’*

Actoren

In dit artikelen zijn meerdere actoren van belang. De belangrijkste zijn De Hoop Scheffer van de NAVO, minister Kamp van de VVD en Pechtold en Dittrich van D66. De waarde van de variabele ‘actor is dan ook ‘meerdere actoren’.

Onderwerp

Het belangrijkste onderwerp in het artikel is het feit dat de NAVO zich uitspreekt voor de uitzending van Nederlandse militairen naar Uruzgan. Hierdoor behoort dit artikel tot de waarde 'niet-politieke discussie over uitzending'.

Toon

De toon van het artikel is neutraal. Dit omdat aan de ene kant de NAVO spreekt over een vredesmissie waar Nederland aan mee moet doen. Aan de andere kant zegt D66 dat een opbouwmissie helemaal niet mogelijk is door de instabiele situatie.

Type

Het artikel is een feitelijk artikel. Het geeft feitelijk weer wat de De Hoop Scheffer heeft gezegd en hoe daar op door anderen is gereageerd.

Kop

De kop is positief van toon: '*Nederland moet wel meedoen*'. En de actor in de kop is de NAVO.

Bijlage 6: Overzicht gebruikte tabellen

De tabellen zijn opgenomen in volgorde van voorkomen in hoofdstuk 7: Analyse.

Tabel 3: Oordeel verdeeld over plaats (geheel)

<i>in aantal</i>	Voor	Tegen	Neutraal	Geen	Totaal
Voorpagina	8	2	4	20	34
Binnenland	19	6	11	36	72
Buitenland	7	0	3	36	46
Economie	0	0	0	1	1
Forum	16	8	4	11	39
Voorkant	0	0	0	0	0
Kunst	0	0	0	0	0
Sport	0	0	0	0	0
Achterkant	0	0	0	0	0
Vervolg	1	1	0	3	5
Betoog	1	0	1	2	4
Kennis	1	0	0	1	2
Verleiding	0	0	0	0	0
Cicero	0	0	1	0	1

Tabel 23: Oordeel gecombineerd met argumenten

<i>in aantal</i>	Voor	Tegen	Neutraal	Geen	Totaal
Tegen terrorisme (voor)	7	0	0	0	7
Hulp Afghanistan (voor)	19	0	0	1	20
Stabiliteit regio (voor)	2	0	0	0	2
Solidariteit VS/bondgenoten (voor)	3	0	1	0	4
Gevaar militairen (tegen)	0	2	0	0	2
Scheiding oef/isaf (tegen)	0	0	0	0	0
Geen opbouw mogelijk (tegen)	0	8	1	0	9
Niet solidair (tegen)	0	1	0	0	1
Pacifistisch (tegen)	0	0	0	0	0
Humanitair beleid (tegen)	0	1	1	2	4
Geen	0	1	2	107	110
Meerdere argumenten	18	3	18	0	39
Anders	4	1	1	0	6

Tabel 5: Actoren (geheel)

	Aantal	%
Hulporganisaties	4	2
Militair	21	10,3
Militaire vakbonden	0	0
PvdA	8	3,9
VVD	4	2
CDA	5	2,5
D66	13	6,4
GroenLinks	0	0
SP	0	0
ChristenUnie	0	0
Meerdere politieke partijen	36	17,6
NAVO	9	4,4
VS	15	7,4
Afghanistan	20	9,8
Overig buitenland	14	6,9
Meerdere actoren	49	24
Geen	0	0

Tabel 6: Actoren gewogen naar aantal woorden (geheel)

	%
Hulporganisaties	1,5
Militair	10,9
Militaire vakbonden	0
PvdA	5,1
VVD	1,8
CDA	1,5
D66	7,7
GroenLinks	0
SP	0
Christenunie	0
Meerdere politieke partijen	14,3
Navo	4,6
VS	7,2
Afghanistan	6,5
Overig buitenland	5,5
Meerdere actoren	28,5
Geen	4,8

Pluriformiteit bij het ontbijt

Tabel 24: Actoren verdeeld over plaats

<i>in aantal</i>	Voorpagina	Binnenland	Buitenland	Economie	Forum	Voorkant	Kunst	Sport	Achterkant	Vervolg	Betoog	Kennis	Verleiding	Cicero	Totaal
Hulporganisaties	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	4
Militair	1	13	0	0	3	0	0	0	0	0	1	2	0	1	21
Militair vakbonden	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
PvdA	1	5	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
VVD	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
CDA	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
D66	2	6	0	0	4	0	0	0	0	1	0	0	0	0	13
GroenLinks	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ChristenUnie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Meerdere politieke partijen	11	18	0	0	6	0	0	0	0	1	0	0	0	0	36
NAVO	2	2	3	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9
VS	3	2	8	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	15
Afghanistan	1	3	15	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20
Overig buitenland	5	1	7	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14
Meerdere actoren	4	16	11	0	16	0	0	0	0	0	2	0	0	0	49
Geen	1	1	0	0	2	0	0	0	0	1	1	0	0	0	6
Totaal	34	72	46	1	39	0	0	0	0	5	4	2	0	1	204

Tabel 7: Actoren gecombineerd met argumenten (geheel)

<i>in aantal</i>	Tegen terrorisme (voor)	Hulp Afghanistan (voor)	Solidariteit VS/bondgenoten (voor)	Stabiliteit regio (voor)	Gevaar militairen (tegen)	Scheiding oeff/isaf (tegen)	Humanitair beleid (tegen)	Geen opbouw mogelijk (tegen)	Niet solidair (geen)	Pacifistisch (tegen)	Geen argumenten	Meerdere argumenten	Anders	Totaal
Hulporganisaties	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	3	0	0	4
Militair	0	2	0	0	1	0	0	1	0	0	13	3	1	21
Militaire vakbonden	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
PvdA	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	5	0	8
VVD	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	4
CDA	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	3	0	0	5
D66	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	7	3	0	13
GroenLinks	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ChristenUnie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Meerdere politieke partijen	1	4	0	0	0	0	1	1	0	0	23	5	1	36
Navo	1	0	3	0	0	0	0	0	0	0	3	2	0	9
VS	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	10	2	1	15
Afghanistan	2	3	0	0	0	0	0	0	0	0	15	0	0	20
Overig buitenland	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	10	1	0	14
Meerdere actoren	2	5	0	0	1	0	1	2	1	0	17	17	3	49
Geen	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	3	1	0	6
Totaal	7	20	4	2	2	0	4	9	1	0	110	39	6	204

Tabel 10: Onderwerp verdeeld over plaats (geheel)

<i>in aantal</i>	Militaire handelingen/gevechten/ aanslagen etc.			Politieke discussie	Binnenland Afghanistan	Humanitair beleid	Niet-politieke discussie over uitzending		Meerdere/anders/ divers	Totaal
	Hulpverlening									
Voorpagina	1	4	16	0	4	6	3	34		
Binnenland	1	14	37	1	3	12	4	72		
Buitenland	0	17	0	8	9	6	6	46		
Economie	0	0	0	0	0	1	0	1		
Forum	1	1	15	0	3	18	1	39		
Voorkant	0	0	0	0	0	0	0	0		
Kunst	0	0	0	0	0	0	0	0		
Sport	0	0	0	0	0	0	0	0		
Achterkant	0	0	0	0	0	0	0	0		
Vervolg	0	0	2	0	2	0	1	5		
Betoog	0	0	0	0	0	2	2	4		
Kennis	0	0	0	0	0	1	1	2		
Verleiding	0	0	0	0	0	0	0	0		
Cicero	0	0	0	0	0	1	0	1		
Totaal	3	36	70	9	21	47	18	204		

Tabel 12: Oordeel gecombineerd met actor (geheel)

<i>in aantal</i>	Voor	Tegen	Neutraal	Geen	Totaal
Hulporganisaties	1	0	0	3	4
Militair	3	2	3	13	21
Militaire vakbonden	0	0	0	0	0
PvdA	3	0	3	2	8
VVD	2	1	0	1	4
CDA	1	0	1	3	5
D66	1	4	1	7	13
GroenLinks	0	0	0	0	0
SP	0	0	0	0	0
ChristenUnie	0	0	0	0	0
Meerdere politieke partijen	8	1	4	23	36
NAVO	6	0	0	3	9
VS	3	0	1	11	15
Afghanistan	5	0	0	15	20
Overig buitenland	4	0	0	10	14
Meerdere actoren	14	7	11	17	49
Geen	2	2	0	2	6
Totaal	53	17	24	110	204

Tabel 13: Oordeel gecombineerd met onderwerp (geheel)

<i>aantal woorden</i>	Voor	Tegen	Neutraal	Geen	Totaal
Hulpverlening	1	0	0	2	3
Militaire handelingen/gevechten/aanslagen etc.	3	1	0	32	36
Politieke discussie	14	8	13	35	70
Binnenland Afghanistan	1	0	0	8	9
Humanitair beleid	2	1	2	16	21
Niet-politieke discussie over uitzending	29	4	9	5	47
Meerdere/anders/divers	3	3	0	12	18
Totaal	53	17	24	110	204

Tabel 25: Toon verdeeld over plaats

<i>in aantal</i>	Positief	Negatief	Neutraal	Totaal
Voorpagina	11	13	10	34
Binnenland	21	18	33	72
Buitenland	13	27	6	46
Economie	1	0	0	1
Forum	15	11	13	39
Voorkant	0	0	0	0
Kunst	0	0	0	0
Sport	0	0	0	0
Achterkant	0	0	0	0
Vervolg	1	3	1	5
Betoog	1	1	2	4
Kennis	2	0	0	2
Verleiding	0	0	0	0
Cicero	0	0	1	1
Totaal	65	73	66	204

Tabel 18: Actor in kop

	Aantal	%
Hulporganisaties	2	1
Militair	21	10,7
Militaire vakbonden	0	0
PvdA	8	4,1
VVD	6	3,1
CDA	6	3,1
D66	15	7,7
GroenLinks	0	0
SP	0	0
ChristenUnie	0	0
Meerdere politieke partijen	16	8,2
NAVO	9	4,6
VS	12	6,1
Afghanistan	35	17,9
Overig buitenland	16	8,2
Meerdere actoren	12	6,1
Geen	38	19,4
Totaal	196	100

Tabel 19: Toon gekoppeld met actor in kop (geheel)

<i>in aantal</i>	Positief	Negatief	Neutraal	Totaal
Hulporganisaties	0	2	0	2
Militair	6	10	5	21
Militaire vakbonden	0	0	0	0
PvdA	3	1	4	8
VVD	1	0	5	6
CDA	2	2	2	6
D66	1	4	10	15
GroenLinks	0	0	0	0
SP	0	0	0	0
ChristenUnie	0	0	0	0
Meerdere politieke partijen	1	1	14	16
NAVO	1	1	7	9
VS	1	6	5	12
Afghanistan	10	20	5	35
Overig buitenland	5	7	4	16
Meerdere actoren	5	6	1	12
Geen	10	14	14	38
Totaal	46	74	76	196

Bijlage 7: Interviews

Interview Theo Koelé

Journalist op redactie Den Haag (en in regio geweest)

Telefonisch op 11 september 2006 om 15.20

De focus van dit interview ligt op de praktijk van de berichtgeving over de uitzending van militairen naar Uruzgan. Als journalist op de redactie Den Haag en door ter plekke te zijn geweest in de regio, is Koelé betrokken geweest bij meerdere artikelen. De discussie die ontstond tijdens het gesprek ging vooral over het feit of er veel overleg is over de berichtgeving bij een bepaalde casus en hoe dit in zijn werk gaat. Koelé gaf aan dat er vooral op de redacties zelf wordt overlegd over de berichtgeving voor de volgende dag. Er wordt wel intensief overlegd door een aantal vaste redactieleden om tot een redactioneel commentaar en een standpunt te komen over een casus (in deze dus Uruzgan), maar door de organisatie heen minder. Kwalijk vindt Koelé het dat binnen deze discussie geen gebruik wordt gemaakt van deskundigen binnen de organisatie (zoals hijzelf). Er vindt dus wel overleg plaats, maar dat is vooral gericht op bestaande structuren. Al kijkt Koelé naar de gang van zaken binnen zijn eigen redactie is dit een combinatie van reageren op nieuwswaarde en verslag doen en proberen agendavormend te zijn en over zaken te schrijven die belangrijk zouden moeten zijn binnen bijvoorbeeld de politieke discussie. Als voorbeeld geeft hij hiervoor dat er door zijn redactie gekozen is om het begrip 'veiligheid' dominant te maken in de discussie. Hier ging het om het feit of het nu een opbouwmissie zou kunnen zijn of een vechtmis­sie, of dat het kabinet bijvoorbeeld te veel aandacht gaf aan het veiligheidsaspect en daardoor andere aspecten te weinig over het voetlicht kwamen. De agendasetting gebeurde dus ook zoals eerder genoemd door middel van het overleg om tot een standpunt en een redactioneel commentaar te komen (Kolé was hierbij niet betrokken). Koelé heeft wel het idee dat er 'lessons learned' zijn naar aanleiding van het onderzoek dat gedaan is na de berichtgeving over Srebrenica. Journalisten zijn zich erg bewust van de scheiding tussen feiten en meningen. Door meer gebruik te maken van achtergrondartikelen en analyses is dit bijvoorbeeld ondervangen. Ook wordt er voorzichtiger omgegaan met het kiezen van een kant in een discussie. Zo is er bijvoorbeeld gekozen niet de steun aan een partij uit te spreken bij de komende tweede

kamer verkiezingen. Koelé vindt het een groot goed dat er correct en veelzijdig wordt bericht en hij denkt dat de Volkskrant goede stappen heeft gezet door bijvoorbeeld een zelfkritisch onderzoek te doen na Srebrenica en door het instellen van een ombudsman (een onafhankelijke en kritische).

Interview Steven Ramdharie

Journalist op redactie verslaggeving (specialisatie defensie en Suriname/Antillen)

Telefonisch interview op 22 augustus om 13.00

Volgens Ramdharie is de omgang met het in de scriptie gedefinieerde begrip interne pluriformiteit vooral een kwestie van ongeschreven regels binnen de Volkskrant en zijn taak en opvatting als journalist. Hij geeft aan dat het niet een onderwerp is waar veel over gesproken dan wel intern geschreven wordt. Tijdens de casus Uruzgan is dan ook niet opzettelijk op de interne pluriformiteit van de berichtgeving gelet. Uruzgan won geleidelijk aan belang en daardoor kreeg het steeds meer aandacht binnen de Volkskrant. Redacties onderling hebben pas recent voor het eerst overlegd. Ten eerste over het wel dan niet uitzenden van een journalist naar Uruzgan nu er troepen zijn gestationeerd en over de speciale aandacht in de Volkskrant toen de uitzending begon. Door het toenemende belang is er ruimte voor iedere redactie om te publiceren over Uruzgan. Binnen de redactie van Ramdharie werd dit dagelijks besproken op de redactievergadering. Ook wordt deze redactievergadering gebruikt om terug te kijken en/of commentaar te leveren op eerder gepubliceerde stukken. Tussen de belangrijkste redactie Den Haag, Defensie en Buitenland is geen overleg geweest buiten de twee bovengenoemde keren. Het overleg vindt dagelijks per redactie per onderwerp/gebeurtenis plaats. Voor de redactie van Ramdharie geldt dat er meer nadruk op de gevaarlijke situatie en het toenemende geweld is gelegd binnen de berichtgeving (bijvoorbeeld het sneuvelen van Britse en Canadese soldaten) toen bleek dat dit een belangrijkere rol ging spelen in de politieke situatie: 'Is het nu daadwerkelijk een opbouwmissie of zal er alleen maar gevochten gaan worden?' Dit verklaart volgens hem voor een gedeelte het hoge percentage negatieve berichten binnen de variabele 'teneur' in het onderzoeksmodel. Het 'gevaar' werd een focuspunt voor de redactie. Ook is, na ruim een jaar berichtgeving over Uruzgan, nog nooit teruggekeken. Dit is geen gewoonte binnen de Volkskrant. Het is een keer eerder gebeurd (in ieder geval volgens

Ramdharie) namelijk naar aanleiding van 'Srebrenica'. De aanbevelingen zijn echter al weer vergeten. Tevens heeft Ramdharie niet het idee dat hij of andere journalisten worden gestuurd door de lijn die de redactie kiest in de berichtgeving. Vaak leest hij deze pas zelf in de krant terug. Concluderend kan worden gezegd dat 'interne pluriformiteit' niet een onderwerp is binnen de Volkskrant. Berichtgeving vindt van dag tot dag plaats en wordt afgestemd door de verschillende redactie. Uruzgan heeft hierbinnen langzaam aan aandacht gewonnen en is een steeds belangrijker nieuwsonderwerp geworden. De redactie van Ramdharie had als focuspunt het toenemende gevaar. Zelfs bij grote en lange nieuwsprojecten blijkt geen of zeer weinig overleg te zijn tussen de redacties. Ook wordt niet tot weinig teruggekeken.

Interview Tom Meens

Ombudsman de Volkskrant

Telefonisch interview op 27 augustus

De ombudsman van de Volkskrant is onafhankelijk en onderzoekt de kwaliteit van de berichtgeving in de Volkskrant. Een van de belangrijkste zaken waar hij oplet, is dat er geen eenzijdige berichtgeving (of in termen van scripties: wel interne pluriformiteit) in de Volkskrant staat. Hij vindt dat de feitelijke berichten gevrijwaard moet blijven van meningen en dat op de forumpagina een goede verdeling tussen standpunten aanwezig moet zijn. In de redactionele commentaren is de krant 'verplicht' een standpunt in te nemen.

Er vindt elke ochtend overleg plaats binnen de redacties en daarna tussen de chefs van de redacties(en adjuncten). Hier vindt overleg plaats over de berichtgeving. Hier kan ook worden teruggekeken op eerdere berichtgeving. Alleen blijkt dat de waan van de dag overheerst, volgens Meens. De forumpagina let wel zeer op het feit dat er geen eenzijdige berichtgeving ontstaat. Ook organiseert de ombudsman regelmatig overleg over zaken die hem zijn opgevallen. De ombudsman zorgt, naast het feit dat elke redactie elke ochtend zelf terug moet kijken, voor een kritische terugblik op de berichtgeving. De redacties doen dit elke ochtend, alleen werkt dit niet optimaal door verschillende redenen. Ten eerste is het 'not done' om kritiek op collega's te leveren, ten tweede leven journalisten met de waan van de dag en zijn ze meer met het nieuws van vandaag of morgen bezig dan met het nieuws van gisteren en als laatste kunnen

journalisten slecht tegen kritiek. Dit past blijkbaar niet in hun cultuur. De ombudsman geeft aan dat deze opstelling weinig professioneel is maar wel begrijpelijk. Dit is een van de redenen dat in 1996 de hoofdredacteur besloot een ombudsman in het leven te roepen. Deze moest het journalistieke debat levendig houden en controle uitoefenen op de berichtgeving in de krant. Er verschijnen genoeg artikelen waar de Meens kritisch over is. Dit komt bijvoorbeeld door het niet scheiden van meningen en feiten door journalisten in artikelen. Als dit niet wordt 'gezien' door redacteur of hoofdredacteur, kan de ombudsman hier wat van zeggen of in zijn wekelijkse commentaar in de Volkskrant het bekritisieren. Ook heeft hij bijvoorbeeld invloed uitgeoefend om de rectificatierubriek dagelijks en correct in de krant te krijgen. Tevens legt hij regelmatig grotere onderwerpen onder de loep. Hij kijkt dan terug naar alle berichten die zijn verschenen en spreekt daar een kwaliteitsoordeel over uit. Ook behandelt hij klachten die binnen komen van bijvoorbeeld lezers. Als ze terecht zijn probeert de ombudsman dit in de organisatie uit te zetten. Als de ombudsman er niet uit komt stuurt hij ze door naar Raad van de Journalistiek.

In de oorlogscasus, zoals Uruzgan zie je vaak gebeuren dat de berichtgeving afstandelijk is totdat er Nederlanders bij betrokken raken. Dit is een van de zaken die de lijn van berichtgeving bepaalt, zeker in deze casus.

Interview Arie Elshout

Adjunct-hoofdredacteur de Volkskrant (belast ondermeer met de nieuwskrant en de berichtgeving over Afghanistan)

Telefonisch interview op 13 september 2006 om 11.00

Elshout geeft aan dat een krant geen monolithisch geheel is. Er heerst niet 1 overheersende mening onder de journalisten en redacteurs. Bij de Volkskrant werkt een redactie van ongeveer 220 redacteurs met vele verschillende inzichten. Het tot stand komen van de krant is dan ook een dialectisch proces waar de discussie tussen de vele journalisten en redacteurs een belangrijk onderdeel van uitmaakt. Alle feiten en meningen worden vanuit verschillende perspectieven bekeken. Drie overleg momenten spelen hierin een belangrijke rol. Elke redactie heeft elke morgen zijn eigen overleg. Een overleg waar vooral vooruit wordt gekeken en waar soms de berichten die eerder geschreven zijn worden bekritiseerd. Een tweede overleg vindt hierna plaats met alle

redacteurs. Als laatste is er nog het commentatorenberaad, hier wordt de lijn van bijvoorbeeld het redactioneel commentaar bepaald. Dit is een select gezelschap om de scheiding tussen feiten en commentaar voor mogelijke anderen betrokkenen niet moeilijker te maken.

Volgens Elshout moet de hedendaagse krant feitelijk objectief berichten. Het is belangrijk dat feiten en meningen gescheiden blijven. Deze berichtgeving moet de objectieve grondstoffen aandragen om bepaalde onderwerpen van zoveel mogelijk kanten te belichten. De forumpagina is een redelijk autonoom onderdeel. Er wordt van verwacht dat deze in balans is qua berichtgeving. Soms wordt deze letterlijk geteld zoals in de casus 'Europese grondwet' of anders gebeurd dit meer op het timmermansoog van de forumredacteurs. Als Elshout terugkijkt op eerdere berichtgeving, dan kan hij twee momenten aangeven, waar de Volkskrant het moeilijk heeft gehad met de kwaliteit van de berichtgeving. Dit uitte zich op het gebied van de scheiding van feiten en meningen en om zo veelzijdig mogelijk te berichten. Tijdens het Kosovo conflict kwam het NAVO-perspectief teveel over het voetlicht en de andere partijen te weinig. Dit is geprobeerd aan te passen in de berichtgeving. Een andere bekende casus is die van de berichtgeving over de val van Srebrenica. Hierna heeft de Volkskrant een zelfkritisch rapport geschreven, waar lessen uit zijn voortgekomen voor de gehele organisatie.

Als we nu naar de casus Uruzgan kijken is Elshout tevreden over de berichtgeving. Hij geeft wel aan dat op bepaalde momenten misschien iets teveel invloed op de berichtgeving is geweest door het vele berichten over de loop van het politieke proces. Hierdoor is ook veel bericht gevaarlijke situatie in Afghanistan en kregen bijvoorbeeld aanslagen veel aandacht. Deze politieke angel is dan ook van belang en heeft zeker nieuwswaarde maar misschien krijgen hierdoor andere onderwerp zoals de verkiezingen of bepaalde verbeteringen minder aandacht.

Er vindt geen sturing van boven af plaats over de bepaalde mening in de casus die de redactie volgt. Wel zijn van belang bij de keuzes in berichtgeving hoeveel nieuwswaarde een feit heeft, welke aspecten belangrijk zijn en of er een evenwichtig beeld wordt geschetst.

Ook vindt Elshout dat met het hoog op evaluatie en leren van fouten uit het verleden de krant goed bezig is. Er zijn op dit moment drie manieren waarop dit gebeurt. De belangrijkste is de ombudsman. Een tweede methode is het elke dag terugkijken in de

redactievergaderingen. In het geval Srebrenica is er een onderzoek gedaan, dit zou vaker kunnen gebeuren.

Ook zijn er nog vele andere mechanisme die de veelzijdigheid van de Volkskrant garanderen. Zo gebruikt de 'forum en betoog' redactie zoveel mogelijke meningen om een evenwichtig beeld te schetsen. Er zijn columnisten werkzaam voor de Volkskrant met verschillende en botsende meningen. Ook verbeteren redacties elkaar soms door middel van stukken in de krant. Maar het belangrijkste blijft volgens Elshout de dialectiek van de krant ook al schromen journalisten nog wel is elkaar direct te corrigeren. Maar dit vindt dan wel weer zijn weg via andere mechanisme die zijn genoemd in de krant.

Interview Ko Colijn

Bijzonder Hoogleraar op het vakgebied van Internationale betrekkingen in het bijzonder mondiale veiligheidsvraagstukken en deskundig over het onderwerp 'Uruzgan'

22 mei 2006 om 14.15

Volgens Colijn is er sprake geweest van het sturen van extra troepen naar Uruzgan door Nederland vanaf ongeveer mei/juni (eerste krantenartikelen in de Volkskrant rond 9 juni). Nederland zou mee gaan doen aan de ISAF III missie onder leiding van de NAVO. Rond februari 2005 is in de marge van de besprekingen over de 'Enduring Freedom' missie van de VS gesproken over ISAF en een scheiding van de missies. In het voorjaar van 2005 heeft de NAVO uiteindelijk definitief besloten om aan ISAF III te beginnen, een missie naar het zuiden van Afghanistan. De VS heeft de NAVO uitgedaagd om te bewijzen wat ze kunnen. Het lijkt erop dat het een kroonmissie voor de NAVO is geworden, een missie om haar bestaansrecht te bewijzen. Minister Kamp heeft in die periode toegezegd dat Nederland een bijdrage zou leveren, mits er natuurlijk politieke toestemming zou komen. Toentertijd leek dit geen probleem, het was geen vechtmis­sie. De VS zou nog zeker tot juni 2006 onder 'OEF' de hete kastanjes uit het vuur halen. De NAVO zou de opbouw gaan verzorgen. Eind augustus verschijnen voor het eerst in de Amerikaanse pers berichten over het mogelijke gevaar van een missie in de provincie Uruzgan. Oud-generaal McCaffrey geeft na een studiereis in Afghanistan in het najaar van 2005 aan dat het niet gemakkelijk zal worden voor de NAVO (Colijn, weblog Vrij Nederland, december). Rond september/oktober wordt er door de militaire inlichtingen dienst onderzoek gedaan naar de mogelijke missie (dit is een standaardprocedure).

Rond oktober blijkt inderdaad dat er vraagtekens bij de missie te zetten zijn. D66 is de eerste van de politieke partijen die aangeeft dat het te gevaarlijk is. Ze spreken in het al haast klassieke verschil tussen vecht en vredesmissies. Deze missie zou een vredes-/opbouwmissie moeten worden maar daar is het veel te gevaarlijk voor. Als rond november D66 zich tegen de missie uitspreekt vraagt de PvdA om meer informatie. Ze spreken zich niet uit, dit gebeurt pas na een briefing met de Tweede Kamercommissie voor de Inlichtingen- en veiligheidsdiensten in januari (ook wel de 'commissie stiekem' genoemd). Na dit overleg zijn enkele vragen opgehelderd voor de PvdA en stemmen ze alsnog voor de missie. Ook heeft de PvdA op 25 januari 2006 gevraagd om advies van haar leden. Bos en Koenders gaven hier aan dat ze voor zouden stemmen mits de scheiding tussen de OEF en de ISAF-missie duidelijk zou zijn.

Hierna zijn enkele belangrijke actoren besproken.

- Militairen

De actorengroep militairen was voor de uitbreiding van Nederlandse inbreng. Colijn geeft echter wel aan dat binnen deze groep niet echt over een blok kan worden gesproken. Door mee te doen aan dit soort missies staan ze politiek sterker. De laatste tijd is er vooral bezuinigd op defensie. Door de missie hopen ze politiek sterker te staan. De landmacht wil zich na het Srebrenica drama nog steeds bewijzen. Ook de luchtmacht wil zich bewijzen al hebben zij al positief bijgedragen in het voormalige Joegoslavië. Tevens wil de krijgsmacht tonen dat ze een rol moeten en kunnen spelen in de strijd tegen het terrorisme. Zolang het in het binnenland niet mag, dan in ieder geval in het buitenland. Ook het feit dat de missie niet echt meer een vredesmissie te noemen is, hoeft niet negatief te zijn voor de krijgsmacht. Hierin speelt het macho-element een rol: 'we zijn toch geen mietjes'. Het onderdeel wat het minst blij is met deze gevaarlijke missie is de marechaussee, volgens Colijn. Zij zijn immers kwetsbaarder. De militairen vakbonden zijn voorzichtig. Mits alles goed geregeld is, is het een optie.

- Hulpverleners

Colijn geeft (met een lach) aan dat het doel van hulpverleners toch hulp verlenen is. Dit is ook de belangrijkste reden dat deze actorengroep voor de missie is volgens Colijn (bij Colijn alleen informatie over Novib bekend). Er zijn wel een aantal interessante feiten te melden. Zo heeft Novib invloed uitgeoefend om het een opbouwmissie te laten lijken en

daar een rol in te krijgen. Vooral de PvdA heeft hier in zijn discussie gebruik van gemaakt. Een ander interessant punt is het belangenconflict waar ze in zitten. Er is een soort angst dat militairen ontwikkelingshulp gaan uitvoeren terwijl de Novib vindt dat zij dat moeten doen. Aan de andere kant zijn er ook lokale partijen in Afghanistan die vinden dat zij het moeten doen.

- Media

De vraag is of de media een zelfstandige rol heeft gespeeld. Als voorbeeld gebruikt Colijn de PvdA. Wie gebruikt wie in zo'n discussie? Colijn denkt de PvdA zich erg goed bewust is van de beeldvorming in bijvoorbeeld de Volkskrant. De PvdA worstelde met zijn pacifistische achterban en wilde dit in goede banen leiden. Door rekening te houden met de beeldvorming kan hier invloed op worden uitgeoefend.

- NAVO

De NAVO heeft van deze missie een kroonmissie gemaakt. De NAVO wil zich waarmaken en bewijzen. Met deze missie hopen ze volgens Colijn bestaansrecht af te dwingen. Falen is geen optie, mede daardoor hebben ze specifieke troepen uitgezocht voor de ISAFIII-missie (UK, Canada, Nederland en Australië (Australië is zelfs niet lid)). Troepen die permanent aanwezig kunnen zijn in een gevaarlijk gebied vraagt nu eenmaal om bepaalde kunde.

- VS

De VS is groot voorstander van de missie, ook al zijn er twijfels waar te nemen of de NAVO het wel aankan. De belangrijkste reden voor de VS om voor de missie te zijn, is dat ze op deze manier troepen kunnen vrijmaken. Deze ruimte moet dan worden ingenomen door ISAF troepen.

- Afghaanse overheid

De Afghaanse overheid lijkt ook een groot voorstander volgens Colijn. Immers de eigen troepen zijn nog in opbouw. Het land heeft simpelweg nog hulp nodig.

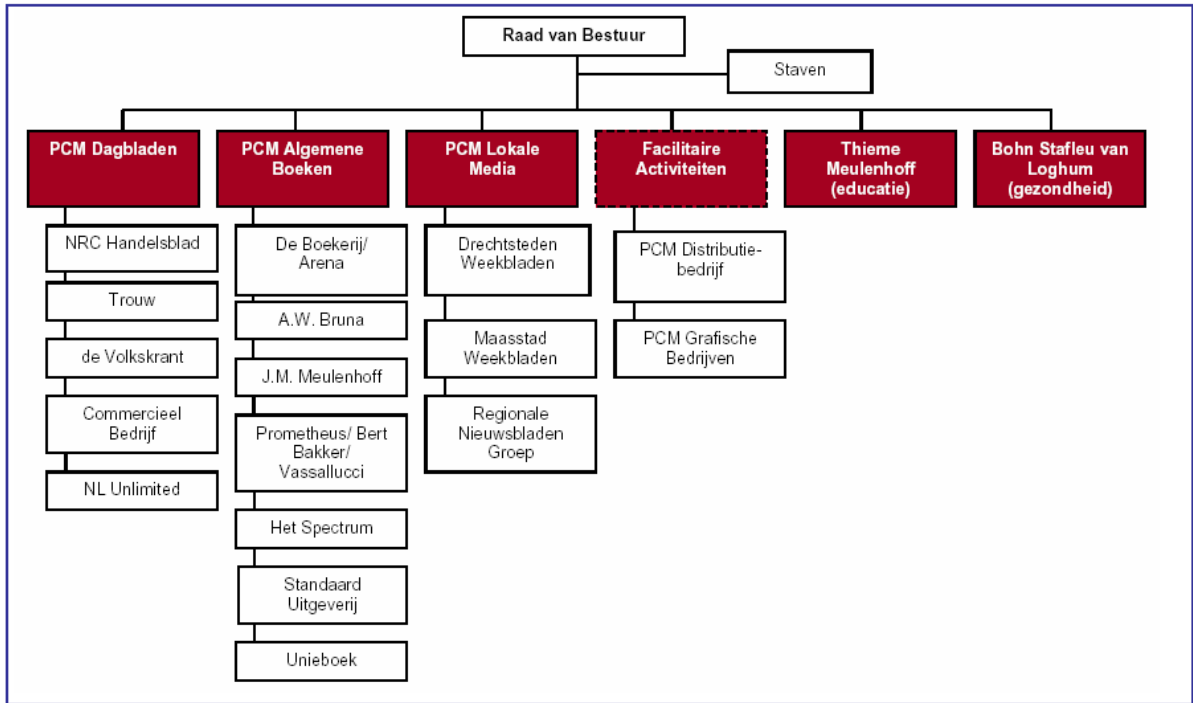
- Pakistan

Pakistan is ook een actor in het geheel volgens Colijn. Het land heeft een belangrijke invloed op het gebied. Ze spelen in deze een dubbele rol. Pakistan is voor de strijd tegen terrorisme en de komst van ISAF, alleen zijn er hardnekkige geruchten dat de geheime dienst van Pakistan goed bevriend is met de Taliban.

Colijn is in deze discussie altijd voor uitzending van militairen naar Uruzgan onder ISAFIII geweest. Ook al is het misschien maar een druppel op een hete plaat naar een beter wereld, maar alle beetjes helpen. Colijn is van mening dat terrorisme bestreden moet worden. Terrorisme is niet iets, wat ver weg gebeurt en waar we niks mee te maken hebben. Deze taak moet niet alleen door de VS worden gedragen maar ook door onszelf. En dit is niet alleen uit solidariteit voor de VS volgens Colijn, maar vooral uit eigen belang. Voor Afghanistan in het bijzonder geldt dat het al tien jaar een schuilkelder voor terroristen is in alle vormen en maten. Dit moet worden aangepakt en of we daar nu aan bijdragen in een vechtmisssie of in een vredesmissie, die bijdraagt aan stabiliteit en het onmogelijk maakt voor de terroristen om zich in Afghanistan te verschuilen, maakt niet uit. We moeten bezig blijven de terroristen aan te duwen, op te jagen. Een andere reden voor Nederland om actief te zijn binnen de NAVO en andere verbanden is dat Nederland een klein land is dat wel vaart bij grotere verbanden zowel economisch als voor de veiligheid. Colijn noemt de NAVO *'een lage premie voor een goede brandverzekering'*. En ook de NAVO an sich is volgens Colijn een positief instituut wat een goede invloed op de wereld kan hebben en daarom alle steunt verdient.

Bijlage 8: Organigram PCM Uitgevers

Bijlage 9: Redactiestatuut de Volkskrant (november 1998)

REDACTIESTATUUT VAN DE VOLKSKRANT

BEGRIPSOMSCHRIJVING

1 In dit redactiestatuut wordt verstaan onder:

- a Statuut: dit redactiestatuut
- b Stichting: de Stichting de Volkskrant
- c Raad van commissarissen: de Raad van commissarissen van PCM Uitgevers N.V.
- d Bestuur: de raad van bestuur van PCM Uitgevers N.V.
- e Directie: de directie van de Volkskrant B.V.
- f Cao: de CAO voor dagbladjournalisten
- g Redactieleden: zij die onder de bepalingen van de CAO in vaste dienst zijn van de Volkskrant B.V.
- h Redactie: de gezamenlijke redactieleden
- i Redactievergadering- de vergadering bedoeld in artikel 42 e.v.
- j Redactieraad: de raad bedoeld in artikel 23 e.v.
- k Hoofdredacteur, waarnemend hoofdredacteur respectievelijk adjunct-hoofdredacteur: de hoofdredacteur(en), waarnemend hoofdredacteur(en) respectievelijk adjunct-hoofdredacteur(en) van de Volkskrant
- l Hoofddirectie: de hoofdredacteur met, indien benoemd, de waarnemend hoofdredacteurs de adjunct-hoofdredacteur(en)
- m PCM Landelijke Dagbladen: PCM Landelijke Dagbladen B.V.

VASTSTELLING EN WIJZIGING STATUUT

2 Dit statuut is vastgesteld in onderlinge overeenstemming tussen de redactievergadering, de redactieraad, de hoofdredacteur, de Stichting en de directie. Deze organen zijn jegens elkaar verplicht dit statuut na te leven en te respecteren. Dit statuut kan slechts met instemming van deze organen worden gewijzigd, zulks met inachtneming van artikel 41 en onverminderd het bepaalde in artikel 8.

IDENTITEIT

3 De identiteit van de Volkskrant ligt vast in de volgende identiteitsverklaring: 'De Volkskrant is een landelijk ochtendblad, dat zich tot taak stelt de lezers eerlijk en zo veelzijdig mogelijk te informeren. Zij is voortgekomen uit de katholieke arbeidersbeweging. Mede daarom wil zij vooruitstrevend zijn en vooral opkomen voor verdrukten en ontrechten. Zij is zelfstandig in haar meningsvorming. In het bijzonder beoogt zij ontwikkelingen te bevorderen die een belofte inhouden voor een menswaardiger samenleving.'

4 Hoofddirectie en redactie zijn bij de uitoefening van hun taak en functie gebonden aan de identiteitsverklaring.

5 Directie en hoofdredacteur dragen er zorg voor dat de identiteitsverklaring wordt opgenomen in de individuele arbeidsovereenkomsten met de leden van de hoofddirectie en alle redactieleden als bevestiging van hun instemming daarmee en hun gebondenheid daaraan.

6 De directie respecteert bij haar beleid de identiteit.

7 Met inachtneming van de in de onderneming geldende afspraken met betrekking tot de organisatie en werkwijze, zoals vastgesteld in de door alle partijen onderschreven organisatienota's en memoranda van werkwijze en overlegvormen, geldt ten aanzien van meningsverschillen over de handhaving van de identiteit het volgende:

a De hoofdredacteur kan tegen een besluit van de directie waardoor naar zijn mening de identiteit dan wel de redactionele beginselen en/of de daarop gebaseerde uitgangspunten van het redactionele beleid dreigen te worden aangetast, bezwaar maken bij het Bestuur. In geval van een dergelijk bezwaar wordt de uitvoering van het besluit opgeschort. Het Bestuur geeft binnen veertien dagen nadat het de hoofdredactie en de directie heeft gehoord, schriftelijk zijn conclusie.

b Alvorens hierover uitspraak te doen, pleegt het Bestuur overleg met de voorzitter van het bestuur van de Stichting.

Tegen de uitspraak van het Bestuur kan zowel de hoofdredacteur als de directie in beroep gaan bij de Raad van commissarissen.

c Zowel de hoofdredacteur als de directie kan tegen een besluit van het Bestuur waardoor naar zijn mening de identiteit van de krant, dan wel de redactionele beginselen en/of het daarop gebaseerde uitgangspunt van het redactionele beleid dreigen te worden aangetast, bezwaar maken bij de Raad van commissarissen.

d In de sub b, tweede zin, en sub c bedoelde gevallen wordt de uitvoering van het besluit opgeschort, totdat de Raad van commissarissen heeft beslist. Alvorens te beslissen hoort de Raad van commissarissen degene die in beroep is gegaan respectievelijk bezwaar heeft gemaakt, en pleegt hij overleg met de Stichting. Vervolgens brengt de Stichting schriftelijk advies uit na overleg met degene die in beroep is gegaan of bezwaar heeft gemaakt. De Raad van commissarissen deelt binnen veertien dagen nadat hij partijen heeft gehoord, zijn beslissing schriftelijk mee aan de hoofdredacteur, het Bestuur en de Stichting. Het advies van de Stichting wordt aan die mededeling gehecht. De beslissing van de Raad van commissarissen is bindend voor alle betrokkenen.

WIJZIGING VAN IDENTITEITSVERKLARING

8 Ten aanzien van wijziging van de identiteitsverklaring geldt het volgende:

a Voor wijziging is overeenstemming tussen Stichting en directie vereist.

b De Stichting stemt niet in met wijziging, voordat de hoofdredacteur en de redactieraad over het voornemen tot wijziging schriftelijk en gemotiveerd advies hebben uitgebracht.

c indien de hoofdredacteur en/of de redactieraad aldus tegen de voorgenomen wijziging adviseren of adviseert, zal de Stichting alleen om zwaarwichtige redenen hiervan afwijken en met een wijziging instemmen, echter niet eerder dan veertien dagen nadat de Stichting die redenen schriftelijk ter kennis van de hoofdredacteur en de redactieraad heeft gebracht.

d Zowel de Stichting als de directie kan het initiatief nemen tot wijziging. De hoofdredacteur en de redactieraad kunnen voorstellen tot wijziging doen aan de Stichting respectievelijk de directie.

HOOFDREDACTEUR EN DIRECTIE

9 De hoofdredacteur heeft de leiding van de redactie en is verantwoordelijk voor de redactionele inhoud van de Volkskrant.

10 Voor de handhaving en naleving van de identiteit is de hoofdredacteur verantwoording verschuldigd aan de Stichting. Hij geeft de Stichting de ter zake van het gevoerde beleid gevraagde inlichtingen, tenzij de journalistieke geheimhoudingsplicht hem dit belet.

11 Aanstelling, schorsing en ontslag van de hoofdredacteur geschieden door de directie na voorafgaande goedkeuring van het Bestuur, dat handelt onder goedkeuring van de Raad van commissarissen. Ter zake van de aanstelling dient artikel 12 lid 5 van de statuten van de Volkskrant B.V. te worden nageleefd.

Dit houdt in dat het Bestuur alsmede de Raad van commissarissen goedkeuring dienen te verlenen aangaande de voorwaarden van de aanstelling en de Stichting aangaande de persoon en de voor de wijze van waarneming te verstrekken instructie. Ter zake schorsing en ontslag dient eveneens artikel 12 lid 5 van

de statuten van de Volkskrant B.V. te worden nageleefd. Dit houdt in dat voorafgaande goedkeuring van het bestuur van de Stichting is vereist.

Bij aanstelling en ontslag dient het navolgende in acht te worden genomen:

a De Stichting keurt een voorgenomen besluit tot aanstelling of ontslag niet goed, respectievelijk geeft een verlangen tot ontslag niet te kennen, voordat de redactieraad daarover schriftelijk en gemotiveerd advies heeft uitgebracht; dit advies zal binnen veertien dagen na het aanvragen worden uitgebracht.

b indien de redactieraad tegen het voorgenomen besluit tot aanstelling of ontslag adviseert, zal de Stichting alleen om zwaarwichtige redenen hiervan afwijken en het voorgenomen besluit goedkeuren respectievelijk te kennen geven, echter niet eerder dan veertien dagen nadat de Stichting die redenen schriftelijk ter kennis van de redactieraad heeft gebracht.

c Het sub a en b bepaalde laat overlet het recht van de directie tot ontslag van de hoofdredacteur op staande voet overeenkomstig de wet.

12 Een waarnemend hoofdredacteur vervangt de hoofdredacteur bij diens afwezigheid of ontstentenis en treedt dan in de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de hoofdredacteur.

13 Het in de eerste zin van artikel 11 bepaalde is van overeenkomstige toepassing op benoeming, schorsing en ontslag van een waarnemend hoofdredacteur.

14 Benoeming, schorsing en ontslag van een adjunct-hoofdredacteur geschieden door de directie op voordracht van de hoofdredacteur, onder toepassing van het bepaalde in de eerste zin van artikel Deze voordracht komt tot stand na goed overleg met de redactieraad, die samen met de hoofdredacteur de selectiecommissie vormt.

OVERLEG TUSSEN HOOFDREDACTEUR EN DIRECTIE

15 In alle gevallen waarin de directie weet of kan vermoeden dat door haar voorgenomen besluiten ten aanzien van de algemene bedrijfsvoering rechtstreeks of zijdelings belangrijke invloed kunnen hebben op het redactionele beleid, pleegt zij vooraf overleg met de hoofdredacteur.

16 Onverminderd het bepaalde in artikel 17 pleegt de directie voorts overleg met de hoofdredacteur over voorgenomen besluiten met betrekking tot aspecten die de identiteit bepalen of kunnen beïnvloeden.

Daartoe worden in ieder geval gerekend voorgenomen besluiten met betrekking tot:

a De omvang van de Volkskrant en de verhouding tussen redactionele ruimte en advertentieruimte binnen het raam van hetgeen daarover in de begroting is vastgelegd, alsmede de verdeling van die ruimten over de pagina's (in het bijzonder de I.M.-ruimte op de redactionele pagina's), voorzover van belang voor het gezicht van de krant.

b Wijziging van het tijdstip van 'sluiten' van de redactionele pagina's en van de verstrekking van de Volkskrant aan de lezers/abonnees.

c Samenwerking met andere dagbladen.

d Wijziging van de werksituatie van de redactie, zoals huisvesting, inventaris, transmissie en productiemiddelen.

17 Instemming vooraf van de hoofdredacteur is vereist voor besluiten van de directie met betrekking tot:

a Verandering van het logo van de Volkskrant.

b ingrijpende typografische wijzigingen.

c Het opnemen of weigeren van advertenties waarbij de redactionele inhoud is betrokken.

d Verkoop aan derden van artikelen, berichten of foto's, vervaardigd door de redactie.

e Reclamecampagnes, inclusief sponsoring, ten behoeve van de Volkskrant waarbij de redactionele inhoud en/of medewerkers een rol spelen en die afwijken van de bij de Volkskrant gebruikelijke campagnes.

f Wijzigingen van de indeling van het verspreidingsgebied van de redactionele edities.

18 Besluiten ten aanzien van de journalistieke productie die belangrijke invloed kunnen hebben op de bedrijfsvoering, kan de hoofdredacteur slechts nemen in overleg met de directie.

19 De directie stelt jaarlijks de omvang en hoofdlijnen van het redactiebudget vast na overleg met de hoofdredacteur. Op grond daarvan bepaalt de hoofdredacteur de verdeling van het redactiebudget met inachtneming van artikel 38.

20 De directie laat de hoofdredacteur doorlopend, zo nodig vertrouwelijk, kennis nemen van gegevens en bescheiden die relevant zijn voor een inzicht in de exploitatie van de Volkskrant.

21 Wanneer het Bestuur respectievelijk de directie of de hoofdredacteur de wens daartoe te kennen geeft, zullen de hoofdredacteur en het Bestuur respectievelijk de directie met elkaar overleg plegen. Bij overleg tussen Bestuur en hoofdredacteur wordt de directie betrokken.

22 De hoofdredacteur kan zich op eigen initiatief, of zal zich, wanneer ten minste vier leden van de redactieraad in aangelegenheden die een redactioneel aspect hebben, hierom verzoeken, in het overleg met de directie en/of het Bestuur laten bijstaan door een of meer leden van de redactieraad.

REDACTIERAAD

23 De redactieraad vertegenwoordigt de redactie en is verantwoording verschuldigd aan de redactievergadering, zulks met inachtneming van de geheimhoudingsverplichting zoals bedoeld in artikel 43.

24 De redactieraad bestaat uit zeven redactieleden. De leden van de redactieraad worden gekozen voor een periode van twee jaar, aanvangende op de eerste dag van de maand volgend op die van de verkiezing. Periodieke verkiezingen worden gehouden in de maand september.

25 Voor een verkiezing worden ten minste veertien kandidaten gesteld. De zeven kandidaten die in de daarop volgende verkiezingen de meeste stemmen behalen, zijn gekozen. De niet-gekozen kandidaten vervullen, in volgorde van hun stemmenaantal, tussentijds optredende vacatures in de redactieraad, behoudens het bepaalde in artikel 30.

26 Kandidaatstelling en verkiezing vinden plaats met inachtneming van het door de redactievergadering vastgestelde verkiezingsreglement. (Zie bijlage)

27 Leden van de redactieraad zijn éénmaal herkiesbaar.

28 Een lid van de hoofdredactie, de redactiecommissie bedoeld in de CAO, de vestigingsraad of de ondernemingsraad kan geen lid zijn van de redactieraad.

29 De redactievergadering kan een of meer leden van de redactieraad van zijn of hun functie ontheffen, mits meer dan de helft van het totale aantal redactieleden ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd is en tevens voor het besluit daartoe stemt.

30 Indien in een redactievergadering waarin tot ontheffing wordt besloten, vier of meer leden van de redactieraad van hun functie worden ontheven of eigener beweging hun functie neerleggen, wordt ten spoedigste een tussentijdse verkiezing voor een nieuwe redactieraad gehouden.

31 De nieuwe redactieraad treedt in functie op de eerste dag van de maand volgend op die van de verkiezing. Tot die dag behartigt de oude redactieraad de lopende zaken. De volgende periodieke verkiezing wordt gehouden in de eerste maand september volgend op het tijdstip waarop de nieuwe redactieraad achttien volle maanden in functie is geweest.

Pluriformiteit bij het ontbijt

32 De redactieraad vergadert zo vaak zijn voorzitter dit bepaalt of twee andere leden van de raad daarom verzoeken. Hij besluit met gewone meerderheid van stemmen in vergaderingen waarin ten minste vier leden aanwezig zijn.

33 De redactieraad kiest uit zijn midden een voorzitter en een secretaris.

34 Voor het overige regelt de redactieraad zelf zijn werkwijze en taakverdeling.

35 De redactieraad houdt zich voortdurend op de hoogte van alle zaken die van belang zijn voor de redactie en pleegt overleg met de hoofdredacteur.

36 Ten minste eenmaal per jaar vindt overleg plaats tussen de Stichting en de redactieraad. De hoofdredacteur is gerechtigd aan dit overleg deel te nemen, tenzij de positie van de hoofdredacteur onderwerp van overleg is.

37 De hoofdredacteur pleegt ten minste zesmaal per jaar overleg met de redactieraad. Daarbij fungeert de hoofdredacteur als voorzitter. De secretaris van de redactieraad notuleert het overleg en brengt daarvan verslag uit aan de redactieleden, zulks met inachtneming van artikel 43. Dit verslag wordt vooraf aan de hoofdredacteur ter inzage gegeven.

38 Het in artikel 37 bedoelde overleg heeft betrekking op de hoofdpunten van het beleid van de hoofdredacteur, waartoe in ieder geval worden gerekend:

- a De handhaving van de identiteit van de Volkskrant.
- b Het personeelsbeleid in algemene zin.
- c De verdeling van het vastgestelde redactiebudget en ingrijpende wijzigingen in de besteding daarvan.
- d investeringsplannen.
- e Uitbreiding en inkrimping van de redactie.
- f instelling van commissies ad hoc.
- g Andere aangelegenheden die van fundamenteel belang zijn voor de vervulling van functie en taak van de redactie, dan wel voor de redactionele inhoud of het karakter van de Volkskrant.

39 De Stichting, het Bestuur, voorzover van toepassing de directie respectievelijk de hoofdredacteur pleegt tijdig overleg met de redactieraad over de in artikel 40 genoemde voorgenomen besluiten en verstrekt de redactieraad de ter beoordeling van het voornemen nodige informatie.

40 Na overleg met de redactievergadering brengt de redactieraad advies uit over voorgenomen besluiten tot:

- a wijzigingvandeidentiteitsverklaring.
- b Benoeming en ontslag van de hoofdredacteur en benoeming of ontheffing, uit zijn/haar functie van een waarnemend hoofdredacteur.
- c Structuurwijzigingen als bedoeld in de CAO.
- d Enigerlei redactionele samenwerking met andere dagbladen of het ter beschikking stellen aan derden van journalistieke producten die het gezicht van de Volkskrant bepalen.

41 De redactieraad stemt niet in met wijziging van dit statuut dan nadat de redactievergadering tot instemming heeft besloten. Over het al dan niet verlenen van die instemming wordt besloten in een redactievergadering waarin ten minste de helft van de redactieleden aanwezig of vertegenwoordigd is. Is dit quorum niet bereikt, dan wordt ten spoedigste een nieuwe redactievergadering bijeengeroepen voor het nemen van bedoeld besluit. Wordt het quorum in deze nieuwe redactievergadering wederom niet bereikt, dan wordt de redactievergadering geacht te hebben ingestemd, tenzij die vergadering met een meerderheid van ten minste drievierde van de geldig uitgebrachte stemmen besluit geen instemming te verlenen.

42 De redactieraad doet na overleg met de redactievergadering een bindende voordracht voor de benoeming van de helft van de leden van het bestuur van de Stichting, respectievelijk voor de vervulling van een vacature ontstaan door beëindiging van het lidmaatschap van dit bestuur van een op zijn voordracht benoemd persoon. Personen in dienst van de Volkskrant B.V., alsmede PCM Uitgevers N.V. en hun dochteronderneming kunnen niet worden voorgedragen. Voorgedragen personen dienen schriftelijk in te stemmen met de identiteitsverklaring. Benoemde personen fungeren als lid van het bestuur van de Stichting zonder last of ruggespraak.

43 De leden van de redactieraad zijn verplicht verstrekte informatie geheim te houden, indien het Bestuur, de directie respectievelijk de hoofdredacteur vóór de informatieverstrekking daarom heeft verzocht. Indien de redactieraad vr de informatieverstrekking dit verzoek afwijst, behoeft de informatie niet te worden verstrekt, zolang het Bestuur, de directie respectievelijk de hoofdredacteur geheimhouding nodig acht.

44 De plicht tot geheimhouding vervalt niet door beëindiging van het lidmaatschap van de redactieraad, noch door beëindiging van het dienstverband met de Volkskrant B.V., maar slechts door uitdrukkelijke opheffing van die plicht door het Bestuur, de directie respectievelijk de hoofdredacteur.

REDACTIEVERGADERING

45 Tenminste tweemaal per jaar wordt een redactievergadering gehouden en wel in de maanden april en oktober.

46 Gerechtigd tot het bijwonen van en stemmen in de redactievergadering zijn alle redactieleden.

47 De redactievergadering beoordeelt het beleid van de redactieraad, kan besluiten tot ontheffing overeenkomstig artikel 29, beslist inzake wijziging van dit statuut overeenkomstig artikel 41 en pleegt overleg met de redactieraad over de onderwerpen genoemd in artikel 40 en 42 en over zodanige andere onderwerpen als zij geraden oordeelt.

48 Tussentijdse redactievergaderingen worden gehouden krachtens besluit van de redactieraad, die daartoe bovendien zal besluiten indien ten minste eentiende van het totale aantal redactieleden schriftelijk daarom verzoekt onder opgave van de te behandelen agendapunten.

49 Redactievergaderingen worden door de redactieraad bijeengeroepen, onder bekendmaking van de agenda, met inachtneming van een termijn van ten minste één week, de dag van bijeenroeping en die van de vergadering niet meegerekend.

50 De agenda voor de in artikel 45 bedoelde redactievergaderingen bevat steeds als punt de bespreking van het functioneren van de redactieraad.

51 Met inachtneming van het in artikel 53 bepaalde kan de redactievergadering besluiten punten aan de agenda toe te voegen.

52 Periodieke redactievergaderingen als bedoeld in artikel 45 worden voorgezeten door de voorzitter van de redactieraad, tussentijdse redactievergaderingen als bedoeld in artikel 48 door de hoofdredacteur.

53 Onverminderd het in artikel 29 en artikel 41 bepaalde kunnen rechtsgeldige besluiten slechts genomen worden door de redactievergadering, wanneer ten minste de helft van de redactieleden aanwezig of vertegenwoordigd is. Is dit quorum niet bereikt, dan wordt ten spoedigste een nieuwe redactievergadering bijeengeroepen om te besluiten over de agendapunten waarover tijdens de vorige vergadering geen rechtsgeldig besluit kon worden genomen. Deze nieuwe redactievergadering kan over die agendapunten rechtsgeldig besluiten ongeacht het aantal aanwezige of vertegenwoordigde redactieleden.

Pluriformiteit bij het ontbijt

54 Behoudens het in artikel 29 en artikel 41 bepaalde besluit de redactievergadering met gewone meerderheid van de geldig uitgebrachte stemmen. Elk redactielid heeft één stem. Blanco stemmen worden als niet uitgebracht beschouwd.

55 Een redactielid dat - ter beoordeling van de redactieraad redelijkerwijs verhinderd is een redactievergadering bij te wonen, kan een ander redactielid schriftelijk machtigen daarin namens hem te stemmen. De machtiging moet worden verstrekt op een door de redactieraad gewaarmerkt en door het verhinderde redactielid ondertekend formulier, waarop dat lid verklaart kennisgenomen te hebben van de agenda voor die vergadering en eventueel daarbij gevoegde stukken en vermeldt:

- a De reden van de verhindering
- b De naam van het gemachtigde redactielid
- c De datum van de redactievergadering

56 Een machtiging als in artikel 55 bedoeld is niet overdraagbaar. Een redactielid kan slechts voor één ander redactielid als gemachtigde optreden.

PERSONEELSBELEID

57 Binnen het kader van het door de directie mede op grond van haar overleg met de ondernemingsraad c.q. vestigingsraad gevoerde algemene personeelsbeleid is de hoofdredacteur verantwoordelijk voor het redactionele personeelsbeleid.

58 De hoofdlijnen van het redactionele personeelsbeleid stelt de hoofdredacteur vast met inachtneming van de CAO en na overleg met de redactieraad.

59 De hoofdredacteur bepaalt binnen de door de directie aangegeven richtlijnen het aantal journalisten en hun individuele arbeidsvoorwaarden. Zij worden aangesteld door de hoofdredacteur krachtens hem door de directie gedelegeerde bevoegdheid. Onvrijwillig ontslag geschiedt door de hoofdredacteur, na overleg met de directie.

60 Wijziging in salariering, respectievelijk honorering van de journalisten, de toepassing van de CAO en de regeling van vergoedingen geschieden door de hoofdredacteur na overleg met de directie, dan wel door de hoofdredacteur krachtens hem door de directie gedelegeerde bevoegdheid binnen het kader van de in het redactiebudget beschikbaar gestelde bedragen.

61 Ten minste één dag voor dat besluiten over benoeming, ontslag of functiewijziging van redactieleden aan de redactie bekend worden gemaakt, zal de hoofdredacteur de redactieraad schriftelijk in kennis stellen van deze besluiten.

VERHOUDING TOT ANDERE ORGANEN

62 Hoofdredactie, redactieraad en redactievergadering respecteren de wettelijke en statutaire verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de ondernemingsraad, de vestigingsraad, de redactiecommissie bedoeld in de CAO, de betrokken werknemersorganisaties en de organen van PCM Uitgevers N.V. en hun dochterondernemingen.

BIJLAGE

HUISHOUDELIJK REGLEMENT VERKIEZINGEN REDACTIERAAD

- Wanneer wordende verkiezingen gehouden?

Volgens het statuut; om de twee jaar en altijd in september.

- Hoelang tevoren wordende verkiezingen aangekondigd?

Half augustus worden de brieven voor kandidaatstelling verzonden. De termijn voor kandidaatstelling is maximaal drie weken. onmiddellijk daarna worden de stembiljetten verzonden, voorzien van een waarmerk. De sluitingsdatum van de verkiezingen is twee weken na de verzending van de stembiljetten.

- Het stembureau

Het stembureau wordt aangezocht door de redactieraad. Het neemt de hele organisatie van de verkiezingen op zich: de kandidaatstelling en de verkiezingen zelf. Het stembureau heeft drie leden.

- Hoe stel je je kandidaat?

Uitsluitend schriftelijk, met een handtekening onder de bereidheidsverklaring.

- Wie mogen zich kandidaat stellen?

Uitsluitend redacteuren in vaste dienst vallend onder de bepalingen opgenomen in de CAO voor dagbladjournalisten (exclusief leden van de hoofdredactie en leden van het stembureau).

- Wie mogen stemmen?

Alle redacteuren in vaste dienst in binnen- en buitenland vallend onder de bepalingen opgenomen in de CAO voor dagbladjournalisten (inclusief leden van de hoofdredactie).

- Geldigheidstembiljet

Het stembiljet moet voorzien zijn van een stempel. Uitsluitend geldig zijn de biljetten waarop zeven namen -niet meer,niet minder - zijn aangekruist.

Redactieraad

Amsterdam, november 1998

Bijlage 10: Overzicht gemiddelde Nederlandse journalist

Basis kenmerken	Leeftijd	Gemiddelde leeftijd van de vrouw is 36 Gemiddelde leeftijd van de man is 44 (gemiddeld samen 42 jaren oud) Steeds ouder voordat ze journalist worden (langer gestudeerd)
	Geslacht	32% is vrouw Hoe jonger hoe hoger het percentage vrouwen
	Etniciteit	1,6% heeft een niet Nederlandse achtergrond (mogelijk beïnvloed door vraagstelling)
	Opleiding	50% HBO 39% Universiteit
	Politieke kleur	47% een beetje links 31% links Maar ook twijfel over links/rechts scheiding (achterhaald)
Arbeidskenmerken	Verdeling	30% werkt voor regiokrant 17% tijdschrift 12% dagblad
	Beschrijving	11% werkzaam in top 12% redacteurs 63% journalist
	Freelance	23% heeft een freelance contract
	Specialistisch vs generalistisch	59% heeft een specialisme
	Professionele leeftijd	5-15 jaren werkzaam is 41% 16-25 jaren werkzaam is 27%
	Betrokkenheid	10% binnen komende 5 jaar weg (waarvan kwart door leeftijd)

		4% wil naar beter baan
	Nieuw techno	2/3 gebruikt internet meerdere keren per week
		1/3 wel eens een interview via mail
		Journalist is bereikbaar maar doet niet zoveel via internet
	Feedback	64% krijgt feedback van collega's 34% van lezer
	Kijk op lezerspubliek	76% vindt feedback van lezer belangrijk
		73% vindt expressie van lezer in krant belangrijk
		44% vindt de invloed op de publieke opinie belangrijk
		41% wil spreekbuis voor publieke zaken zijn
Professionele kenmerken	Ethiek	79% vindt dat undercover gaan mag
		73% vindt dat documenten (zakelijk/overheid) gebruikt mogen worden zonder toestemming
		50% vindt gebruik van verborgen camera toelaatbaar
	Taakopvatting	44% vindt analyse en interpretatie zeer belangrijk
		43% het snel nieuws naar publiek brengen zeer belangrijk
		29% vindt mogelijkheid voor publiek om zich te uiten zeer belangrijk
		26% vindt een zo groot mogelijk publiek bereiken belangrijk